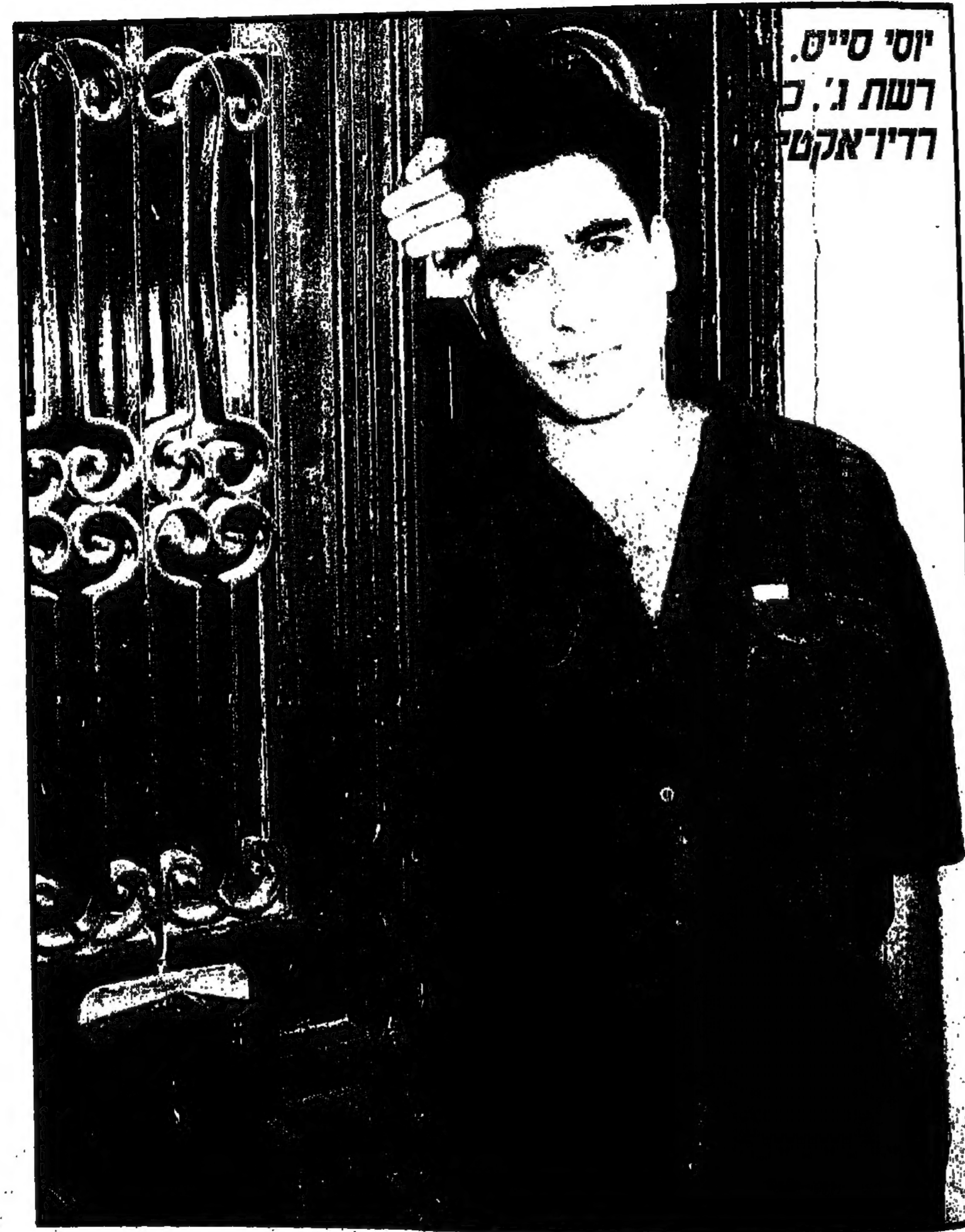
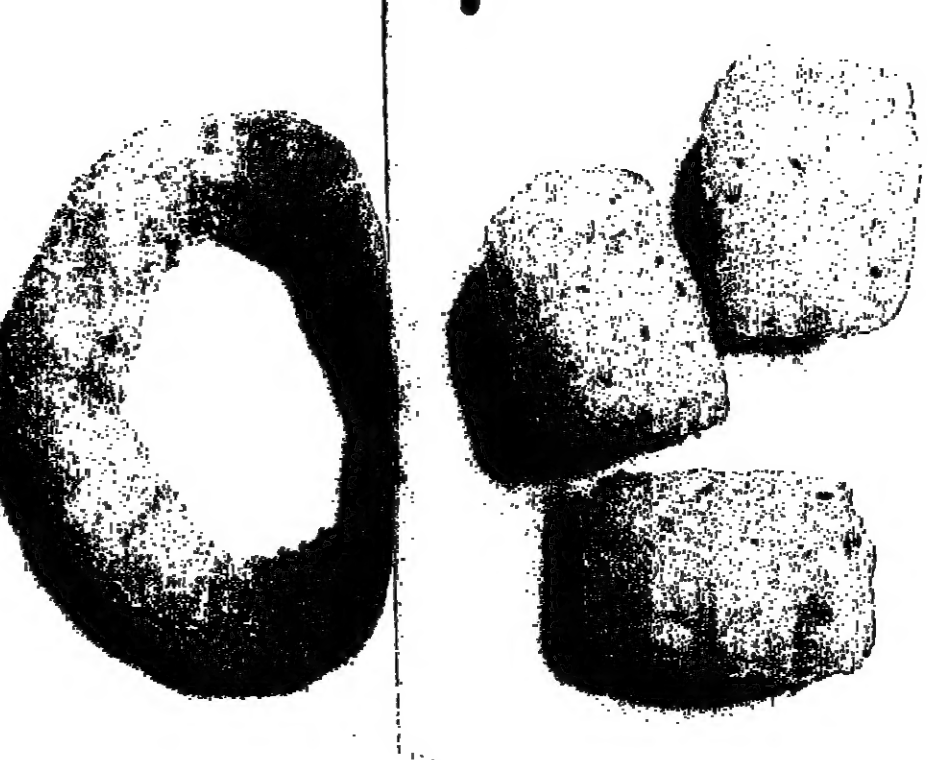
מעריב סופשבוע

כ"ז בכסלו, תשמ"ח 18.12.1987

מכתב מאדוני השר. תחקיר ■ קומנדו שילנסקי ■ כאבי גב. תרופה למכה ה־11 ■ יהונתן גפן על רונלד ומיכאיל ■ אורי ותמי אליעז. מיסתורין ■ מקסוול יונייטד ■ הנרות הללו, עסק הם ■

תפוד. התוספות שתופסות

ממה עושים צ׳יפס? מתפוגן, כמובן. תוך 3 דקות בלבד מקבלים צ׳יפס טעים, פריך ועסיסי. תפוגן עשוי מתפוחי אדמה מובחרים מזן מיוחד השומר על ערכו התזונתי של התפוד. אי אפשר לוותר על תוספת של תפוגן. המבוגרים אוהבים את זה, והילדים, איך לא? תמיד דורשים תוספת.

תפוד

קרוקטים-מעדן תפוח אדמה עם תבלינים טעים טעים, פר ומיוחד. הקרוקט עשויים מתפוחי אד מובחרים, הם מצוי כתוספת פיקנטית ל נות עיקריות של ב ודגים וממש נחטפ כשהם מוגשים כחטיף לאורחים. לאפ או לטיגון עד לקבלת גוון חום זהוב.

תפוד

הדבר הטוב ביותר שקרה לבצל. טבעות בצל מצופות עשויות מבצל טרי ומובחר, כתוספת מעניינת למנות בשר או דגים, וכחטיף מקורי לאורחים. בארצות הברית למשל, טבעות הבצל הן חטיף ...אוי ביותר לבילוי, לאירוח ולצד המ־ ...כדאי להכין מראש כמות גדולה, ...ודאי יבקשו ממך תוספת.

תפוד

גם בבית אפשר לאכול כמו במסעדות המובחרות. תפוגול – תפוחי אדמה קטנים ומובחרים, מצטיינים בטעם עדין ומוסיפים חגיגיות לכל מנה. לטיגון תוך דקות או לאפיה – ממש לפני ההגשה. תפוגול מומלץ בחום גם כחטיף וככיבוד לאורחים.

תפוד

אין צורך להפשיר לפני ההכנה

התוספות שתופסות מוגשות לך באריזות חד... תפוד – מפעלי עיבוד תפוחי אדמה, שער הנגב.

סופשבוע

נ"ז בכסלו, תשמ"ח 18.12.1987

© 1987 כל הזכויות שמורות ל"מעריב"

This Magazine Is a Supplement to Maariv International Edition

עורך: צבי לביא

עריכה: דניאלה בוקשטין

עורך גרפי: יורם נאמן

מעצבות: יעל תורן, שרי אנסקי

גרפיקה: נטע גרינשפן

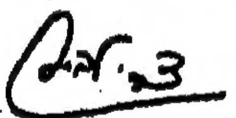
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

ד"ר בנו פישל מבית החולים איכילוב בתל־אביב אומר ליעל פוימלמד שרק מיעוט מבני המין האנושי נמלטים ממכת כאבי הגב. הוא מעריך ש־60 אחוז מבני־האדם סובלים ממנה בצורה זו או אחרת. סיבה טובה לחזור ולדון בבעיה. בכתבה מרואיינים רופאים ומטפלים שונים, מתחום הרפואה המודרנית והמסורתית. לא הבאנו את כל שיטות המרפא, מחוסר מקום. לשיטות טיפול של מרפאים עממיים בעזרת ידי קסם ועיני חשמל – לא התייחסנו. בכלל, אין לראות בכתבה המלצה כלשהי. המלצתנו היחידה היא לפנות לרופא המשפחה, שיאבחן קודם את מקור הכאב, ולעבור כל טיפול בהשגחה רפואית, לפני שייגרם נזק בלתי־הפיך. ומה שחשוב יותר – יש כאן מחקר עצות חינוכיות, בליווי איורים, איך למנוע בכלל את הצרה הזאת. כאבי הגב הם המחיר שמשלם האדם על התעקשותו לזקוף קומה וללכת על שתיים. אז לפחות שילמד מה שהחיות לא צריכות: לעמוד וללכת נכון, לשבת נכון, לשכב נכון. שעור טוב לילדים. כמה וכמה תנועות שאפשר לעקור בגיל צעיר, יחסכו את מחירו היקר של הסבל בגיל מבוגר יותר. מילא הכסף, תחשבו על העצבים.

ועדת הפנים של הכנסת איננה מתוזרת קבועה של נציגי התקשורת במשכן. לכן, היו"ר שלה מפלס את דרכה לכותרות ביוזמות אישיות. אם לא בדיונים העיוניים אז בסיורים תכופים למקומות שונים, לוגו ונישים. מיכל קפרא ביקשה לצפות מקרוב בעבודת הוועדה, לא רק באחד הסיורים אלא בעיקר בכמה ישיבות. הזמינו אותה מיד ומכבוד. מה שראתה ושמעה – כתבה. היו"ר דב שילנסקי אמר לה שבישיבות הסגורות החברים מדברים יותר לעניין, לא כמו במליאה ששם מדברים לפעמים גם לעתונות, כי בלי פיקנטריה אין פרסום. נוכחות העתונאית בחדר הוועדה בלבלה כמה מהם לחשוב שהם במליאה. ואם שילנסקי חוזר על הטענה שעבודת הכנסת היא בוועדות – והסבר תשגרתי למליאה הריקה בדרך־כלל – מגלה מיכל שם בוועדת הפנים התרכב המלא הוא נדיר. רק 5 ח"כים קבועים (מתוך 18) משתתפים בכל הישיבות.

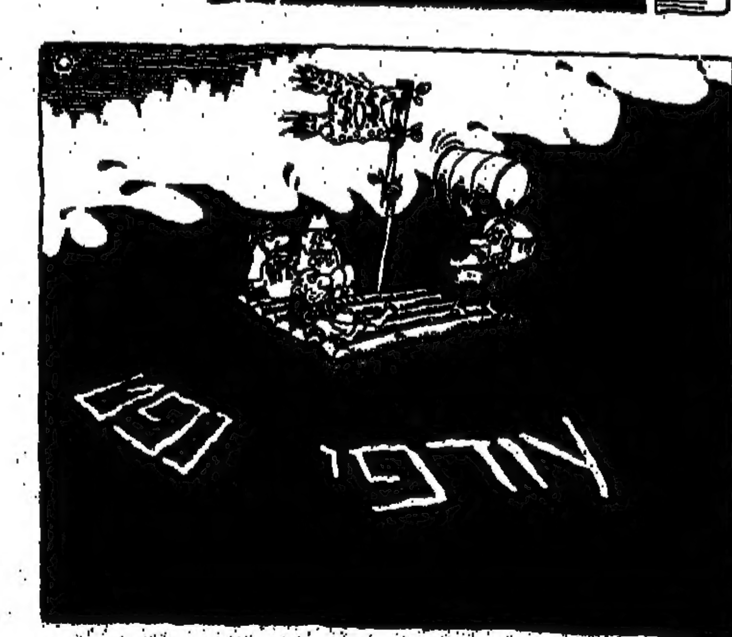
אורית הראל מספרת על זוג נתמד מחוף־השרון שמייצר נרות אמנותיים שלא נעלמים גם אחרי שדלקו. הם נלחמים בשיניים לשרוד מוח עסק, נזכרתי בכדיחה על ארגז נרות שעבר מידו של סוחר אחד לשני. כל אחד הרוויח ממכירתו, עד שהגיע ערב חנוכה לסוחר השלישי. כשרצה להדליק את הנרות, ראה שאין בהם פתילות. הוא התרעם על זה שמכר לו אותם ונענה: "זה לא נרות להדלקה, זה נרות למסחר". חג שמח.

עטיפה: יוסי סיוס. כתבה בעמ' 18.
צילום: שמאל רחמני.

הפיסגה בעיני התקשורת

"אם לא תעלו את המחירים – אציף את השוק"

קומנדו שילנסקי

הכינוי דבק בוועדת הפנים של הכנסת בגלל חיבתו היתרה של היו"ר שלה לצאת לגיחות ברחבי הארץ ולהפגין ענין ונוכחות, החל במיזבלה של מוסררה עד הרחוב הראשי בעזה. בדרך כלל, הפורום הזה סגור לתקשורת. אבל הוא גם לא מהסוג שהתקשורת עומדת בחוץ להציץ בחור המנעול של הדלת הסגורה. מי שמאד מעוניין להציץ פעם על כמה מהדיונים והטיולים של ועדת הפנים, צריך רק לבקש יפה ומיד הוא מוזמן פנימה. לא צריך לדחוף חזק את הדלת.

מאת מיכל קפרא
צילומים: הנס אנגלסמן

בוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת שותים תה או נס־קפה או קפה־שחור. מותר לקרוא עיתונים, לנמנם, לכתוב פתקים, לעשן בקצה הרחוק של השולחן הארוך השמור למעשנים. מותר לצאת באמצע, מותר להיכנס באמצע. חופשי. בדרך כלל הפורום הזה סגור לתקשורת. אבל הוא גם לא מסוג הוועדות כמו חוץ־וביטחון וכספים, שהתקשורת עומדת בחוץ להציץ בחור המנעול של הדלת הסגורה. מי שמאד מעוניין להציץ, צריך רק לבקש יפה ומיד הוא מוזמן להכנס פנימה. לא צריך לדחוף חזק את הדלת.

פרטים ראשונים הכרחיים

יושב־ראש הוועדה הוא דב שילנסקי. שמונה־עשר ח"כים חברים בה. חמישה מגיעים תמיד. שניים לפעמים. אחד־עשר כשכדאי. כדאי פירושו שהדיון נסב על נושא החשוב לח"כ במיוחד. "צריך להבין שזו העין הציבורית השוטפת בנוסף למבקר המדינה", אומר ח"כ וירשובסקי, "זה גוף שעוקב אחרי הדברים, מבקש דין וחשבון, וזה לפעמים עוזר. במדינת ישראל, בבדרק הלאומי הזה, יש לוועדה תפקיד חשוב מאוד".

לשילנסקי קוראים שם כבוד היושב־ראש, וכבוד היושב־ראש מספר למי, שברגע של איבוד עשתונות פוליטי דורש תכל'ס, שהמלה פרלמנט באה משורש הלטיני – פרלה, דיבור, כבה זה. ועדת הפנים, אי־לכך, היא ועדה המבוססת על צלילים. אצל דב שילנסקי ומרדכי וירשובסקי זה קרוב לטנור. גם לאברהם ורדיגר ולדב בן־מאיר צליל גבוה יחסית. אצל בני שליטא – זה יורד לבריטון. לאהרון נחמיאס ולעובדיה עלי נטייה לבס. ולעבד־אל־והאב דראושה, מוחמד וואתד, ולשמעון שלמה – סתם קול גרוני. השאר לא היו בישיבה הזאת.

פורוש־הבן. שושנה ברגל

הבן של פורוש, מאיר, יושב שקט באגף המעשנים של שולחן הוועדה. שלושה כסאות ממנו יושב אבא־פורוש. ח"כ. ביניהם יושבים שני עדים, חברים של פורוש־הבן, שגם חברים איתו במועצת עיריית ירושלים: דוד ברגמן מהמפד"ל, והרב נסים זאב מש"ס. על הקיר תולים צילומי שחור־לבן של איזור האירוע – קולנוע אורנע, בעת הצגת קולנוע בליל־שבת. מגישים תה.

היו"ר שילנסקי פותח את הישיבה ומכריז: "התקבלו תלונות שהמשטרה בירושלים מקשה ידה כלפי אנשים בעלי חזות דתית. סיפרו לי שקבוצת שוטרים צעקה על אדם דתי 'דוס־דוס־דוס'. וכאן, בקטע הדוס־דוס־דוס, עושה שילנסקי הפסקה דרמטית וממשיך: "לפני שבוע קרה ארוע חריג, ואנו פה להקשיב לתלונות".

ליד שילנסקי, במקום של כבוד, יושב מפקד מרחב ירושלים תת־ניצב יוסף יהודאי וראש לשכת הסיור שכולם מכנים אותו הקצין נתן.

דוד ברגמן מקבל משילנסקי את רשות הדיבור, ומספר כיצד הופיעו מאיר פורוש, נסים זאב והוא עצמו באחד מלילות שבת האחרונים להפגין ליד קולנוע אורנע, וכיצד קלטה עינו החדה איך איש ר"צ לוחש דבר־מה לאיש המשטרה, ואיך השוטר נטל את הרמקול ודרש מהאנשים לזוז עשרים מטר אחורה ותוך כדי כך ניגש אל מאיר פורוש ואמר לו "אתה עצור". מפה לשם, פורוש סרב לעלות על הניידת. פורוש נשכב על הארץ. פורוש חטף בעיטות. חטף מכות.

לפתע נפתחת דלת הוועדה וח"כ אברהם שפירא פוסע פנימה, ניגש לפורוש האב, מחבק את כתפיו חיבוק אמיץ, לוחש סוד קטן ועוזב את החדר. פורוש הקטן מצית סיגריה, מביט בשולחן. "מה הצדק להכות אותי במכשיר קשר", הוא זועק כשמגיע תורו, "איזו מן התנהגות זו להכות אותי ברגל. כשאני נשכב על הארץ קיבלתי ויזום ברגל, ושושנה. מה אני – מתבל, פושע?"

חברי הכנסת מקשיבים. המשטרה, מתברר, מתכוננת להגיש כתב־אישום. "זה סוליידיצה", פוסק תנ"צ יהודאי. הקצין נתן עושה כן עם הראש. השורה האחרונה שלהם: הטלוויזיה הצרפתית צילמה את האירוע וסרט הצילום יובא כמוצג לבית־המשפט.

והזעזוע־מוח של הרב גרובנר

יהודי חרד, קצת תשוש, יושב בקצה, נשען במרפקיו על השולחן ובוהה בפה פעור בנבחרי העם. היושב־ראש אומר שחבר־הכנסת ורדיגר ביקש שיתנו את רשות הדיבור גם לרב גרובנר.

בני שליטא לרב שילנסקי: "שלא תטעה, זה לא הרב גרופר".

שילנסקי בולע חיוך. "אולי נשמע קודם מי אתה", הוא פונה לזר שבקצה.

הרב גרובנר: "אני יליד צ'כוסלובקיה, הייתי באושוויץ..."

[illegible]שילנסקי: "כן, זה מספיק".

[illegible]גרובנר "בשבת פרשת דברים משטרה זרקה גז [illegible] בשלחן הארמו"ר. הייתי שם ונפגעתי ונפלתי [illegible] מכה בראש והרופא אמר שהיה לי זעזוע קל. [illegible] המשטרה עושה משהו בעניין?"

שילנסקי מסכם: "אני פונה לכל הצדדים לשמור [illegible] השלום והשקט ויותר הבנה וגישה לצד השני. [illegible] נעלה".

[illegible] ישיבה. נציב חדש וקוניאק

[illegible] חגיגה קטנה בוועדת הפנים יש גם כיבוד [illegible] מטנים, ביסלי, בייגלאך וכוסיות קוניאק. [illegible] – שאול לוי, הנציב החדש של שרות בתי [illegible] – יושב לימין היו"ר שילנסקי. שר המשטרה [illegible] – משמאלו. החגיגה מתחילה באותו צד. [illegible] קרא מעתון התקפה של המשטרה על היועץ [illegible] בקשר להחלטתו שלא להעמיד לדין את [illegible] גרות.

[illegible] "לא ראיתי דבר כזה".

שילנסקי: "דברי שר המשטרה יכרה. אנחנו [illegible] לשמור על כבוד היועץ המשפטי".

[illegible] "מה יש לברוח"

[illegible] לבן־מאיר: "ראינו איך השמאל הגן על [illegible]"

[illegible] "מה בכלל הקשר לשמאל ולימין"

[illegible] שילנסקי נונה בעצבו "אני כבר לא יודע מה זה [illegible] זה ימין. פעם השמאל היו עניים והימין [illegible] ההפך".

[illegible] בתימהון, הבינן התלבש על [illegible]

הבוטנים. ורדיגר על הביסלי. בר־לב על הגבינות. גם וירשובסקי רוצה בוטנים, קם ושולח יד לעבר הצלחת שבכש רנינו. שילנסקי צועק: מזרכי!

מוחמד וואתד מגפ"ם מספר שהמוסלמים קוראים לקוניאק "תה של יהודים". גם נאסר אידין רוצה קוניאק. יצחק, מזכיר הוועדה, רץ מהר להביא לו. יש.

מרחון ברכות (129 דקות)

שילנסקי: "אני מאחל לך שבתקופת כהונתך תהפוך את בית־הסוהר לבית־חולים, תתייחס לאסירים כאל חולים שיש לרפאם. הגישה הזו שלי מפורסמת. לפעמים מתקשרים איתי אנשים שפרצו להם את הבית ואומרים לי – זה בגלל שאתה רוצה פנסיון במקום בית־סוהר. ואני לא יודע אפילו אם אלה שמתקשרים אלי הם ליכוד או מערך".

והאתה: "כן, מתי מרימים כוסית, זה יתקרר".

שילנסקי: "מאחל ויודע שהיו לי חלוקי דעות עם הנציב הקודם, בעניין [illegible] אני [illegible]"

וירשובסקי: "שיקבלו את מה שמגיע להם".

שילנסקי: "מה אתם רוצים, זכותי להגיד".

דרוואשה: "לא בשם הוועדה".

שילנסקי מתעלם מקריאות הביניים. כולו קורן מנחת הוא אומר בטון של ברכות בטקס ברית מילה: "קודם כל נאחל כמו שאומרים שלהורים יהיה נחת מהילדים ולילדים נחת מההורים". אחר־כך מרימים כוסית.

נחמיאס: "אני מכיר את שאול לוי מזה שנים הרבה..."

אמל נאסר אדין: "אני מצטרף לברכות, גם אני מכיר אותו..."

דרוואשה: "שיפתור בעיית הצפיפות..."

ורדיגר: "שיהיה בהצלחה..."

קלמהו: "שהאסירים יבכו בבית הסוהר ויצאו בשירה..."

מגן: "איך אדם נבון ואמיץ כמוך מונק ממרומי הר חרמון לעמק הבכא..."

לבן־מאיר יש פתיחת ברכה מאיימת: "שלא תתרשם מכל־כך מהאסירים", הוא מזהיר את שאול לוי, [illegible]

(המשך בעמוד הבא)

"אמרתי להם – אני לא בא לעזה כגנב בלילה. זו ארץ־ישראל ואני יוצא לטייל בכביש הראשי כמו בדיזנגוף. לא היה לי פחד בכלל. אמרו לי – אבל לא הכנו לך שמירה. אמרתי להם שאני רוצה שיתייחסו אלי כמו אל כל יהודי רגיל שמגיע לשם לעשות קניות".

ועדת הפנים בהרכב מצומצם בסיור בשכונת מוסררה בירושלים עם נציגי העירייה והשכונה. למטה – היו"ר דב שילנסקי וח"כ בני שליטא בישיבה: "ח"כים בוכים שאני מעביר אותם קשה".

הוועדה בישיבה: כשיש חגיגה קטנה יש גם כיבוד.

(המשך מהעמוד הקודם)

"יושבת פה חבורה של אנשים שאוהבת להעלות אנשים למעלה כדי שהנפילה שלהם תהיה מרסקת עצמות. הוועדה הזו תהיה הראשונה לעלות עליך". שילנסקי מוחה. גם דנינו מביא פגז, וזו ברכתה "שאול מתחיל באות ש'. הנציב היוצא מיימון מתחיל במ'. ביחד – שם. דוד מסתיים בד'. לוי מסתיים בי'. ביחד – די. כלומר, די שם (משחק מלים) המצב שיימשך כמו שהוא נמשך".

"זו חבורה של אנשים שאוהבת להעלות אנשים למעלה כדי שהנפילה שלהם תהיה מרסקת עצמות".

וירשובסקי: "למה אתה לא לוקח את האותיות של סויסה?"

שילנסקי: "סמוך על דנינו".

דנינו: "ושתדע להבדיל בין עצורים מסויימים לבין בחורים שאינם פושעים אלא יושבים שם בגלל המצב הבטחוני הקשה".

וירשובסקי: "כי מדנינו תצא תורה ודבר ה' משילנסקי".

שילנסקי חוכך בדעתו אם להיעלב. לא. הוא לא נעלב.

אגב, שאול לוי היה היחיד שגמר את הקוניאק שבכוס. שילנסקי מציג בגאווה את הכוס הריקה של האורח.

פרטים משניים הכרחיים

ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת אחראית על הנושאים הבאים: רשויות מקומיות, משטרה, בתי כלא, דתות, עלייה, מירשם ואזרחות. יש לה שתי ועדות־משנה קבועות – לאיכות הסביבה ולענייני משטרה ובתי־סוהר. סדר היום של הוועדה תלוי ביושב הראש שלה. ועדת הפנים מתכנסת שלוש פעמים בשבוע.

"חברי הכנסת בוכים שאני מעביד אותם קשה מדי. אומרים על הוועדה הזו שהיא הכי פעילה בכנסת", מתגאה היו"ר. הגרעין המוצק של חברי הכנסת, על־פי שילנסקי, כולל את בני שליטא, עובדיה עלי, מרדכי וירשובסקי, אהרון נחמיאס, דב בן־מאיר ועדנה סולודר. החברים הערכים מגיעים רק לישיבות בעניינים שנוגעים להם. הוועדה עוסקת גם בנושאים שמעלים חבריה וגם בנושאים שמועברים אליה ממליאת הכנסת. חשיבותה הגדולה של הוועדה היא באישור הצעות חוק.

"האפקטיביות של הוועדה מתבטאת, בכל מה שנוגע לתחום החקיקה", אומר מרדכי וירשובסקי. אולם מעבר לתחום החקיקה כוחה נשאר בדרך־כלל בתחום ההמלצות בלבד. הוועדה, למשל, יצאה נגד הקמת האוניברסיטה המורמונית בירושלים וקראה להפסיק את הבנייה ולשלול מהמקימים את הרשיון. בזה תמה השפעתה.

במה עוד עסקו במושב השלישי

בעתיד הבית בו שהה הרצל בעת ביקורו בארץ, בבעיותיה הכלכליות־חברתיות של אום־אל־פחם, ברישום גרים בתעודות זהות, בענייני הכושים העבריים, בשעון הקיץ, בחקירתם של אישי ציבור, בהשחתת תחנות אוטובוסים, בהסתה אנטי־דתית, בשינוי שמות רחובות בבני־ברק, בזיהום אוויר על־ידי מאפיות ברובע היהודי בירושלים, בהקמת בית־עלמין חרש בגוש דן, באתרי אשפה בפתח־תקווה, בהיטלי ארנונות, בסדרי בטחון ברחבת הכותל.

מוסררה. בובל'ה במיזבלה

מוכיר הוועדה יצחק, הח"כים בני שליטא, אברהם ורדיגר, מוחמד וואתד והיו"ר שילנסקי עולים על מיניבוס ויוצאים לסיור בשכונת מוסררה בירושלים. הוועדה לא רק יושבת. היא גם נוסעת. כמה לשונות רעות במסדרונות הכנסת קוראים לה בצחוק "שילנסקי תורס". שם ומני. מטרת הסיור הפעם לשמוע על תכנון כביש חדש הגובל בשכונה, ולברר מדוע ממשיכה העירייה – למרות הבטחתה לוועדה – להתיר שם זריקת פסולת. צ'ז'לי ביטון מוביל. הוא צמח במוסררה מפנתר שחור לח"כ. מתנהג כאילו זה איזור הבחירה שלו. ברגעים של אהדה רבה הוא קורא ליו"ר שילנסקי "בובהל'ה".

אנשי מוסררה מחכים בפתח המיזבלה יחד עם סגן ראש העירייה אברהם כחילה ומנכ"ל העירייה אהרון שריג. שילנסקי מניח יד על הסנטר ומודיע חד־משמעית שמיפלס הזבל עלה באופן משמעותי מאז הביקור הקודם. "אנשי מוסררה חיו בדלות ובעוני וסבלו יריות", נואם שילנסקי בטון דרמטי על רקע הררי הפסולת, "והנה עכשיו באה קצת הרווחה – ואז העירייה רוצה לסגור את המקום. נציגי העירייה התחייבו בפנינו להפסיק כל הבאת פסולת ולהתחיל לנקות את מה שיש פה".

שילנסקי נותן את רשות הדיבור לבני שליטא שלא מבין למה קבלנים פרטיים לא שופכים את הפסולת שלהם מחוץ לעיר. אחריו מדבר מוחמד וואתד שלא מבין מדוע העירייה לא מגלה את כל הקלפים שלה עד הסוף. "לדעתי זה חלק מתוכנית גדולה", הוא אומר.

תושב מוסררה: "כל היום רק מערבבים פה".

עוד תושב: "הפכו את מוסררה למיזבלה עירונית".

ורדיגר: "למרות ההבטחות המצב גרוע".

צ'ז'לי ביטון נעשה עצבני. "בסוף נבוא ונכסה לך את הבית", הוא אומר לסגן ראש העיר כחילה.

שליטא: "אם לא היית ח"כ, היו מאשימים אותך באיומים".

ביטון: "הוא לא מותיר לי דרך נסיגה".

שילנסקי, במתיקות: "יש לי שאלה, האם היו עושים את זה גם באיזורים פנויים ברחביה? מותר לי להרהר שפה יהיה פעם איזור שכל מילימטר אדמה יהיה שווה מיליונים ואת התושבים יפנו כפרוטות".

צעקות וצרחות של התושבים.

ביטון: "שקט. הוא היו"ר. אולי אתם לא יודעים מה זו ועדת כנסת".

שריג: "מי מדבר אתך בכלל?"

ביטון: "מה ההתנשאות העלובה הזו?"

כחילה: "אתם חשדנים".

תושב: "ואתם שקרנים".

שילנסקי: "נו, נו, מתי מסלקים את הזבל?"

ביטון: "תנו לו, תנו לו, זה איש עם לב".

שילנסקי: "אם תמשיך לתת לי מחמאות כאלה, עוד יזרקו אותי מהליכוד".

ביטון: " תבוא אלינו, יש מקום בתר"ש".

שילנסקי: "אני סוציאליסט, אתה בורגני".

בדרך, במכונית, אומר שילנסקי: "אני אדם הגון ומתון".

וואתד: "מה זה מתון, הוא הרי מועמד לחברות במפ"ם".

"הקירבה היחידה שלך למפ"ם היתה כשעמדת פעם ליד קיבוץ של השומר הצעיר", זורק מישהו.

בסוף הסיור, אגב, מחליט שילנסקי לערוך דיון נוסף בעניין.

קומנדו שילנסקי. מה זה באמת

"קומנדו שילנסקי" גם זה כינוי שדבק בוועדת הפנים בגלל יצר ההרפתקנות הבלתי־נלאה של היו"ר שלה וחיבתו הידועה לטיולים.

שילנסקי: "אני מאמין שאין דומה ראייה לשמיעה, ואני חושב שבכל מיני דברים צריך לצאת לשטח ולראות. אין התפקיד של הח"כים רק לשבת בוועדה ולשתות תה. אני חושב שעצם הופעת הוועדה בשטח גורמת לאזרחים הרגשה טובה. זה החיים עם העם. זו תרומה חשובה, ולכן אני עורך הרבה סיורים – גם למקומות רחוקים".

ושילנסקי ערך כל־כך הרבה סיורים עד שחיסל את כל תקציב הסיורים של הכנסת. "פניתי ליו"ר הכנסת וביקשתי שיעבירו כספים מסעיף סיורים בחו"ל לסעיף סיורים בארץ". סע וטייל ברחבי ישראל. מצאו לו הסדר, אבל ביקשו שיצטמצם.

ביטון: "תנו לו, זה איש עם לב". שילנסקי: אם תמשיך לתת לי מחמאות כאלה עוד יזרקו אותי מהליכוד".

שילנסקי הוא לא איש שמצטמצם בקלות: "יש ביקורת רבה על הסיורים שלי, אבל כשאני שומע בשטח אזרחים אומרים לי, כל הכבוד וכולי וכולי – זה נותן לי כוח. למשל, כשאני פונה בעקיצה לחברי הטוב וירשובסקי, ואומר לו, מרדכי נו, בוא נצא, הוא אומר לי שאין בכוונתו לנסוע היום לחו"ל. זה מפני שטוענים שהוועדה הזו מסיירת הרבה. מאוד ביו"ש ועזה. חה נכון. אני נבחרתי לכנסת עם השקפותי ורעיונותי. אם היה יו"ר אחר, אולי לא היו מסיירים שם".

נו טוב, החליפו אותו בכהנא

שילנסקי: "כשהגענו לעזה כיוונו את האוטו ממש מול הכניסה לבניין המושל הצבאי, ואמרו לנו להיכנס מהר. אמרתי להם – אני לא בא לעזה כגנב בלילה. זו ארץ־ישראל ואני יוצא לטייל בכביש הראשי כמו בדיזנגוף. לא היה לי פחד בכלל. אמרו לי – אבל לא

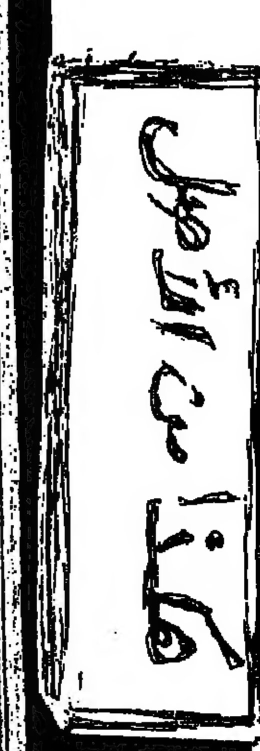
(המשך בעמוד 53)

מישהו מטפל בך?

כיצד מתייחסים שרים בממשלת ישראל לפניות אישיות של האזרח. מה מידת הכבוד שהם רוחשים כלפיו. מי עונה לפניות כאלה, ואם עונה — האם אישית או באמצעות פקידיו. האם התשובה עניינית, רצינית, מכובדת — או רק יציאת ידי חובה. ועוד רצינו לדעת: תוך כמה זמן נענית הפנייה. "האזרח הקטן" דני בן הזו שלח מכתבים. השר הראשון השיב כעבור 8 ימים. האחרון כעבור 87 יום. שלושה לא טרחו להשיב, ביניהם ראש הממשלה יצחק שמיר. פרופ' יחזקאל דרור: "זה סימן המעיד על מחלה עמוקה יותר".

מאת דוד זוהר

זהו תרגיל קטן בסדרי השלטון בישראל, זרקור להארת פינה אנושית צדדית בצמרת הממשל. יום בהיר אחד, במסגרת הסידרה "האזרח הרפוק", החלטנו להתעופף מעט על כנפי חזונו הדמוקרטי של נשיא ארה"ב הדגול אברהם לינקולן ("שלטון העם, על ידי העם, למען העם" — זוכריםז) ולמשש את דופק הדמוקרטיה במדינתנו. רצינו לתהות על יחסם של שליטי הארץ, שרי ממשלת ישראל, אל הוד מעלתו האזרח — המכונה "קטן" — כשהוא פונה אליהם בנושא כלשהו.

מודעים לערכנו — הרי קבוצת השרים האוחזת בהגה השלטון יונקת את כוחה וסמכותה השלטונית מאיתנו, העם — החלטנו לערוך מיבחן שיברוק כיצד מתייחסת המכונה השלטונית ל"בורג זעיר", אחד מאתנו.

"האזרח הקטן" שגוייס למשימה עתונאית זו קטן באמת. דני זוהר, בן 11 בסך הכל, תלמיד כיתה ה', אלמוני, תמים, עדיין נטול דעות קדומות. מצוייד בייפוי־כוח ממנו (אחרי הכל הוא בני, לא אזרח שלי) ישבתי וכתבתי בשמו מכתבים אישיים ל־19 משרי ממשלת ישראל. לכל מכתב היה תוכן שונה שהתייחס לתחום עיסוקו ואחריותו של השר, והוא כלל כמה שאלות פשוטות בעניינים אקטואליים, העלה כמה הצעות אותן חשבנו למועילות ושאל שאלות הבהרה במספר עניינים מעצבנים. כל המכתבים מוענו תחת הציון "אישי" ושוגרו בראשית השנה הנוכחית בתאריך אחיד: 26 בינואר 1987 — יחסית תקופה רגועה וחסרת זעזועים לממשלת ישראל.

ביקשנו לבדוק כיצד מתייחסים השרים לפנייתו של האזרח. מהי מידת הכבוד שהם רוחשים כלפיו. מי מהם עונה לפניות כאלה, ואם עונה — האם אישית או באמצעות פקידיו. אם הם משיבים — האם זו תשובה עניינית, רצינית, מכובדת — או תשובה של יציאת ידי חובה. עוד רצינו לדעת תוך כמה זמן נענית הפנייה, אם אכן היא נענית.

אט־אט, טיפין־טיפין, החלו התשובות להגיע. הראשונה נחתה בתיבת הדואר בביתנו כעבור 8 ימים. האחרונה — כעבור... 87 ימים. שלושה מהמכותבים לא טרחו להשיב.

עכשיו, משעברו 11 חודשים והחלטנו שהגיע זמן לסיכומים, עמדנו משתאים מול הדינמיקה הנמרצת של ההתרחשויות בארצנו בתקופה הזו הלו בממשלה כמה חילופים אישיים; נושאים אליהם התייחסנו בתכתובת ושהיו אז שוליים פרצו לכותרות — וההפך אנשים שינו דעות: מתנגדי ה"לביא" — ה"אנשים הרעים" של תחילת התקופה, נהפכו לצודקים וחכמים. "גילויים" אלה הם רק בדרך אגב. מה שעניין אותנו באמת היו תוצאות המבחן שערכנו, והרי הן לפניכם — ולשיפוטכם:

יחס כללי: רק ארבעה מכתבים אישיים

- ארבעה שרים בלבד טרחו והשיבו תשובה אישית: חיים בר־לב, יצחק מודעי, משה שחל ואמנון רובינשטיין.
- אחד־עשר שרים ענו באמצעות עוזרים, ושרה אחת — בחוזר משוכפל.
- שלושה שרים לא השיבו כלל: יצחק שמיר, דוד לוי, גדעון פת.

זמן התשובה: 44 אחוזים בתוך חודש

- הסיכוי לקבל תשובה בתוך 30 יום: 44 אחוזים.
- הסיכוי לקבל תשובה בתוך 60 יום: 27 אחוזים
- הסיכוי לקבל תשובה בתוך 90 יום: 11 אחוזים.
- הסיכוי לא לקבל תשובה כלל: 21 אחוזים.
- הסיכוי לקבל תשובה אישית, מהשר: 21 אחוזים.
- הסיכוי לקבל ממשרד השר אישור פורמלי ראשוני על כך שהמכתב התקבל שם: 26 אחוזים.

ועוד למדנו: השרים המעטים הטורחים להשיב אישית אמנם מתייחסים לאזרח בכבוד, וגם משיבים לפנייה באופן ענייני, מפורט, מכובד, רציני (בכלל זה גם מכתבו הזועמני של השר מודעי, שהפעם צדק מקצה. אזרח המצפה למימוש אישי של העקרון הבסיסי של "הזכות לדעת" — יבוא אצלם על סיפוקו. פנייה מרחיקת־לכת יותר, לקבל לפחות תשובה ראשית אחת בכתב־יד אותה נוכל באחד הימים להציג לפנייה פומבית כ"סוחבי" — נתגלתה ככמיהה שאינה מתממשת.

אצל כמה מהשרים האחרים גילינו, לצערנו, שבעיניהם ובעיני עוזריהם אין אנו אלא אזרחים קטנים מאוד, ללא מרכאות. חלק כלל לא טרחו להשיב — לא ישירות, לא באמצעות המנגנון. התעלמות מוחלטת.

התשובות שקיבלנו מעוזרי שרים אחרים היו אדיבות ועניייניות רק בחלקן. האחרות היו לקוניות, מתחמקות, חלקן מתנשאות, סתומות, "חפיפיות", בנות שורה אחת, כאלה שבאופן ברור נועדו "לנפנף" את האזרח הטרדן. במקרה אחר היתה התשובה כמו של אותו יהודי בבדיחה ארוכת־הזקן המשיב בשאלה על שאלה. בעצם, על למעלה מחמישים אחוזים מן המכתבים לא זכינו לתשובה עניינית.

יצחק רבין: יודע להסיד דאגה

מאחר שבעת כתיבת המכתבים לשרינו היתה פניית ההתגוננות מלוחמת גאזים נושא "חם" ומתוקשרת, בדקנו וגילינו "סקופ" קטן: אזרח "מחמש" שבוע, אם ירצה בכך ואם יפנה לבג"ץ, יוכל לאלץ את שר הבטחון לחלק מסכות גאז לכל האזרחים.

עיון בספרי החוק וגילינו כי תקנות ההתגוננות האזרחית משנת 1970 (סעיף 7), עליהן חתומים שר הבטחון משה דיין ושר העבודה יוסף אלמוגי, קובעות כי "כל תושב זכאי לקבל ללא תשלום מסכה להגנה מפני גאזים". וזאת למרות כי כולנו, מבלי שרובנו נדע על כך, משלמים מזה 17 שנה מס הנקרא "היטל התגוננות אזרחית" במסגרת התשלום לביטוח הלאומי.

הבאנו עובדה זו בפני שר הבטחון יצחק רבין, ושאלנו: "...עתה, כאשר האפשרות של לוחמת גאזים נראית מוחשית, מדוע עדיין אין מחלקים מסכות גאז לתושבים — ומדוע אין מכינים ומתרגלים את האזרחים בשימוש במסכות באלה כדי לאפשר להם לקדם פני רעה אפשרית".

חולפים 39 ימים. השר רבין עצמו אינו משיב, אבל פקיד בכיר בשם מ. שנקר משיב בשמו — ומודה: "פנייתך נבדקה ע"י הגורמים המוסמכים בצה"ל... ואכן, הצדק עמך". ואולם, על אף זאת, כותב הוא, ערכות המגן נגד גאזים לא יחולקו לאזרחים ברגיעה "מסיבות של תנאי אחזקה ואורך חיים של פרטי הערכה, המחייבים החלפתם מדי מספר שנים". ובאשר להדרכת האוכלוסייה, הוא מסביר: "מבוצעת הדרכה לכיתות ט' בבתי־הספר. האוכלוסייה מוזמנת ליטול חלק בתרגילי הג"א". או להבא, כשתשמעו על תרגיל הג"א שנערך בעירכם, צאו בהמוניכם לרחובות ותבררו מי יכול להדריך אתכם בשימוש במסכות הגאז.

משה נסים: כמו המשיח. בסוף בא

87 ימים תמימים נאלצנו להתאזר בסבלנות כדי לקבל תשובה בת שורה אחת ממשרד האוצר. אבל היה כדאי. באותה עת סערו הרוחות בשל כוונות האוצר להטיל אגרות חינוך ובריאות מוגדלות. כתבנו לשר והצענו לו מקור־כספים אחר במקומן: שיפסיק להעניק קיצבאות ילדים (המחולקות כיום לכלל ראשי המשפחות) לבעלי האמצעים בישראל, אלה המשתכרים 6000 ש"ח לחודש ומעלה. יצאנו מתוך הנחה שאנשים כמו אייזנברג, אילין, מושביץ ופרדמן לא יכעסו. רבבות מיליוני הדולרים שייחסכו יופנו לצרכי בריאות וחינוך.

באנו על שכרנו. עוזר שר האוצר, יוסי ברגר, מודיע לנו שאכן, האוצר תומך ברעיון זה של מיבחן הכנסות לזכאות לקיצבאות ילדים "ויפעל בכיוון זה". מי יודע, אולי יהיה זה אחד מן השפנים שתישלוף העדת שישינסקי מכובעה הרחב.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו: חוזר משוכפל

לשרת הבריאות, שושנה ארבלי־אלמוזלינו, כתבנו על בעייה עצובה שנהפכה למכת מדינה:

(המשך בעמוד הבא)

משקב

שעת חשבון

מערכת הבחירות החלה. הקרב על קולו של הבוחר כבר מתנהל בכותרות העתונים. בינתיים, העימות מתמקד בעניינים שברומו של עולם — עתיד רצועת עזה, נושא השלום. הדרג הפוליטי פוסח ומתעלם מכל מה שקורה למטה, מה שמציק לך ולי כל יום, ומלחיץ עוד יותר את חיינו בארץ. חומר למחשבה איך להתחשבן איתם לקראת יום הדין במרכזי המפלגות ובקלפי.

פקקי התנועה נמתחים מיום ליום. הטיפול הרפואי במיטה חולה. הקשר הטלפוני משובש. מערכת החינוך צולעת. שרים מגיבים בפזמון שחוק. "אין תקציב", עונים שרי השיכון והתחבורה, דוד לוי וחיים קורפו, כאשר הם נשאלים מדוע התנועה בכבישים דפוקה. דוחים את האצבע המאשימה ומפנים אותה אל שר האוצר. אבל משה נסים, שדווקא התרשם מן המצב הקשה, הודיע לפני ימים אחדים שמשרדו יקציב סכומים ניכרים כדי לחלוץ את הפקקים מהמוקדים המרכזיים. אבל כדי לשמור על לוח זמנים מדוייק של הרכבת, מר קורפו, לא צריכים תוספת תקציב. מספיק תשומת־לב ופיקוח.

גזרה שווה אפשר להוציא גם על שרות הטלפונים של "בזק". לפני שלושה שבועות חשפנו כאן את הליקויים של שרות התיקונים 16. את הסחבת שבתיקונים. בשטח התיקונים המצב הרבה יותר חמור משתארנו. בבית הספר "חוגים" בחיפה, שבו 1,000 תלמידים, התלוננו במשך שנתיים על מערכת הטלפונים הלקויה. רק עכשיו תיקנו אותה. בבית הספר "אליאנס", גם הוא בחיפה עם 1,200 תלמידים — הטלפון עדיין מקולקל.

שר התקשורת גד יעקובי התעלם מן התחקיר על "בזק". הוא אמנם חדש יחסית בתפקיד, אבל נושא באחריות מיניסטריאלית לנעשה בחברת הטלפונים. השר שקדם לו, ח"כ אמנון רובינשטיין, נפגע מן הדברים וביקש להגיב. אנו מפרסמים כאן את תגובתו.

אומר אמנון רובינשטיין: "הופתעתי לקרוא את שמי מוזכר כאחראי לתקלות בשרות 16 — שמונה חודשים לאחר התפטרותי, כאשר אין לי כל שליטה באיוש העמדות במרכזת זו. בזמני שופר שרות זה באורך משמעותי: בסוף 1985/86 נענו במחוז תל־אביב 70 אחוז מכלל הפונים ל־16 בחיוג ראשון, ו־95 אחוזים בירושלים ובחיפה. משך הזמן לתיקונים נקבע על־ידי בתקנות. פרט לתקופת נובמבר־דצמבר 1986 — ימי השטפונות ששיבשו תשתית ישנה ורקובה בחלקה — שמרו רוב האזורים על הסטנדרט שנקבע: 80 אחוז (90 בקיץ) מהתקלות תוקנו תוך יומיים והשאר תוך 6 ימים, למעט חריגים שהיו במחוז תל־אביב.

"אני מתקומם גם נגד שפיטת כהונתי לפי עניין אחד. כל טלפון רביעי הקיים היום הותקן בתקופת כהונתי. תור הממתינים הוותיקים — רבבות שהמתינו למעלה מ־5 שנים — חוסל כמעט לחלוטין. את מקום הטלפונים הציבוריים הבודדים, המקולקלים לרוב, ירשו אלפי תאי טלפון הקיימים המכסים היום את ערי הארץ וכבישיה. בעיירות הפיתוח — להן נתתי עדיפות — יש טלפון לכל דורש, למעט חריגים ספורים. שרותים חדשים הוכנסו למנויי המרכזיות הספרתיות, ומספר השיחות היוצאות אל הפועל עלה מ־5.7 מיליארד ב־1983/84 ל־9.1 מיליארד בשנת 1986/87. כל המנויים בארץ חוברו לרשת החיוג הבינלאומי הישיר, והוכפל פי שלושה מספר המדינות עמהן יש חיוג ישיר. השבונות הטלפון, לרוב המנויים, הפכו להיות דו־חודשיים. כל מדריכי הטלפון חולקו, לראשונה, חינם לכל המנויים.

"כמו כן הוכנסה תחרות פרטית ששברה את המונופולין של 'בזק' לגבי מרכזות פרטיות, טלפונים רב־קוויים, טלקסים פרטיים, וכיוצא באלה. כל המהפך הזה נעשה לא רק בזכותי; והניתי מיוזמת קודמי ובעיקר משיתוף הפעולה והמסירות של עובדי משרד התקשורת ועובדי 'בזק'". עד כאן ח"כ רובינשטיין.

יעקב ארז

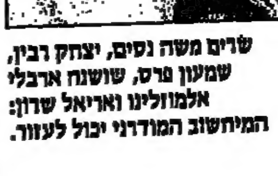
(המשך מהעמוד הקודם)

אזרחים הנאלצים להתבזות באיסוף כסף מהציבור הרחב למימון ניתוחי הצלת חיים בחו"ל. ביקשנו לדעת מדוע אין משרדה פועל להנהגת ביטוח לכלל האזרחים לניתוחי חירום כאלה, למשל, על ידי הגדלת תשלום הביטוח הרפואי של האזרחים לקופות החולים בעשירית האחוז.

שכר עמלנו:חוזר משרדי משוכפל על גבי טופס קטן המאשר את קבלת המכתב והעברתו ליחידה המתאימה. תשובה לגופו של עניין שהיתה אמורה לבוא בעקבותיו, כמתחייב ממינהל תקין, מתמהמהת עדיין. נראה שלמערכת הביורוקרטית של משרד הבריאות אירע "תסס בקנה".

שרים משה נסים, יצחק רבין, שמעון פרס, שושנה ארבלי אלמוזלינו ואריאל שרון: המיחשוב המודרני יכול לעזור.

אריאל שרון: תורה שבכתב ובעל־פה

אכזבה רבתי אחזה באבות העיר חיפה בינואר '87 בהתקבל הידיעה על "ההערכה מחדש" בממשלה בדבר ההחלטה על הקמת התשלובת הפטרוכימית. תשלובת זו, שעמדה לקום בשותפות שווה של בתי הזיקוק והמפעלים הפטרוכימיים, היתה התקווה היחידה שנראתה באופק לשיקום מצב התעסוקה בחיפה מוכת האבטלה. דובר על השקעה של 100 מיליון דולר ותוספת של כאלף מקומות עבודה. בעיר נערך כנס חירום.

שמועות עקשניות אמרו שהשר שרון הוא האיש המתנגד להקמת התשלובת. שלחנו לו איפוא מכתב בו ביקשנו לוודא את נכונות השמועה. והנה, לא חלפו אלא 15 יום ויועצו של השר, עודד שמיר, אישר – ונימק:

"שר התעשייה איננו תומך בהקמת התשלובת מפני שלדעתו הרעיון בלתי מעשי, לאור הרכב הבעלויות של המפעלים הפטרוכימיים השונים."

אלא מהז לא נותרנו מאוכזבים זמן רב מרי. כעבור כמה שבועות נהפך השר שרון לאחד התומכים הנלהבים של הקמת התשלובת, והצביע בעדה...

טבלת התייחסויות של השרים

השר	כותב התשובה	זמן תשובה (ימים)
חיים בר לב	השר אישית	11
אריאל שרון	עוזר	15
יצחק מודעי	השר אישית	15
חיים קורפו	עוזר	17
משה שחל	השר אישית	23
משה ארנס	עוזר	24
אברהם שריר	עוזר	28
אמנון רובינשטיין	השר אישית	29
יעקב צור	עוזר	31
יצחק נבון	עוזר	32
יצחק רבין	עוזר	39
שמעון פרס	עוזר	44
עזר וייצמן	עוזר	58
משה קצב	עוזר	70
משה נסים	עוזר	87
שושנה ארבלי־אלמוזלינו	אישור בחוזר	8
יצחק שמיר	אין תשובה	
דוד לוי	אין תשובה	
גדעון פת	אין תשובה	

שמעון פרס: יועץ מזכיר נשכחות

זה היה לאחר ביקור שלנו במושב שכמו מושבים רבים אחרים בתקופה זו – נקלע למצוקה כלכלית קשה. שמעון פרס טרם פתח אז במאבק, לו היינו ערים באחרונה, למען מתן סיוע ממשלתי למושבים. כתבנו לשר החוץ שמעון פרס ושאלנו אותו מה אירע להבטחתו – מתקופת מערכת הבחירות האחרונה – שאם יעלה המערך לשלטון יקציב סכום מיידי של מאה מיליון דולר להצלת המושבים?

על שאלתנו האחת השיב לנו יועץ השר, ברוך אסקרוב, בשתי שאלות: "האמנם לא התייצב ממלא מקום ראש הממשלה לצידם של אנשי ההתיישבות? האמנם לא פעל ואינו פועל להצלת המושבים, הקיבוצים והחקלאות?". ובאשר לעניין מאה מיליון הדולר, כותב היועץ: "מר פרס מימש הבטחה זו לפני ימים רבים רבים."

אכן, לא ידענו.

משה קצב: 70 יום למכתב קצרצר

לפני למעלה משנה, תקופה של על אבטלה גוברת, בעיקר בצפון הארץ, ערכתי תחקיר עתונאי בנושא אלפי העובדים הזרים, בעיקר פורטוגלים, המועסקים בישראל. הסיבה העיקרית לבואם ולהעסקתם כפי שנתגלתה בתחקיר היתה מחסור בבעלי מקצוע בתחום המתכת.

שאלנו איפה את שר העבודה והרווחה משה קצב מדוע אין משרדו מקיים קורסי הכשרה נרחבים בהיקף הנדרש, תוך מתן תמריצים מיוחדים כדי למשוך למקצועות אלה אלפי צעירים, הרי לא רק המשק, גם צה"ל משווע להם.

מנהל אגף במשרד, זוהר גינרל, השיב לנו במכתב קצרצר שמשרדו מקיים 80 קורסים בענפי המתכת ברחבי הארץ, והוסיף: "שירות התעסוקה מאשר העסקת עובדים זרים רק במקרים בודדים".

תהינו: מה הם, לדעת מר גינרל, "מקרים בודדים"? הרי בשירות התעסוקה היו רשומים בראשית השנה 1800 עובדים זרים שקיבלו היתרים רשמיים לעבוד בארץ (שלא לדבר על כמה אלפים נוספים המועסקים באופן לא רשמי).

שאלנו על עבודה זרה – והשיבו לנו ב"עבודה עברית". לשם כך, אגב, נדרשנו להתאזר בסבלנות 70 ימים תמימים.

עזר ויצמן: בינתיים התהפכו היוצרות

בינואר '87 עדיין היה מטוס ה"לביא" נושא לגאווה לאומית. פרוייקט יוקרה בשיא זוהרו. הויכוחים סביבו התנהלו על אש קטנה בלבד. היועץ האמריקני דב זקהיים טרם השמיע את נבואות הזעם שלו – ואחד הבודדים שהתנגדו לפרוייקט, האלוף (מיל.) מוטי הוד, נתפס בעיני רבים ככופר בעיקר. מה גם שבאותה עת שימש הוד כנציגה בישראל של אחת מיצרניות המטוסים הגדולות של ארה"ב. על אף זאת, לחץ עזר וייצמן למינוי הוד כיו"ר מועצת המנהלים של התעשייה האווירית.

ישבנו וכתבנו לשר וייצמן: "האין טעם לפגם במינוי זהז מדוע תכפה על הממשלה, מתוקף שותפות קואליציונית, מינוי של אדם שדעתו – בנוגע לפרוייקט המרכזי של התעשייה האווירית – מנוגדת לעמדתה ז".

המתנו והמתנו, ובינתיים התהפכו היוצרות לדעתו של מוטי הוד – נגד המשך הפרוייקט – הצטרפו רבים שלפני־כן תמכו בהמשך ייצור המטוס, ואילו הוא עצמו נהפך ל...תומך נלהב. לאחר שלחצו של וייצמן גבר וממשלת ישראל אישרה את המינוי, קם מוטי הוד והכריז: "אין חלופות ללביא".

לאחר כל התהפוכות הללו, ולאחר שלא היה עוד ניגוד בין דעת הוד לזו של הממשלה, זכינו (אחרי 58 יום) לקבל תשובה ממנהלת לשכת השר ויצמן, רותמה שלום, שהודיעה לנו כי "דעתו של מוטי הוד תואמת את החלטת הממשלה." וכתוספת, הערה על "חוצפתנו"ז "מותר לאדם במעמדו של מרדכי הוד להביע גם דעות מנוגדות". כאילו שהשאלה היתה על חופש הדיבור.

משה שחל: דלק זול במכתב אישי

בשלהי השנה שעברה הירבה השר משה שחל "להיטיב עם העם". בפעם בפעם ירדו עלינו, כגשם

(המשך בעמוד 43)

המכה ה־11

כאבי גב. המכה שלא הוזכרה בתורה. עונשו של המין האנושי שהחליט לזקוף קומה וללכת על שתיים. זהו אחוז מבני־האדם לוקים בה בצורה זו או אחרת. בעלי המכאובים הם טרף קל לתרופאים עממיים ולמאחזי עיניים. אין לה תרופה חד־משמעית. תשובה חלקית מצויה בתחום הרפואה המונעת, בהקפדה על הרגלים נכונים של תנועה ותנוחה, בכל הנוגע לעמוד השדרה. מגדל העצמות עלול להישחק כמו מנוע של מכונית שלא טופל כראוי אחרי מאמץ־יתר. לא חייבים ללמוד לחיות עם זה. אפשר גם בלי. יש בכל זאת כמה פתרונות בדוקים.

מאת יעל פרמלמד צילומים: שמואל רחמני

אם אינכם סובלים עדיין מהצרה־צרורה הזאת ששמה כאבי־גב – יש כל הסיכויים, לצערנו ולצערכם, שבעתיד תסבלו ממנה. אם אתם כבר בין הסובלים – אין הרבה סיכויים, לצערנו ולצערכם, שתיפטרו ממנה כל־כך מהר, אם בכלל. במקרה שלנו, אין בצרת הרבים הזאת אפילו שמץ נחמה.

לפני שהתחלנו לרדת לחקר הנושא הכאוב ששמו כאבי־גב, היינו משוכנעים שמדובר במשהו הדומה למזג־האוויר. כולם מדברים עליו אך איש לא עושה דבר בנדון. לפי עדותו של ד"ר בנו פישל מבית־החולים "איכילוב" בתל־אביב – 80 אחוז מבני־האדם סובלים בצורה זו או אחרת מהמכה הזאת, שלא כתובה בתורה, או שיסבלו ממנה בעתיד. "סקר שנעשה לפני שנתיים באנגליה", הוא אומר, "הראה שכתוצאה ממכאובי־הגב הולכים שם לאיבוד מדי שנה כ־18 מיליון ימי עבודה – הפסד כלכלי של 100 מיליון ליש"ט. אצל כ־95 אחוז מן הסובלים עובר הכאב בין חודש לחודשיים. רק 4 אחוזים מן החולים נאלצים לשכב יותר משישה חודשים.

מדובר במחלה שממררת חייו של אדם, אולם הרפואה, גם זו המודרנית שמסוגלת להשתיל לב וכבד בגופו של חולה, עדיין לא מצאה לה תשובה ומרפא. גרוע יותר מהגזלת. אפשר להקל, אפשר להגדיל במשהו את מירווח הזמן שבין התקף להתקף, אבל אי־אפשר להתפטר ממנה. בהרבה מאד מקרים שומעים החולים את הרופא־המטפל אומר את המשפט הבא: "אין ברירה, צריך ללמוד לחיות עם זה".

אולי יש ברירה, שלא קיימת רק ברפואה הקונבנציונאלית. התשובה לכאבי־הגב, לפחות בחלקה, מצויה יותר בתחום הרפואה המונעת, בהקפדה על הרגלים בריאים של תנועה ותנוחה, בעיקר אלה הנוגעים לתנוחות עמוד השדרה. מגדל עצמות זה עלול להישחק ולקרוס כמו מנוע של מכונית אחרי מאמץ־יתר ממושך, שלא טופל כראוי. על עמוד השדרה בגוף האדם רובצים נטל ולחץ לא טבעיים. חייבים להקל עליו. אורתופדים טוענים שהלחץ והנטל הם המחיר שמשלם האדם על שהחליט להזדקף וללכת על שתיים. היונקים ההולכים על ארבע פטורים ממנו.

(המשך בעמוד הבא)

עיסוי גב. לא מספיק ידי קסם. חשוב להקפיד גם על ידע רפואי. אחרת הנזק הוא בלתי הפיך.

(המשך מהעמוד הקודם)

בעמוד שדרה אופקי אין לחץ מצטבר של החוליות אחת על השניה, כמו בעמוד האנכי. גם העומס של איברי הגוף האחרים התלויים עליו מתפזר ונהנה אצל חיות היער והבית מתמיכתם של ארבעת "עמודי" הגפיים.

בכתבה זו ייעשה נסיון להנחות את האדם להתגבר על כאבי־הגב בעזרת גופו והפוטנציאל הגלום בו. ומה שחשוב יותר: איך לא להגיע בכלל למצב של גב כואב עתיר סבל. סיפורו חייו של ח' מייצג נאמנה את הסובלים מכאבי־גב קשים. הוא לא היה שונה, כמעט, מסיפוריהם של ארבעה חולים אחרים עמהם שוחחנו.

כ שמלאו לו 38, טעם לראשונה את חוויית הכאב הנוראה. היום הוא כבר לא זוכר אם ההתקף נחת עליו לפתע, במלוא עוצמתו, או שזחל אל גופו והתעצם בהדרגה. הוא זוכר רק שיום אחד מצא את עצמו מרותק למיטה, ללא יכולת לזוז. כאב נורא בגב התחתון, מקרין על רגל שמאל, אי־אפשר לשכב, לשבת, ובוודאי שלא ללכת. הרופא המשפחתי אמר לו: "תנוח, תחמם את המקום, ותחכה שהכאב יעבור". כעבור חודשיים, מותש גם אחרי התרוצצות בין רופאים ידועי־שם, עם חשבון בנק שהולך ומצטמק, שמע ח' אורטופד מפורסם אומר את המשפט שמעביר חלחלה בגוו הדואב עד היום: "יש לך בעיות חמורות בעמוד השדרה, דיסקים בשני מקומות שלוחצים על העצבים וגורמים לכאב. תצטרך ללמוד לחיות איתו ולסגל לעצמך אורח־חיים מתאים. זה לא כל־כך נורא. עשרות־אלפי אנשים בארץ חיים עם זה ומסתדרים לא רע. אם תדע לנהל נכון את חייך, תהיינה תקופות ממושכות שתשכח בכלל מכאבי־הגב. אבל יהיו גם תקופות שלא תוכל לחשוב על שום דבר אחר חוץ מאשר על הכאבים. זה גורלו של חולה־הגב".

היתה לו ברירה הוא למד. שכב חודשיים וחצי במיטה, כמעט בלי יכולת לזוז. לשירותים היה מדדה על קביים. מדי פעם, כשהכאבים גברו ללא־נשוא, ועשרות כדורי ההרגעה שבלע לא שיככו אותם, היו מזריקים לו קורטיזון. בינתיים, העסק הפרטי שלו נהרס. גם חיי המשפחה התערערו. אשתו נאלצה לקחת חופשה ללא־תשלום ממקום עבודתה, והתמסרה לטיפול בשבר הכלי, שלא מסוגל למזוג בכוחות עצמו אפילו כוס מים מהברז. הילדים למדו לחיות עם אב נכה, משותק למחצה ומסומם, בין הכאבים לכדורים.

אחרי חודשיים וחצי, חש הקלה והתייצב איכשהו על רגליו בכוחות עצמו. כשניסה לחזור לחיים, גילה שהפחד אוכל אותו. הרופאים הרי "הבטיחו" לו התקפה נוספת, ואחריה עוד אחת ועוד אחת. ואז הגיע השלב שכל תולה־גב מכיר אותו: מחזור עצות־סבתא וסיפורי נסים שקרו לאחרים. תמיד לאחרים. מחדרי הטיפול של הכירופרקטים עד ה"בייגלמאכער" מחדרה. חבר סיפר לו על אחר, בעל ידי־זהב, שצריך רק לרחף עם אצבעותיו המחשמלות מספר פעמים, והכאב נעלם כלא היה. לא חלף שבוע והוא מצא את עצמו על מיטת הטיפולים של בעל הידיים המופלאות. הנ"ל העביר את ה"חשמל" לאורך ולרוחב. ח' נפרד משטר נוסף של חמישים ש"ח, אך לא מהכאבים.

"יש סיבות אחרות לכאבי־גב. כל גיל והבעיות שלו. שכיחות הכאבים עולה ככל שעולה הגיל. ובכל הגילים יכולה להיות לכאבים גם סיבה פסיכולוגית"

חמותו סיפרה לו על חברה שלה שממש ניצלה בעזרת מחטי הקסם הסיניות של רופא מומחה לטיפול באקופונקטורה. שלוש פעמים בשבוע שכב ח' במרפאת הדיקור, עם מחטים בכל חלקי־גופו, ובין טיפול לטיפול שאב עידוד מסיפוריהם של חברים לצרה שהמתינו לתורם במסדרון. היתה הקלה מסויימת, אבל לא משמעותית. מישהו סיפר לו על רופא מושיע בירושלים. הוא עלה אליו פעמיים בשבוע, ויורד בחוסר אונים, סובל מכאבי־תופת, מוגבל בתיפקודו.

גם הרפואה הרימה ידיים. כשהגיע לבסוף ל"אורטופד־צמרת", כפי שהוא מכנה אותו, הלה גבה ממנו בביקור ראשון 200 ש"ח, ובשלושה הביקורים הנוספים – עוד 450 ש"ח בסך־הכל. אבל מרפא לא מצא. "אני מוכן לנתח אותך", אמר הרופא, "אבל תדע שמדובר בניתוח מסובך, ואני לא יכול להבטיח שזה יעזור ולאמיתו של דבר, לא ניתוח גב אחד הסתיים בנזק. מגע לא זהיר של המנתח עלול לפגוע בעצב ולגרום לשיתוק – המע'). אם אתה מחליט שלא לעבור את הניתוח, וההחלטה בשלב זה היא שלך בלבד, עליך להסתגל למצב שלך. תקבל כדורים שיקלו על הכאבים, אם יהיו. תקבל ממני גם הנחיות כיצד לחיות עם מצבך החדש. מעבר לזה אין מה לעשות".

האמת היא שיש מה לעשות. דבר ראשון: לא להרים ידיים. בטח לא להתרגש. ההתרגשות רק מגבירה את המתח, שמכווץ שרירים, שמחריף את הכאבים. לא נספר כאן על כל השיטות, רק על חמש.

פיזיותרפיה

ויקטור יצחקי, מנהל השירות הפיזיותרפי בבית־חולים "הדסה" בתל־אביב, מכיר ומטפל בעשרות מקרים דומים לזה של ח'. "הרפואה המודרנית", הוא אומר, "מצליחה לצלם עורק במוח, אבנים בכליות ובכיס המרה. אבל נזק בשרירים היא לא יודעת לאתר. דברים פשוטים בורחים לה היום בין האצבעות. בעיות הגב מתרכזות לרוב באיזור הצוואר ובגב־תחתון, המותנית. גם אם הרופא מזהה בצילום שינויים בעמוד השדרה, הוא לא יכול לשנות אותם. ואם איננו רואה שינויים, הוא בחושך מוחלט. אפילו את מקור הבעיה אינו יודע. אבל לפציינט לא חשובים השינויים. הוא רוצה שלא יכאב לו. טיפול רפואי זה כמו צ'ק, חייב שיהיה לו כיסוי.

"למכון שלנו מגיעים הרבה אנשים מיואשים שכמעט איבדו תקווה. כאן, אחרי סדרה לא ארוכה של טיפולים פיזיותרפיים, מצליחים לשקם ולהחזיר אותם לחיים רגילים. ואני מדבר על מקרים שאין שבר באחת החוליות של עמוד השדרה, שמחייבים טיפול מסוג אחר. אני מדבר על אנשים שמתחו באופן רציני את שריר הגב התחתון או הצוואר.

"הטיפול נעשה בשלוש דרכים: חימום איזור הכאב, עיסוי רציני ונכון, ותרגילים מיוחדים לשם השגת טווחי תנועה מקסימליים של האיזור הפגוע. כלומר, להביא את החולה שיהיה מסוגל להפעיל את הפרקים והשרירים במלוא הפוטנציאל שלהם. במצב של כאבי־גב אין צורך לחזק שרירים. ברגע שהכאב עובר, השריר יתחזק מאליו. ואם הוא רק מתוח, מספיק עיסוי יחד עם חימום בכרית גומי מיוחדת, כדי לרפות את השריר, והכאב חולף. במכון שלנו נפתרו בעיות אחרי סידרה של 12־15 טיפולים. ניתוח, במקרים יותר מסובכים, מסוגל לפתור את בעיית הכאבים רק לאחוז קטן מאד של החולים".

הרפואה הקונבנציונלית

ד"ר בנו פישל מ"איכילוב", ראומטולוג שצבר ניסיון אחרי טיפול בחולים רבים הסובלים מבעיות־גב, לא מסכים עם הדעה הרווחת שלרפואה המודרנית אין פתרון לכאבי־גב. לדעתו, הרפואה בהחלט צעדה קדימה בתחום הזה, ואפילו צעדים ענקיים, ולסובל בגבו יש היום מיגוון רחב ביותר של טיפולים, שלא היו בשנים קודמות. במקום להתווכח עם הטענות הוא מעדיף, ובצדק, להסביר, להראות, ללמד. "אחרי הכל", הוא אומר, "מרבית האנשים עדיין נעזרים ברפואה המקובלת שמצליחה להביא מרפא למחלתם. הם אינם מחפשים טיפולים אלטרנטיביים". אין ספק שלפחות בשלב ההסברים לסיבות של כאבי־הגב, הרפואה הקונבנציונאלית עדיין עושה זאת על הצד הטוב ביותר. הידע הרב ביותר נמצא, אחרי ככלות הכל, בצד של הרופאים.

ד"ר פישל: "יש סיבות אחרות לכאבי־גב. כל גיל והבעיות שלו. שכיחות הכאבים עולה ככל שעולה הגיל. בין גיל העשרים לארבעים עיקר הבעיות נגרמות עקב דיסקוסים, או תזוזת חוליות בגב התחתון וגלישה של חוליה אחת על השניה. בגיל מאוחר יותר נפוצה מאד מחלה דלקתית של עמוד השדרה. גם הדיסקוסים חוזרים להיות שכיחים ומתחילות מחלות ניווניות של עמוד השדרה. יש כאבי־גב שמקורם

"הרפואה המודרנית מצליחה לצלם עורק במוח, אבנים בכליות ובכיס המרה. אבל נזק בשרירים היא לא יודעת לאתר. דברים פשוטים בורחים לה היום בין האצבעות".

טיפול ברפלקסולוניה: הקשר הסמוי בין הגב לנקודה מסויימת בכף הרגל.

בלקת באברי־המין, ואיתור הבעיה מחייב בדיקות מאשת בכוון זה, לנשים אצל גינקולוג ואצל גברים אצל אורולוג. בכל הגילים יכולה להיות לכאבי הגב סיבה פסיכולוגית. למשל, אצל אנשים שלא מקום עבודה.

"איך נגרם התקף הדיסקוס? בין החוליות של עמוד השדרה מפריד חומר שהוא גם אלסטי וגם קשיח מורכב של סיבים וחומר צמיגי. הסיבים מחזקים את החוליות אחת לשניה. כאשר אחד הסיבים נקרע, החלק הצמיגי פורץ החוצה ולוחץ על עצבים. הכאבים לא מתרכזים רק בגב, אלא מוקרנים גם לאורך הרגל. במנוחה פוחת הלחץ על העצב, ויש סיכוי שהחומר צמיגי יחזור למקומו. אבל מי שלקה בהתקף פעם אחת, יכול לקבל אותו פעמים נוספות. אמנם נבנים סיבים חדשים, אבל הם חלשים יותר, והסיכויים שגם ייקרעו מהר יותר. הטיפול השמרני לחולי דיסקוס כולל מתיחה של עמוד השדרה, שמזרזת את החזרת החומר הצמיגי למקומו.

"שכיבה תוך מנוחה מוחלטת במיטה, רק היא מחלישה את עוצמת כאב־הגב. שכן חייבים להבטיח מנוחה לשרירים המכווצים מחמת הכאב. עצם ההתכווצות, כתוצאה מהכאב המקורי, מגבירה את עוצמת הכאבים. לפיכך, המנוחה לצורך הרפייה, היא השלב הראשוני במחלה. החולה חייב לשכב על מזרון קשה, עם קרש מתחתיו. הטיפול השני החשוב זה חימום הגב: בבקבוק־חם, כרית חשמלית או בסדין חם. החימום מרפה את השרירים המכווצים ובכך מקטין את הכאב. אפשר להעזר בכדורים להרפיית השרירים. הוואליום הוא התכשיר הטוב ביותר.

"אבל רצוי יותר מכל להקדים רפואה למכה, אם לוקחים בחשבון שהיציבה לא־נכונה היא אחת הסיבות השכיחות ביותר לכאבי־גב. אנחנו רואים אותה כבר אצל ילדים בגיל בית־הספר שעומדים עם כתפיים שמוטות כשהראש נזרק קדימה, או לחליפין אחורה. הרגל לעמידה נכונה, ישיבה, ואפילו שכיבה נכונה – הוא עצם טיפול חשוב ביותר בתהליך שיקומו של החולה, אך בעיקר אמצעי שבכוחו למנוע את המחלה".

התעמלות מיוחדת

היציבה הלא־נכונה כסיבה מרכזית לכאבי־הגב היא רק חלק מתופעה. תנועות ותנוחות לא נכונות עלולות להחליש את השרירים שתפקידם להגן על עמוד השדרה. הפתרון: התעמלות מיוחדת שמחזקת את השרירים הנכונים, ומלמדת את עקרונות היציבה הנכונה. כל אדם הרוצה למנוע מעצמו בעיות־גב, בחלק העליון או התחתון, חייב להתעמל לפחות פעמיים בשבוע. איכות־החיים של המתמידים להגיע לתנוחה נכון משתפרת לאין־ערוך.

"מרבית הסובלים עדיין נעזרים ברפואה המקובלת שמצליחה להביא מרפא למחלתם. הם אינם מחפשים טיפולים אלטרנטיביים".

מורה להתעמלות: "רוב האנשים מנצלים רק חלק אפסי מהיכולת הגופנית שלהם. לכל מיפרק בגוף יש יכולת תנועה מסויימת. מכיוון שהחיים המודרניים שלנו מצמצמים את הפעילות הגופנית בחיי היומיום, ואין לאדם תמריצים שיכריחו אותו למצות את מלוא יכולת התנועה שלו – הולך הגוף ומתנוון עם השנים. תהליך זה מוליד כאבים, שהשכיחים שבהם מתרכזים בגב. ההתעמלות המיוחדת כתרופת־מנע לבעיה הזאת, לא באה לחזק שרירים או להגמיש אותם. מטרתה להביא את הגוף למיצוי כל אפשרויות התנועה שלו. באמצעות התרגילים לומדים את העקרונות והתנוחות הנכונות והבריאות של הגוף, המביאים ליציבה הנכונה. לא לפני שלומדים קודם את

(המשך בעמוד 57)

לשבת נכון, לעמוד נכון

ידידו הטוב ביותר של הגב הוא כיסא קשה וישר. אם אינך יכול להשיג את הכיסא אותו אתה מעדיף למד לשבת נכונה על כל כיסא. לתיקון תנוחת ישיבה מהתכופפות קדימה: משוך את ראשך לאחור וכופף אותו קדימה כדי להכניס פנימה את הסנטר. פעולה זאת תיישר את הסנטר. פעולה זאת תיישר את הגב. עכשיו אמץ את שרירי הבטן כדי להרים את החזה. בדוק את התנוחה לעיתים קרובות.

שחרר את המתיחות על־ידי ישיבה קדימה, ישר את הגב על ידי אימוץ שרירי הבטן ושכל את ברכיך.

אם הכסא גבוה מדי עיקום הגב נעשה גדול יותר.

שימוש במשען רגל משחרר מגב עקום. המטרה היא שהברכים יהיו גבוהות מהירכיים.

שמור על הצוואר ועל הגב שיהיו בקו ישר ככל האפשר עם עמוד השדרה. התכופף קדימה מהישבן.

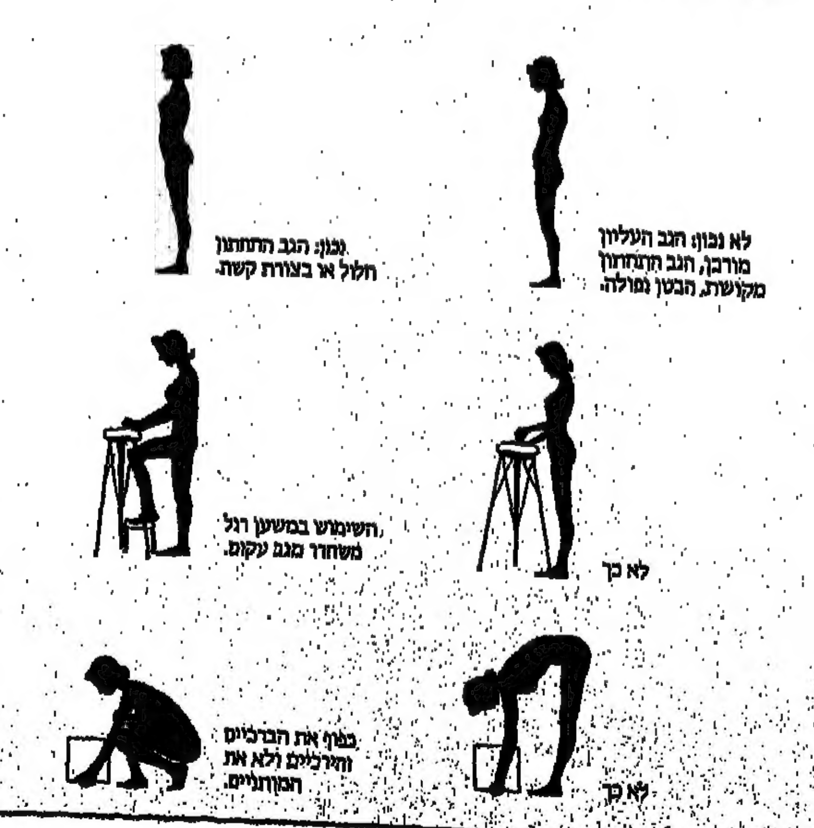
הדרך הנכונה לשבת בשעת נהיגה היא קרוב לדוושות. השתמש בחגורת המושב או במשען־גב קשה.

כיסא נהג רחוק מדי מהדוושות מגדיל את הקשת בגב התחתון.

תנוחת טלוויזיה לא נכונה גורמת בטווח ארוך לגיבנות, למתיחות הצוואר והכתפיים שסופם כאבי גב.

תנוחת קריאה מאומצת. הרכינה קדימה מאמצת ומותחת את שרירי הצוואר והראש.

כדי למנוע מתיחות וכאב במעליות היום־יום הכרוכות בעמידה ממושכת, יכול הגב לנוח על ידי שינוי מעיסוק אחד לשני לפני שהעייפות מורגשת. עקרות בית יכולות לנוח בשכיבה בין עיסוק אחד לשני; האחרים צריכים לבדוק את תנוחת הגוף לעתים קרובות, להכניס פנימה את הבטן, ליישר את הגב ולכופף מעט את הברכיים.

אהבה בצהריים

אולפן מואפל, ערימות תקליטים וקול שמדבר אהבה. גם ברשת ג׳ימל החקשו להאמין שכ־250 אלף אנשים ונשים מאזינים מדי יום ב־12 ל"אהבה יומיומית", שכה רבים רוצים לדבר ולשמוע על אהבה בצהרי היום. הם לא רק מאזינים. הם מתקשרים וכותבים ושולחים פרחים ומחוורים על אהבה לילד שנהרג ולבעל שהתאבד, חשוקה לשכן ואהבת נערה לנערה אחרת, בדידות והרהורי התאבדות. אמא מציעה לקול שמאחורי המקרופון את בתה החתיכה, והקול – יוסי סיאס, רק 27, יותר מכוכב, בהחלט תופעה – מרגיש אחריות, מודע למחויבות. במקרה שלו, הקול הוא המסר.

מאת חלמה אדמון   צילומים: שמואל רחמני

"אשה יקרה בת 38, שמי יוסי, אני בן 27, אני לא כל כך יודע על עניינים כאלה, אבל מה, אני יכול לשלוח לך שיר, לבקש ממך לחייך, אני יודע: תרגישי טוב!"

הוא מחשיך את האולפן. החרשות של שתים־עשרה בצהריים מלוות את תנועותיו המבוקרות כשהוא מניח ערימת תקליטים לצד מערכת הכפתורים. שני מקולים שומרים אותו מימין ומשמאל. לפניו הדפים הצהובים עליהם הוא משרבט מלים מזורזות. מי ינחש שבעצם הוא כותב שירים של רגע. הנה המקרופון כמעט נוגע כפיו, כמה נשים חושבות עכשיו על הפה הזה, הנה זה בא, בעוד לחן הפתיחה סוחט איזה קסם קיטשי מן הלב המאזין, הנה הוא נמזג לחדרים קשובים, הקול של יוסי סיאס:

"יום שלישי לאהבה", הוא מדבר, "ומכולם בחרתי לספר לך על עצמי, ואת אינך כאן, אינך נראית בחלומות קטנים. הבוקר התעוררתי לבדי ושוב הפחד ממיטה ריקה".

או:

"יום שני לאהבה. הבוקר הזה השכמה מוקדמת, לכל אחד עניינים לסדר. באמת שניסיתי להיות בסדר, צחצות שיניים, מקלחת קרה, אבל מה, כלום לא הלך. סכין הגילוח פצע אותי, הטוסט נשרף, האוטובוס ברח, המכנסיים גם כן נקרעו, המשקפיים שלי נשברו. מצאתי עצמי צוחק מחוסר מזל, ברוך בואך יום של רגל שמאל."

או:

"יום רביעי לאהבה. 13 שנים להולדתו של אחי. טקס הדרשה, איש קטן מסתובב בתוך עולם גדול. מצאתי עצמי יושב מול הסבתא חסיבה, ולצידי דודה סולטנה. שתיהן מזרזות אותי להתחתן, זה חשוב. אין כמו בית, היא אומרת, משפחה, מטבח, אשה. ימים בטוחים בלי שוטטויות בלילות קרים, ומשולחן לשולחן נשיקות שפתון אדום, גם תמונה, בקרוב אצלך, נו, מתי? מי ואתה? שיהיה במזל טוב".

בסקר האזנה שנערך לא מכבר נמצא ש־250 אלף אנשים ונשים מאזינים ל"אהבה יומיומית" מדי יום. רשת ג׳ימל בחצות היום. בתוך שנה צבר סיאס פופולאריות בהיקף כמו זו של אבי אתגר. ברשת ג׳ימל, רשת המאפשרת טיפוח של כוכבים רדיופוניים, הבינו משלבים מוקדמים שבסיאס טמון צרוף של נתונים שיתאים לתוכנית אישית רכה על אהבה. גלעד בן־שך אפילו לא זוכר איך התוכנית נולדה. התסנתה משבצת שידור; חיפשו בין בוגרי קורס הקריינים האחרון צעיר שאוהב פופ, לא מוכרח להיות אקדמאי, אך כזה שהגיש עבודות טובות בקורס, שניחן ברגישות, שאולי כותב קצת בעצמו, שיכול להתייחס למכתבי קוראים, לאלתר, לעבד, לקצר, שיהיה לו הומור, ושיהיה לו קול טוב. מצאו את סיאס.

"לא תארתי לעצמי שזה יצליח עד כדי כך", אומר עכשיו בן־שך. אולי קשה לשער כמה אנשים רוצים לדבר ולשמוע על אהבה בצהרי היום. אהבת היומיום של סיאס ניקוה אליה רעב גדול שלא מצא שובע בקשר הגלוייתי והטלפוני עם החירונים ומצעדי הפזמונים למיניהם. מדובר בקשר אנושי, חם, אינטימי עד המעיים מצד המאזינים, אוהד מצד הקריין, ובלתי־מחייב לשני הצדדים.

לפי מאות המכתבים שסיאס מטפל בהם בידיו הזהירות, הבדידות האנושית היא ים חסר היקף, והיא מוצאת לה אפיק שיח אל איש צעיר שמתאמץ לא להפר את האימון שניתן בו. המבוכה של סיאס מפני המעמד הנכבד שניקלע לתוכו מתבטאת כלפי חוץ באיפוק גדול. בשלב הזה, לפחות, אין בו שמץ שחצנות, קלות ראש או ציניות דון־ג׳ואנית.

הוא לא למד באוניברסיטה איך להתייחס לבעיות של אנשים. בית־הספר שלו היה בחיים. הכותבים אליו אינם מקבלים עצות של פסיכולוג. סיאס בא להעניק הרגשה טובה, ללחוץ יד בחמימות, תוך הקפדה על מרחק רדיופוני נכון. הוא מספר על הבקרים שלו, שופך אסוציאציות אישיות בצרופי מלים על גבול הפיוט. הפזמונים באוזניות שלו מושכים מקצה עטו תוטים של אמירות. ציניקנים, אילו האזינו לריקמות של תוכניות האהבה שלו, היו עושים ממנו מטעמים. סיאס מודע לאפשרות הזאת, אבל הוא לא מבוכו עליה עיניים. אם לפעמים המלים שלו נשמעות מקטעות וסתומות, או בנאליות, גם אז הן מתקשרות היטב לנושא המקוטע, הסתום, הבנאלי הזה, האהבה.

יוסי כסיף, אחד מעורכיה המוסיקליים של התוכנית (עורכים ברוטציה גם מנחם גרנית ומייקל שרף), אומר שהמלה "אהבה" בהטיותיה השונות מופיעה יותר מכל מלה אחרת בשמות שירים בתקליטיית קול ישראל. "מה לעשות", אומר כסיף, "זה עדיין הנושא המעסיק את האנושות יותר מכל".

כששני היוסים נפגשים אחרי השביתה הממושכת, הם שמחים ללא בושה, מעל לערימות המכתבים והתקליטים: "יוסי, סוף־סוף חוזרים לאהבה", אומר יוסי ליוסי. סיאס מקבל לידיו רשימת שירים וחופן תקליטים. זה השלד של התוכנית. הקריין מעצב על השלד דמות של מצב־רוח ואמירה. במקרה שלו הקול הוא חלק מהותי במסר. קול רגוע ומלא כוח, עמוק ושופע בטחון בוגר, מינורי ומרקיד, סמכותי ולא לוחץ,

(המשך בעמוד 21)

"כל הזמן אני זוכר את התחנה הסופית. כולנו נגיע לשם. זה בראש שלי כל הזמן. בגלל זה אני לא רב, לא צועק, לא כועס".

סיאס: "היינו ... ילדים בבית ... היותי חסר ... עבדתי ... לביה"ס. ... להתגבש".

...ואינטימי, חזק ועדין, סקסאפילי ולא מתגרה. צבי ... ראש מחלקת הקריינים: "קול רדיופוני טוב ... הוא יודע לשחק בקול שלו".

... הקירבה היתרה החדיר לגלי האתר נימות ... מסוגים שונים. קולות בוטים ומתנשאים ... ובוטיים. תקופת הקול המעונב פסה ... רב מדי, והיתר להשתוללויות אולפניות ... את יכולת הקיבול של האוזן הישראלית. סיאס הוא תוצר התקופה, אבל לא נגרר אחרי ... הטון שלו חברי. נוגע בלי להידחק, חושף ... מעצמו ולא מתבזה, סופג חיבה ועוצר את ... רגע לפני ההגזמה. כיוון שהמאזינים ... אותו בפינות הניסתרות של חייהם, הוא ... להם מעט מחייו, בלי להסגיר רב מדי. אחרי ... הוא קריין ברדיו. יותר מכל, מקרין סיאס חוש ...

מ... כתב:

"הכרתי אותה בפאריס, בחוג לדראמה. כל יום חמישי בערב הייתי פוגש אותה. היינו ... מלתרים יחד וצוחקים יחד ופשוט מביטים ... אבל לא יצרתי דבר. פתרתי מרומן חולף ... יום אחד היא ניגשה לשולחן ואני שמתי יד על ... באנגלית: אני לא מרבר, אני מנשק. ... ראשונה בדירה השכורה שלי בפאריס ... להכיר את פאריס דרך עיניה. הטיולים ... לצד הנהר והיא שותקת שתיקות ארוכות, ... לי להגות ממראות, נותנת את את הפרטיות ... לקחת פנימה ולא להתייסר. אהבה עדינה ... אמנם בן 26, אך היתה זו הפעם הראשונה ... אשה, לילות האהבה החושניים ביותר ... אל תוך השחר היו העפויות ביותר, ... השבתיים נהפכו לנעימים וחמורים ...

... האחרון בפאריס כבר העברנו יחד מה ... לגור אצלה, והיינו הולכים יחד אחר ... תמן סמוך לביתה ושוכבים על הדשא ... לשלוה ולצחוק, מתמכרים אחד לשני, ... והמוח מזמזם שרגע הפרידה עומד ..."

... כותבים אליו יודעים שלא יקבלו ממנו עצה ... הוא גם לא יתנשא. הם כותבים לו בתאווה ... נגנים לשתות עוד דקות ארוכות ... האהבה שלהם, מאירים לעצמם כאור נוגה, ... את דבריהם ברדיו. סיאס עונה לכולם ... לאלה שמכתביהם לא ייקראו לתוך ... הוא גם מטלפן, שובר מחיצות מן הסוג ... כאיזו חצר על סף האלוהות. אבל ... עם אף אחד. זה - לא. הבית הערבי

שבדרך חברון בירושלים הוא המבצר העדין שלו. הוא עורם שם את מאות המכתבים, תולה על הקיר תמונה שמישהי שלחה לו, מודה, מודה ולא מממש פנטזיות של מאזינות. סיאס מעדיף להשאר קול.

איך אתה מסתדר עם האמון הטוטאלי שבליבך הרבה אנשים נותנים בך? קראת כבר בליבך הרבה מכתבים. אין בכך משהו חלול בכל המילוליות הזאת על האהבה? אתה קורא, אתה כותב, אתה שומע שירים על בדידות ועל רצון לגעת. אין פיחות של ערך הרגש?

"אני מרגיש אחריות עצומה. אני מודע למחוייבות הגדולה שלי. אני חלק מהם. אנשים מספרים לי דברים מזעזעים. אמא כותבת לי על אהבה לילד שלה שנהרג בתאונת דרכים. אשה כותבת לי על בעלה שהתאבד והיא בוחרת כי לדבר אליו - דרכי. נערה כותבת לי שהתאהבה בנערה אחרת. גבר כותב לי על בדידות מתמשכת והרהורי התאבדות. אשה מספרת לי על תשוקה לא הגיונית לבחור שעומד איתה כל בוקר בתחנת האוטובוס. אמא מציעה לי את בתה התחיכה. אני מודע למחוייבות הגדולה שלי, לרגשות של האנשים האלה ולעובדה שאני לא יכול באמת לעזור להם. אני יכול רק לנסות לתת הרגשה טובה, לגעת. הייתי רוצה לגעת ממש, לתת חום, אבל הכלי שלי זה הקול ואני נוגע באמצעותו.

"אני מכבה את האור באולפן בזמן השידור, צריך לשנות תפאורה, לשמור על הקדושה של העניין. אני שומר על עצמי היטב להתחדש כל הזמן, לא לחזור על עצמי".

אחרי השידור הוא מקמט את הדפים הצהובים שכתב לבינות השירים וזורק אותם לסל הניירות, כדי לשכוח את המלים ולאסוף חדשות למחרת בבוקר. הוא נע בעדינות בין השירים, חוליה והומוגנית, משלימה בין "אני רוצה לכשף אותך" של נינה סימון לבין "ללניה" של "סגול כהה". לפני שהוא מניח את המחט על "כשגבר אוהב אשה" של פרסי סלייג, הוא מפטיר לעצמו - "זה גומר אותם". הוא מתכוון למאזינים שלו, המתענים בצהריים, גם בצהריים, כל יום, בחסך האהבה.

"שאלו אותי: אהבה בצהריים? בטח בצהריים! שהאיש הזה שתקוע ברמזור האדום ישמע שיר שיזכיר לו את האשה שהוא אוהב. שעקרת הבית תרים את הראש מהסירים". לפי המכתבים מקשיבים לו נערים כמוסך, נשים ליד מכונת הכתיבה במשרד, זבניות בחנות, אמהות שמקליטות את התוכנית למען בנותיהן שישובו עוד מעט מבית הספר.

"אז מה אני אגיד לך", הוא אומר למישהי שאיברה אהבה אחת כדי לזכות באחרת, שגם היא

אבדה לה, "מה אני אגיד לך? קחי לך יום חופש, עיברי בכל פינות העיר, בטח תמצאי לך מישהו חדש". בלי מלה נוספת הוא מניח לצלילים של "אנג'י" ו"אבנים מתגלגלות") להימרח על פצע בלב של מישהי.

מכתב:

"אני בודד. אני בעולם לבד ואין לי איש מלבדי ומעצמי. אנכי משוטט בעולם של זרים, בעולם של חיפושים, חיפושים, אחר אותה אשה אשר תרים את עפי ותפיח בו רוח חיים (...) איני יכול להחזיק מעמד יותר בכאב הנורא (...) אשה בואי, אני קורא לך, אני קורא לך, מהרי, הורדי לפני שגופי יישבר וייעלם בעולם הזר".

כותבות לו נערות דתיות שמשביעות אותו לא לקרוא את מכתביהן ברדיו, שלא ידעו שהן מאזינות לתוכנית האסורה. אחרי הכל, הוא לא נעצר לפני שהוא קורא מכתב המפרט "אנקות" ו"טיאים" ו"שכרון חושים" ו"רטיבות של גופות אוהבים". כותב לו בעל שאוהב את אשתו ונקרע אל פילגשו. כותב לו אנס בן 16, שפורק את עינויי הנפש שלו. כותבת לו אהובתו של צבי גור ומצרפת כמה משירי האהבה של האסיר. כותבת לו מישהי שלומדת אסטרולוגיה, והיא שופכת על דפים ארוכים את תוכן ההרצאה האחרונה על השפעות מרקורי. כותב לו גבר צעיר שגילה לפתע שהנערה היחידה שבה רצה, נשואה היום לגבר דתי, והיא מתגנבת לטלפון כדי לשוחח איתו. כותבת לו נערה שהתאהבה באבא של חברתה הטובה.

באמצע התוכנית מצלצלת אליו מישהי ושואלת: "קיבלת את הפרח שלי?" "שלחת פרח?" הוא עונה בעניין, אבל לא בהתלהבות מיותרת. "מיד אחרי התוכנית אני אלך לקחת אותו. להתראות". והוא מניח על הפטיפון את רוד סט וארט "לא רוצה לדבר על איך שברת את לבי, הו, לבי".

- "אתה בעצם עבורי איש בלי פנים. מי אתה בכלל?" כותבת לו מישהי, שמיד אחר כך פוערת לפניו רגש שקורע את קרביה.

מיפגש עם פניו היה מחמיר את המצור ההססני שמקיפות לו מעריצות בנות כל הגילים. הוא גבר עם יופי חם. עיניו מבטיחות הרבה שכבות עומק, כתפיו מוצקות, חיוך שמופיע ברגעים לא צפויים, שמחת חיים עצורה, קיצבית; גם עצב מסויים שהוא לא עושה ממנו עניין. סיאס בעיקר אינו מגופה. איך אומר סלטון: "הכוכבות לא עלתה לו לראש. הוא שומר על עמדת התלמיד שלו, שמחפש כל הזמן ביקורת ורוצה להשתפר". סלטון וכהן עזרו לי לעצב את עצמי, אומר האיש עצמו.

סיאס, דומה, מושך אליו חיבה. לא משולחת, לא

(המשך בעמוד 44)

"אצל כל אחד מאיתנו נמצא בפנים השטן והוא תמיד מוכן להתחבר לאגו ולהשתולל. כשאני מרגיש שהאגו שלי מתנפח יותר מדי, אני נכנס לאמבטיה מלאה מים, וכל האגו המיותר הזה יורד לביוב"

יהונתן גפן

...ונלד ומיכאיל

...שיר ילדים רוסאמריקאי)

רונלד ומיכאיל,
כשאתם נפגשים,
אם אתם מחליטים
ללחוץ על הכפתור
...דיעו לי כמה ימים
...פני שנפסק האור,
...דבר לא סיפרתי,
...טן שוד לא עשיתי,
...הודיעו לי לפני זה,
...ונלד ומיכאיל.

...ונלד ומיכאיל,
...כשאתם משמידים את הטילים,
...שכנסתם ב"מבט",
...את העולם,
...את כולם,
...תשמידו אף אחד בצד,
...ונלד ומיכאיל.

...ונלד ומיכאיל
...במה שנפסקה
...עוד למסה נופל,
...ואיש לב,
...שלו עלינו,
...נדרים,
...ונלד ומיכאיל.

...דריקה

...שה זואת, כמה עצי ברוש נפלו על הקווים, ועכשיו גם אין טלפון. ואין גם חשמל. צהרים חשוכים, גשם מרזף, והחיילים האלה שקיבלו התרעה ובכל זאת היו שאננים, ...בלי נשק, ונהרגו, ועכשיו כולם אומרים ...את צה"ל, וזה פרצופה של המדינה. אבל ...על פרדריקה, שנפטרה היום, ואני זוכר ...המלכה.

אין חשמל, ואין טלפון, ותעבור חצי־שעה עד ...תשלח את חברת החשמל, ונתחבר. אבל ...מגיעים כזמן. שום סערה לא תשבש את ...של פאפיש, שוורק לנו עתוני הצהריים ...על הבוקר, עטופים בנילון ובגומיות, ...מגיע פתק בכתב־ידו: "נא להחזיר ...והשקיות". הכותרת הראשית עדיין על ...שאיבדו את כוכב הצפון. מאמרי מערכת ...עם הרבה "מה קרה לנו" ו"הכתובת על...

...של העיתון: "פרדריקה נפטרה", ...של שנות השבעים, נרדמה על ..."דן", הקפה המתמחה באוכל יהודי, ...קיקיוף שפותח לשלום חנוך את הגרון ...הגדולות. הקפה בו מתחברת היהרות ...לכורדי קיידאלאך גדולים.

...על השולחן, עם בקבוק וודקה ריק ביד, ...זה בוודאי היה "סטלוצ'ניה", ולקח ...שם שהיא לא ישנה, אלא נפטרת. ..."בשנות חייה האחרונות היתה ...לכל נפסר. כולם בודדים ...אם לא היו בודדים, אולי לא היו מתים, סתם ככה, אחרי ארוחת־צהרים יהודית, עם בקבוק ריק אחרי כל־כך הרבה ידידים שהתרחקו.

פעם, בתל־אביב, האשה הזאת לקחה ריבוע קטן מהשלולית שקוראים לה שפלת־החוף, ועשתה ממנו ארמון בסגנון הבארוק והרוקוקו, בצבעים מרהימים של שחור ואדום, הצבעים של אינגמר ברגמן. וצעיר כמוני, שהזדמן למקום, ויותר מאוחר דפק כרטיס כל ערב, עמד משתהה מול ריח הוויסקי והשאנל, תחושת הקטיפה הארומה, ברק העץ. והנה, מתוך אחת הכורסאות המלכותיות, יוצאת ג'ינג'ית קטנה, עם כוסית גבוהה ביד, שמלת נשף עם מחשוף של משי, צורחת עליך "מה נשמע", אבל היא לא צועקת, זה פשוט הקול שלה. ואני, שעדיין לא יצאתי מפנטזיית "פאני היל" (ומי יצאו) ראיתי בה את המדאם, את הגבירה המפתה. לקח לי זמן להבין שהיא רק מלכה מכרותית מתוך סרט מצויר, וכל נכבדי התל־אביב יושבים אצלה, בקומיקס הגדול של שיא החוויה הסנובויישראלית, הנשף המשוגע, חגיגות הסיום של שנות השבעים.

ישבו שם ההוד וההדר של האימפריה, לפני שהיא חטפה את היום־כיפור שלה: גנרלים, שלא מכבר הצטלמו על טנק דוהר במדבר, נראו טובאים על רקע תפאורת הרוקוקו עם קבלני עפר. הראש הגדול נתמך בכרי קטיפה ארומים, לאיש לא היה לב לקו כר־לב. אנשי השמאל הקטן שתו ועלצו עם אורי דן, שם היית ממש יכול לראות איך זה קורה. לשמוע שיחות של קבלנים עם ספסרים, עורכי־דין ארוכי שיער רוקדים טנגו עם עבריינים נבחרים, שוטרים עם גנבים. ועתונאים שמרי, פעם גם ריווחו "אתמול נראו בפרדריקה זה וזה, והם דברו על כל מיני נושאים". והיא, פרדריקה הקטנה, היתה לסמל של כל המי ומי שאף פעם, אתם יודעים, לא היו מי יודע מה.

על שפת הים־התיכון, ארמון מלא בסתו. הנה גם לנו, לסנובים המקומיים, לאנשי הרוח הנכונה, ליפהפיות הרוכשות מלתחות בפאריס, יש מועדון להתחכך בו מקור קשמה אל פני קשמה. הנה הקהל שיפשוף רגל מרים, ...נגניקוה, ...

שנים תגמל, ותעשה קאס־בק מזהיר, אבל היא עדיין לא יורעת את זה, וכעת היא מפטפטת עם עורך־דין חזיר. המחזאי שכל המחזאות הישראלית המקורית תלויה על צווארו, לא פלא שהוא שותה. הברון שיתוזר כתשובה מצחיק חבר־כנסת, שרי בקרוב יתפכו אותו על חם. שני אלופים מוכרים כודות לשחקנית בתחילת דרכה. מלחין רב־מנגינות שבמהרה יתנצר, אבל עכשיו הוא מוזג קוניאק לזמרת שבע המלחמות, הפסקה את עצמה לפני המלחמה הבאה, מזמזמת את שיר השלום באנגלית.

אצלי זה נגמר מהר. הייתי צעיר, ואחרי שראיתי את הסרט הזה רצתי לסרט אחר. הארמון של פרדריקה היה ארמון של סרט מצוייר. ואני אהבתי אותה, משום שלמרות שידעה שאין דבר כזה, ארמון על שפת־הים, היא התנהגה כאילו זה באמת. כאילו אנחנו באמת באיזו ארץ מותרות באירופה, וכל הקטיפה הזאת לא יורדת במים. היא התייחסה לצפרדעים ששתו אצלה כאל נסיכים, בקולה הצפרדעי היא עשתה את הקסם שלה, היתה חלוצה, ציונית גדולה, לא פחות מדיניץ, ושתלה ארמון.

כשהיא עזבה, חיי הלילה נשארו פתאום ללא מלכה. הלילה למד להסתפק בנסיכים תועים, כפאב זה או אחר, שפתאום הופך דחוס כמו פארק הירקון כהופעה חיה, לשבוע אחר, ואז צץ מועדון חדש, שהוא היום "אין", ואם לא תלך הלילה, יכול להיות שמחר כבר ימצאו כאר "אין" אחר, ככה שאולי הכי־טוב להשאר בבית.

ופרדריקה שמה את הראש על השולחן, בקפה "דן", ונרדמה. מי יכול להאשים אותה?

החשמל חזר לחוטים, גם הרדיו חוזר אלינו. סוף־סוף נגמרה הסערה, אז עכשיו שומעים אישרות: "אי אפשר להאשים רק את הנהיג, ואת כל החברה שלנו כהידרדרות גדולה, בנסיגה. זה לא התחיל היום, וזה לא יגמר מחר".

אבל אני חשבתי על פרדריקה. חשבנו הציעה ספת לאנשי חברת החשמל שחיברו אותנו, אבל הם אמרו שיש עוד הרבה משפחות מנותקים, והם חייבים...

בוא ותראה איך פועלים טוב יותר בקופות הגמל
לכל אחד כדאי לדעת
כמה עובדות
על קופות גמל.
גם לך.
בבנק הפועלים יתאימו לך
קופת גמל רווחית
בדיוק לפי צרכיך.
למה כדאי להשקיע היום בקופת גמל?
■ הטבות מס הפקדה בקופת גמל מאפשרת לך ליהנות מהטבות מס. ניצול נכון שלהן יהפוך השקעה זו לרווחית מאוד.
הטבות המס ניתנות על ידי המדינה ומתבטאות בהקטנת תשלומי המס בדרך של ניכוי - הקטנת ההכנסה החייבת במס - ובדרך של זיכוי - החזר של 25% מסכום ההפקדה במשך שנת המס. שעור התשואה הריאלית השנתית בשל הטבות המס יכול להגיע עד 14.1% בהפקדה ל-15 שנה, ועד 43% בהפקדה ל-5 שנים (זאת בהנחה שחרוות הריאלי השנתי בקופה 4.5%).
■ נזילות קופת הגמל שלך הופכת לנזילה אחרי תקופה שבין 5 ל-15 שנים מתחילת החסכון, בהתאם לגילך. הצטרפות למספר קופות גמל וצבירת ותק בכל אחת מהן מאפשרת לך לתכנן לעצמך לאורך זמן חסכון נזיל עם גמישות מירבית במשיכת הכספים.
■ הכנסה חודשית כאשר קופת הגמל הופכת לנזילה אפשר למשוך ממנה סכום קבוע, מדי חודש, במשכורת לכל דבר או כהשלמה למשכורתך. נשים מעל גיל 55 וגברים מעל גיל 60 יוכלו ליהנות ממשיכה חודשית מקופת הגמל גם ללא ותק בקופה.
■ הוראת קבע להפקדה חודשית בכל חודש מצטבר לזכותך בקופת הגמל סכום נוסף הנושא ריבית ריאלית. הוראת קבע מאפשרת לחסוך במנות קטנות, כמעט מבלי להרגיש.
כך אפשר גם ליהנות מצבירת ותק וזכויות בקופת גמל אחת או במספר קופות.
קופות הגמל של בנק הפועלים - 30 שנות הצלחה
רק עד ה־31.12.87
תהנה מהטבות מס לכל שנת 1987.
30 קופות גמל - אחת מהן מתאימה בדיוק לצרכים שלך
בבנק הפועלים מוצע לך מגוון רחב של 30 קופות גמל, יותר מבכל בנק אחר. באפשרותך לבחור את הקופה או את שילוב הקופות העונה לדרישות המיוחדות שלך, ביניהן:
■ גדיש יציבה ורווחית ביותר לאורך זמן. מתאימה גם לשכירים.
■ יתר מיועדת לעצמאים ולמעסיקים. מבטיחה ריבית ריאלית קבועה ללא מגבלת זמן וללא תלות בשינויים בשוק ההון.
מאפשרת הכנסה חודשית צמודה למדד לכל החיים.
■ פלס מיוחדת לסוחרים ולעצמאים. מבטיחה הצמדה למדד ומאפשרת ליהנות מהכנסה חודשית ללא סכום תקרה, לאחר הפנסיה.
■ קרן אור ■ קציר ועוד ועוד...
30
לקופות הגמל
שליד בנק הפועלים
על כל שאלה תשובה
■ מרכז יעוץ במרכז היעוץ המיוחד של בנק הפועלים (לב דיזנגוף שער 7) ישמחו לתת לך עכשיו מידע ויעוץ על הטבות המס בקופות הגמל ועל נושאים אחרים בתחום זה, בכל יום בין השעות 8.30-12.30 וביום ו' 8.30-12.00.
ניתן לפנות למרכז היעוץ גם אם אינך לקוח של בנק הפועלים.
■ קו טלפון פתוח קו פתוח למומחים בנושא קופות גמל - עומד לרשותך במשך חודש דצמבר החל מ-8.12, בכל יום ג' בין השעות 16.00-18.00 וכן בשלושת הימים האחרונים של החודש, טלפון 03-291563.
■ חוברת מידע מיוחדת ניתן להתקשר לטלפון 03-291563, בכל יום בין השעות 8.30-14.00, להשאיר שם וכתובת ואנו נשלח לביתך חוברת מידע מפורטת על קופות הגמל ועל מגוון אפשרויות ההשקעה בהן.
בנק הפועלים

מאקסוול יונייטד

הוא תמיד בחדשות. הוא גם מוכר אותן. רוברט מאקסוול, איל־עתונות, פוליטיקאי, בעל אימפריית עסקים אדירה בבריטניה וארה"ב. הילד היהודי העני והיחף שגדל בהרי הקרפטים קונה היום קבוצות כדורגל אנגליות כאילו היו מכוניות, ומשתלט על ערוצי תקשורת בקצב שלא היה מבייש את יריבו הגדול, רופרט מרדוק. דיוקן.

מאת יוסף פינקלסטון, לונדון

רוברט מאקסוול (בצילום הגדול מימין) עם אבא אבן, ובאולפן החדשות של תחנת הטלוויזיה הצרפתית שבבעלותו (צילום קיצוני מימין). למעלה: קבוצת הכדורגל האנגלית ווטפורד יונייטד, אחת משלוש השייכות לו (הרביעית בדרך) והברח להוצאה לאור, בנ"ל, יחד בכל.

אם יש כיום בעולם דמות סגנונית, מפתיעה, נמרצת ורבגונית יותר מאיל־העתונות רוב־רט מאקסוול – ואין זה סביר במיוחד – אדם כזה צריך להיות סופרמן, לפחות. שכן ראשיתו של מאקסוול, שנולד לפני 64 שנה בצ'כוסלובקיה למשפחה יהודית חרדית ענייה מהרי הקרפאטים, אינה מעידה כלל על אחריתו: איל הון, מו"ל מצליח, אוהד כדורגל, פוליטיקאי, בעל אימפריית עסקים אדירה בבריטניה ובארצות־הברית.

מאקסוול, היום בעליה של רשת היומונים והשבועונים רבת־התפוצה מירור, תמיד נמצא בחדשות. הסיפור שמעסיק עכשיו את העתונות קשור לכדורגל דווקא: מאקסוול מעורב בסכסוך אופייני עם התאחדות הכדורגל האנגלית, עניין העושה כותרות בעמודים הראשונים של עתוני בריטניה.

איל־העתונות שבבעלותו אחוזה ליד אוקספורד, הציל את מעמדה של קבוצת הכדורגל אוקספורד יונייטד, ושבב כדורגל מושבע שמתרגש במשחקים כמו ילד קטן, הוא נחלץ להצלת הקבוצה כאשר חסרו לה כספים לרכישת שחקנים כדי להישאר בליגה הראשונה – ואפילו לצורך תיחזוק האיצטדיון הקטן שלה.

אך לא איש כמאקסוול יסתפק בהילת מושיע הקבוצה ובתפקיד יו"ר המועדון. הוא מיד קנה מועדונים אחרים. טענתו היתה שעשה זאת כדי להצילם. מקטרגיו אמרו שהוא פשוט השתלט עליהם.

מכל מקום, הוא פעל לחשגת רוב המניות בקבוצת דרבי קאונטי שעמדה לעלות שוב לליגה הראשונה הודות לשוער הבינלאומי הגדול, פיטר שילטון. הוא גם השיג שליטה בקבוצת מליגה ג', רידינג, אותה ניסה, בלי הצלחה (בשל התנגדות ציבורית) למזג עם קבוצת אוקספורד. אך מה שהרתיח את הציבור הבריטי – אוהדי־כדורגל ואחרים – היתה החלטתו לקנות – בעד שני מיליוני ליש"ט – את הקבוצה הקטנה ווטפורד מידי אליל הרוק אלטון ג'ון.

כיוון שווטפורד, כמו אוקספורד ודרבי, היא קבוצה מן הליגה הראשונה, הזעקה הציבורית היתה רמה, והעתונות החלה לכנות את ליגת הכדורגל "מאקסוול יונייטד". שלטונות הליגה הביעו את מורת רוחם, אך הדבר רק גרר התפוצצות מאקסוולית טיפוסית: הוא קרא למנהיגי הליגה חבורת שלומיאלים; וטען כי יש להדיחם. חילופי האשמות היו קשים והתבטאויותיו של מאקסוול כה בוטות עד שיו"ר הליגה מאיים עליו בתביעת דיבה.

מאקסוול, איש גדול, החובש במשחקי הכדורגל כובעים מצחיקים שלא היו מביישים אפילו את אלטון ג'ון, משתמש במסוק כדי להגיע לעבודתו בלונדון ובמטוס פרטי כדי להגיע לפגישות בבירות המזרח אירופה, שם אין לו שום בעייה להשיג פגישה עם גורבאצ'וב ומנהיגים מזרח־אירופיים אחרים. בבריטניה נחשב מאקסוול אגדה בחייו. העתון הסאטירי "פרייווט איי" (העין הפרטית) הידוע בנטיותיו האנטישמיות, יצר לפיו דמות מצויירת, קפטן בוב, המשמיע הצהרות מרעישות ועושה מעשים מעוזעים.

כמעט כל דבר הקשור במאקסוול הוא תריג. אפילו שמו לא ברור בדיוק. בזמנו אמר כי שם משפחתו בצ'כוסלובקיה היה הוך, אך הוזכר גם שם אחר – שמולביץ. אך אין שום ספק כי נולד למשפחה חרדית כה ענייה עד שבילדותו התהלך בלי נעליים. יאן לודוויק האך (כפי שנקרא, לדבריו), או לאיבי הוך (כפי שקרוביו אומרים שקראו לו), הוא בנו של סוחר תווה, מקצוע חריג בשביל יהודי בחלק תבל זה בתקופה זו או אחרת עבר גם באיטליה.

מאקסוול, שכיום דובר תשע שפות, בכלל זה רוסית – והאנגלית שלו נעדרת ולוא גם שמץ של מבטא זר – לא קיבל בילדותו השכלה פורמלית ראויה לשמה. הוא למד בבית־ספר מגיל שמונה עד אחת־עשרה, ואז נשלח לקרובי משפחה בסלובאקיה. שבעה ילדים היו וחתר מהי לאב שנאבק לפרנס את משפחתו. בהתחשב בתפריט הדל ממנו ניזון בילדותו,

[illegible] פלא שהתפתח והיה לצעיר גבוה, נאה וחזק. [illegible] לאביו גם קסם אישי ויכולת היחלצות ממצבים [illegible], ושעל הכל – אומץ לב והרבה מעוף.

לאחר כניסת הנאצים לצ'כוסלובקיה הצטרף [illegible] לתנועת המחתרת, ביקש להיות חייל והגיע [illegible] עד פולין, שם, כלשונו – "נקלעתי לצרות עם [illegible]" – אך הצליח להימלט. אחר־כך צץ בהונגריה, [illegible] מוברחת צ'כים ליוגוסלאוויה. בדצמבר 1939 [illegible] על־ידי משטרת הגבולות בבודפשט, אך, לדבריו, [illegible] מבית יורים, היות שעדיין לא מלאו לו 18". [illegible] גם נמלט מבית הכלא לאחר שהיכה את השומר [illegible].

אחד מאנשי יחסי־הציבור שלו הציג פעם תמונה [illegible] עוד יותר – אם זה אפשרי בכלל. הנער בן [illegible] הצטרף לצבא הצ'כי, לחם בגרמנים, הגיע לים [illegible] בולגריה ומשם גם לצרפת, שם נתקל שוב [illegible] נפצע, נשבה על־ידי הנאצים והצליח [illegible].

נקודת המיפנה החשובה בחיי הצעיר היתה [illegible], שם הצטרף ב־1940 לליגיון הצ'כי שמנה [illegible] איש. רוב חברי הליגיון היו קצינים בצבא הצ'כי, [illegible], אליו הצטרף מאקסוול תחת השם להודיע [illegible], על־פי אומרים, 120 עורכי־דין – מספר שיא ביחידה צבאית כלשהי. בעיניהם נחשב מאקסוול בער. אחד ממכריו תיאר אותו "צעיר שבא מן ההרים, פרוע לגמרי, כמו שור צעיר".

בהיותו מוקף אנשים משכילים, החליט גם הוא להיות לאדם משכיל ומתוחכם. לדברי אחד החיילים הוא הרהים את הכל בנחישות שלו. "הוא היה משגע את כולנו, היה עוקב אחריך כמו כלב, מנסה לעשות כל מה שאתה עשית – רק קצת יותר טוב".

לאחר מספר תמרונים בלתי־מוצלחים בעת הקרב בצרפת, נמלט הליגיון הצ'כי לאנגליה. בהזדמנויות שונות השתמש טוראי הוך, לסירוגין, בשמות דה־מוריה, ג'ונס ומאקסוול. משרד המלחמה עמד על כך שכל החיילים הפליטים יאמצו שמות־קרב לשם הגנה על עצמם בעת שבי.

מאקסוול הצעיר, שהצליח ללמוד אנגלית במהירות רבה – לדבריו למד לדבר אנגלית שוטפת מפי נערה אנגליה תוך שבועות ספורים – התקבל ליחידת הלוחמת, בניגוד ליחידה הבלתי־לוחמת אליה נשלחו הפליטים. יחד עם יחידתו נחת בנורמאנדיה ביום הפלישה, קיבל דרגת סמל, ובאומץ חריגו ביותר התמנה לקצונה – [illegible] בבלגיה ונתן בריסל. יום לאחר מכן זכה במדליה צבאית על אומץ לב. פילדמארשל מונטגומרי בכבודו ובעצמו ענד את המדליה על חזהו של הקר־מאקסוול הצעיר.

כאשר נדמו התותחים, מצא הקר־מאקסוול זירה חדשה לגילוי יוזמה – ועדת הפיקוח הבריטית בברלין, שם נהפך הסרן לממונה על פסולת הנייר המשמשת לייצור ספרים ועתונים. חוויה זו עתידה להיות בעלת השפעה מכרעת על גורלו של איל־המו"לות לעתיד. עם שובו ללונדון, נכנס מיד לעסקי המו"לות והמצת מכנ־יעת מדעיים, ובכספו של דבר הקים את "פרגאמון פרס". הוא היה נחוש בדעתו לעלות לגדולה, אך אז נגעה בו מכה שהיתה מן הסתם ממוטטת עד עפר כל אחר אחר.

מאקסוול הסכים למכור את "פרגאמון" לסול סטיינברג, בנקאי ניו־יורקי חשוב. סטיינברג ניסה לצאת מהעיסקה לאחר שגילה אי־סדרים בספרי החברה. בעקבות השערוריה שנוצרה הורח מאקסוול מחברה שלו עצמו. רע מזאת – מפקחים ממשרד המסחר והתעשייה מצאו כי ספרי החברה היו מבולבלים לגמרי. לא הוגשו כל האשמות רשמיות נגד מאקסוול, אך המפקחים הכריזו עליו כבלתי כשיר לניהול חברה ציבורית. עד היום הוא רותח על הקביעה

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

הזו שלדבריו – מבוססת על בורות מוחלטת. מכל מקום, תוך שלוש שנים קנה מאקסוול בחזרה את החברה והפך אותה לחברה פרטית ששימשה בסיס להישגיו בעתיד.

בינתיים ציפו לו נצחון נוסף ומפלה נוספת. הוא נבחר להיות חבר פארלמנט מטעם הלייבור למחוז בחירה סמוך ללונדון, אך לא הצליח לשמור על המושב בבחירות הכלליות. ניסיון מאוחר יותר לזכות שוב במושב בפארלמנט – נכשל. כשלון זה בא בדיוק בזמן שסולק מ"פרגאמון". גישתו השחצנית והבוטה הרגיזה רבים בעולם המו"לות ובפארלמנט. אנשים לא יכלו להבין איך בכלל יתכן שמיליונר רוצה להיות חבר פארלמנט מטעם הלייבור. למרות עושרו הרב, לבושו המדוקדק ומבטאו הרהוט, הוא עדיין היה בעיני רבים באנגליה פליט, מוקצה.

פליט, אולי, אך כזה שאין להתעלם ממנו. אפילו אלה שסולדים ממנו מרותקים מאישיותו, כפי שנכתב באחד העתונים. מאקסוול עצמו העיר בזמנו: "אני כנראה הבלתי־פופולארי ביותר מקרב המו"לים. אבל אני לא שם לב לעניינים האלה. לא איכפת לי אם אני פופלארי או לא. זה עניין של קנאה. יש לזכור, שמו"לות הוא עיסוק של ג'נטלמנים. אומרים שצריך שלושה דורות ו־150 שנה כדי להצליח בו".

ומו"ל אחר הסביר: "מאקסוול נוטה לחשוב שכולם טפשים. מו"לים לא אוהבים אותו, כי הוא מנסה להשתלט על כולנו. אין לו צניעות, ובסופו של דבר הוא ישרוף את עצמו". אחד ממכריו אמר עליו: "מאקסוול רואה את עצמו כמשיח", ואחר קבע: "מאקסוול רוצה להיות ראש ממשלת אנגליה, אם לא שליט יחיד". מאקסוול דוחה רעיון זה מכל וכל – "אין לי שום שאיפות אישיות בפוליטיקה. אני לא מחפש משרות, אבל אם משהו צריך להיעשות – אני עושה זאת".

הוא אינו מוצא שיש משהו משונה בכך שמיליונר נעשה סוציאליסט. הוא סוציאליסט, לדבריו, משום שהוא זוכר את עוניים של הוריו בקרפאטים, וגם "אולי משום שאני לא צמוד לרכוש". ועוד הוא אומר על עצמו, בגילוי־לב: "אני איש ג'ונגל. אני מצטמצם את ההפסדים שלי. איני מסתתר מאחורי הנהלות. אם משהו משתבש, אני נפטר ממנו – גם אם הוא כרוך באנשים אחרים" (משפט זה מלווה בתנועת קראטה).

כאשר אחת החברות שלו הכזיבה, הודה: "נפלתי על התחת, אבל אני מתכוון לקום ולהישאר על רגליי".

גם בחייו הפרטיים הוא מפגין את תכונותיו המיוחדות. באוקטובר 1944 פגש בחורה בשם בטי, מבוגרת ממנו בשנתיים ובתו של יצרן משי נוצרי מהעיר ליון שבצרפת. היא היתה בוערת קבלת־הפנים של בעלות הברית בפאריס, חשבה שהוא מאוד מתוסכל ודחתה הזמנה לבלות בחברתו. ואז, ערב אחד, הרגישה ברע. הוא העיף בה מבט אחד ואמר: "אין לבחורה הזאת שום דבר – היא פשוט רעבה". "הוא הזמין אותי לארוחה ההגונה הראשונה שאכלתי מאז הכיבוש, וזה משהו שאין שוכחים בקלות. הוא האיש האינטליגנטי ביותר שפגשתי אי־פעם" – סיפרה לימים בטי. הם נישאו ב־1945 וקראו לעצמם דו־מורייה – כינוי מתקופת המלחמה.

מאקסוול תמיד עשה את הבלתי־צפוי. אפילו אחדים ממבקריו אינם יכולים להימנע מכמה מלות הערכה. עמית־לשעבר אמר: "הוא כל־כך נמרץ, כל־כך לא־מתנצל על דברים מטורפים שהוא עושה, ולפעמים הוא גדיב בצורה בלתי־רגילה". רק מאקסוול, כנראה, יכול היה לחשוב על הרעיון להגיש לפייסל, מלך סעודיה המנוח, תשורה בדמות סט כרוך־במיוחד של אנציקלופדיות.

הקשר של מאקסוול עם היהדות מסתורי מאוד, במיוחד בהתחשב בפלירטוטיו עם הכנסיה האנגליקנית. בשעתו דווח כי בעת שנבחר לפארלמנט, המיר את דתו, אך סיפור זה מעולם לא קיבל אישור. מאקסוול עצמו הבהיר כי הוא מחשיב את עצמו יהודי שלם ובלתי־מסויג, וכועס כשמטילים בכך ספק. הוא תומך במגבית ובמוסדות צדקה יהודיים אחרים בבריטניה, ועם זאת התבטאויותיו בנושא אינן עקביות.

על רופרט מרדוק (בצילום), אומרים באנגליה: "הוא אויבו המושבע של מאקסוול. כל דבר שמאקסוול רוצה לעשות, מרדוק עושה לפניו"

פעם אמר: "משפחתי היתה חרדית וקיבלתי חינוך יהודי מסורתי. הפסקתי לקיים את מצוות היהדות זמן קצר לפני המלחמה, כשעזבתי את הבית. אני עדיין מאמין באלוהים ובמוסר של היהדות, המלמד את ההבדל בין טוב לרע". כאשר נשאל עוד בנושא, אמר: "אינני מאמין באף כנסיה – רק באלוהים".

גירסה נוספת היא שמאקסוול למד בישיבה וקיווה להיות רב – או, מכל מקום, הוריו קיוו. הוא גם היה חבר בית"ר. "נולדתי יהודי, ואמות יהודי", אמר פעם.

נושא השואה מרבה להעסיק אותו. רבים מקרובי משפחתו ניספו בידי הנאצים. לא מכבר, כשעלה למסור עדות במשפט הדיבה שניהל נגד העתון "פרייווט איי", נשבר מאקסוול ובכה בבית־המשפט העליון של לונדון כשעלה שם שמו של אדולף אייכמן – "משפחתי נהרסה בידי אייכמן", הודיע. העתון טען כי מאקסוול שיחד את מנהיג הלייבור ניל קינוק בכך ששילם בעד נסיעותיו לחו"ל, ולפני־כן פירסם פעם תצלומים שכביכול נשלחו לו בידי אשתו של מאקסוול; באחדות מהתמונות נראה דימיון בין הדוכס מאדינבורו לבין אייכמן. מאקסוול זכה ברמי־נזיקין כבדים מידי העתון, שהמשיך בכל זאת להציק לו.

בהדהימו את חבריו ואויביו גם יחד, ממשיך מאקסוול לשגשג. הוא קנה את "בריטיש פרינטינג קורפוריישן" שהיתה על סף פשיטת רגל וניהל מאבק עם האיגודים, בתקופה בה האיגודים הבריטיים עדיין היו כל־יכולים. הוא איים לסגור את כל החברה, תוך הפסד אלפי מקומות עבודה, אם לא יסכימו העובדים לפיטורים מסויימים ולהנהגת מודרניזציה. האיגודים התרתחו ואיימו, אך לבסוף ויתרו.

ההצלחה הציבורית הגדולה ביותר שלו – וזו שהעניקה לו את הסיפוק הגדול ביותר שכן מילאה את הצורך העמוק שלו להיות בעלים של עתון ארצי – היתה רכישתה, במחיר מציאה של 113 מיליון ליש"ט, של קבוצת "דיילי מירור" רבת התפוצה. "מירור", יומון בפורמאט רחב, היה פעם הנמכר ביותר באנגליה, בעל תפוצה של ארבעה מיליוני קוראים. בבעלות הקבוצה היו גם שבועון וכתב־עת המתפרסמים באנגליה ובסקוטלנד בתפוצת מיליוני קוראים.

אך הקבוצה הפסיקה להכניס רווחים, ובעלית שמחו להיפטר ממנה. מאקסוול קפץ על המציאה והודיע מיד כי בכוונתו להפוך את "דיילי מירור" לעתון הגדול ביותר בבריטניה שיתפוס את מקומו של "סאן". בין היומונים ניטשה אז מלחמה קשה שהגיעה לשיא כששניהם הציעו מליון ליש"ט כפרס ראשון בבינגו שערכו בין הקוראים. מאקסוול אפילו שילם פעם את הפרס הגדול לזוכה מאושר.

במתקפתו נגד "סאן" יצא מאקסוול למעשה נגד רופרט מרדוק, איל־העתונות האוסטרלי, שהצליח כמה פעמים להביס אותו בהתמודדות על עתונים מבוקשים. מאקסוול ביקש לקנות את "ניוז אוף ד'ה וורלד", השבועון המתמחה בסיפורי סקס ופשע, שבתקופה מסויימת רשם מספר שיא של קוראים – יותר משמונה מיליונים. אפילו לאחר שאיבד כשני מיליוני קוראים, הוא עדיין נחשב רכישה כדאית. מאקסוול נכנס להתמודדות, אך מרדוק יצא ממנה כשידו על העליונה.

אמצעי התקשורת משתוממים כל פעם מחדש מהמרץ הבלתי־נדלה של מאקסוול. מדי יום מדווחים בבריטניה על שרכש מפעל דפוס זה או אחר, על תוכניותיו לייסד עתונים חדשים ועל פגישותיו עם מנהיגי העולם. בזמנו יצא מאקסוול למוסקווה והגיש לברז'נייב – אישית – ספר ביוגראפי שנכתב אודותיו. "טיימס" יצא בכותרת: "מאקסוול פותר את בעיית פולין בארוחת ערב".

אך היו לו גם כשלונות: מאקסוול יסד עתון האמור להתעדכן 24 שעות ביממה, "דיילי ניוז", כדי להתחרות עם "איוונינג סטנדרד" המבוסס היטב, אך תוך חודשים ספורים נאלץ לסגור את עתונו שלא הצליח לעמוד בתחרות. בסיפור הזה הפסיד 75 מיליון ליש"ט, אך מיד התעשת והודיע כי יש לו תוכניות נוספות לייסוד עתונים חדשים.

מפולת המניות האחרונה בוול סטריט וצניחת הדולר נתנו לו הזדמנות לקנות עוד ועוד חברות תקשורת אמריקניות, אך נראה שההצלחות הגדולות־ממש חומקות ממנו כל הזמן. שבועות אחדים לפני המפולת העביר את רוב השקעותיו ממניות לאגרות חוב, וכך צבר 1.3 מיליארד דולר כדי לקנות עסקים חדשים בארה"ב. יתכן שעכשיו יתהפך מזלו והוא יצליח לצוד דג שמן באמת.

יש לו כעת מניות ברשת הטלוויזיה הצרפתית המצליחה ביותר, FTI, ומניות במפעל דפוס בקניה. לא מכבר חתם על עיסקה לספק תוכניות טלוויזיה לסין, ובכוונתו להקים יומון אירופי בשפה האנגלית שבסיסו יהיה בפאריס. יש לו אינטרסים משותפים עם ממשלת בולגריה, והוא השקיע 10.5 מיליארד דולר בפרוייקט התעלה בין אנגליה לצרפת...

"בשנתיים האחרונות התחילו להתייחס אלינו ברצינות בהיקף עולמי", הוא אומר.

עם זאת, מרדוק עדיין סוחב לו את כל המציאות – ממש מתחת לאפו. "מרדוק הוא אויבו המושבע של מאקסוול. כל דבר שמאקסוול רוצה לעשות, מרדוק עושה לפניו", אמר אחד המשקיפים. אך זה לא בדיוק כך. מאקסוול אינו רוצה להיות הבעלים של תחנות טלוויזיה בארה"ב. כדי לעשות כן הוא יצטרך (כפי שאכן עשה מרדוק) לרכוש אזרחות אמריקנית, והוא אינו מעוניין בכך, אם כי הוא מצהיר שהוא "אוהב את ארצות הברית".

לעומת זאת, למרדוק אין אינטרסים בכדורגל, בעוד שמאקסוול הוא הבעלים של שלושה מועדונים ופועל עתה לקנות את הרביעי. למרבה הפלא מצא לעצמו תמיכה בעניין זה בדמות טיפוס מסנוני אחר, מנהל "נוטינגהם פורסט" המכונה בריאן "פה־גדול" קלאף, השותף להשקפתו של מאקסוול כי שלטונות הכדורגל באנגליה הם "חבורת תובבנים שלומיאליים". אך קלאף מוסיף: "עדיין ישנם מספר דברים שאינם ברורים לי בקשר לברנש הזה: למשל, למה הוא אוהב לראות את פניו מתנוססים על פני העמודים האחוריים של עתוניו, שכן הוא רחוק מלהיות רוברט רדפורד".

למזלו של קלאף, ניתן מאקסוול בחוש הומור. הוא עצמו אוהב לספר שפעם עלה במעלית למשרדו שבקומה התשיעית, ואחד הנוסעים, כבן 20, הדליק סיגריה. "אתה לא יודע לקרוא? יש שלט אסור לעשן על הקיר", נזף בו מאקסוול. "בטח, אז מה" השיב לו הצעיר בהתרסה. "כמה אתה מרוויח?" שאל אותו מאקסוול. "מאה ליש"ט לשבוע", השיב הצעיר. מאקסוול שלף שטר של מאה ואמר: "הנה פיצויי הפיטורין שלך. אתה מפוטר". הבחור הצעיר את השטר המרשרש לכיסו ואמר: "תודה, אבל – אני לא עובד בשבילך".

מאנגליה: שרית פרקול

...מסביב לאום צפא

טיול סופשבוע

מאת נילי פרידלנדר
צילמה: שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

48. אל היער הטבעי בארץ המכבים

...יתע, "קברות המכבים" ...שנויעים אינם קברות המכבים. ...ם "יער בן שמן" איננו בדיוק ...יער טבעי ארצישראלי, אלא ...אותים שניטעו בידי אנשים. ...נבלים בתוך יער טבעי, היחיד ...באזור הארץ, עם ציפורים ופטרי... (עוד לא, בפברואר־אפריל) ...של אורנים טבעיים, אלונים ...גן עדן קטן בלב ליבה של ...הארץ. מתאים לחג החנוכה... קרבות החשמונאים לפני ...שנה. מלחמת הקלאים יהודים ...הפורים ועובדי האלילים של ...

...פה מאות מטעי זיתים והדרים ...של תושבי הכפרים הער... ושמורת טבע אחת: יהודה ...יער אום צפא.

...לגבעת מרמאלה, למשפחות ...הנה לפיקניק בימי שישי, ...ו וישראלים. רשות שמורות ...עכשיו את בית היער... למודי טבע של הנוער העירבי ... ואם יש מקום שבו ושכחים ...לשעות אחדות, ויוצאים וער... מיופיו של הטבע -- ...יער אום צפא.

...נסיעה לכביש ראש־העין - ...בצומת חלמיש, בין ...למושב גבעת כח. יש ...מתל־אביב אפשר להגיע לכאן גם ...של הכביש המוביל לכיוון ירוש... קרשן פונים שמאלה, צפו... לכיוון מתת־יתקנות. ...יוצאת מהעיר לכיוון צפון, על ...ירושלים־שכם. אחרי הכפר עין־סיני... פונים שמאלה לכביש עוקף ביר־זית, ...ליער אום־צפא.

...אום־צפא נמצא במרחק 16 קילומטר... מצומת חלמיש על כביש ...- קרשמן, לקחת מפה. על ...סמוך ליער אום צפא גם כש... חלמיש. קל לטעות אחר, בגמ... מת"א או מירושלים.

...בכ־200 מטר מהכביש הרא... ...ובית־אבן קטן שבו ...הערבי של היער. כאן חונים ... שילוט מדויק מכוון ...לשני שבילים קלים להלי... ...היער. מומלץ ללכת קודם על ...1,200 מטר, לשוט...

...יוצאים בדרך רחבה לצ... ...לדרך הצרה, שביל ...מורדות, מגיעים לאי...

זור העשיר בפטריות. עוברים בשוליים הצפוניים של היער ומביטים על הרי השומרון שמכוסים בעצי זית. מגיעים למ־עיין שמעליו יש סלעים עם מאובנים וחוזרים דרך היער אל מגרש החנייה.
אחרי הטיול הזה מומלץ לעלות גם על השביל השני, 700 מטר, שבו עוברים גם ליד בית היערן שישופץ בקרוב. בסוף מא־רס תחילת אפריל מוביל השביל הזה לאי־זורי הפריחה של הסחלבים והדבורניות. גם לפני הפריחה יש מה לראות, ביחוד בי־מים הצלולים והבהירים אחרי הגשם. להצטייד בלבוש חם.

● **מה זה יער טבעי:**
היער הזה יחיד ומיוחד והוא שריד אחרון ליער הטבעי של השומרון שנכרת במשך דורות כדי לפנות שטחים לחקלאות ול־תעשיית הפחמים. מרעה לא־מבוקר תרם לכיסוח היער ונימנד האלונים הטבעיים לשיחים נמוכים. עצי האלון נשמרו רק במקומות בהם היו קברים קדושים לבני המקום. במלחמת העולם הראשונה כרת הצבא התורכי את שרידי היער כדי לה־שתמש בעצים לבניית מסילת־רכבת ול־הסקת הקטרים. תחת שלטון המנדט הבריטי התחלו אנשי אגף היעור הממשל־תי לשקם את היער ולנטוע בקרחותיו אורנים וברושים. היער נשמר בתקופת השלטון הירדני ובאו כן עכשיו יש כאן שומר קבוע.
לפני מספר שנים הופקע היער כדי לתקים במקום ישוב יהודי. היער ניצל תודות להתערבות מדענים, אנשי החברה להגנת הטבע ורשות שמורות הטבע.

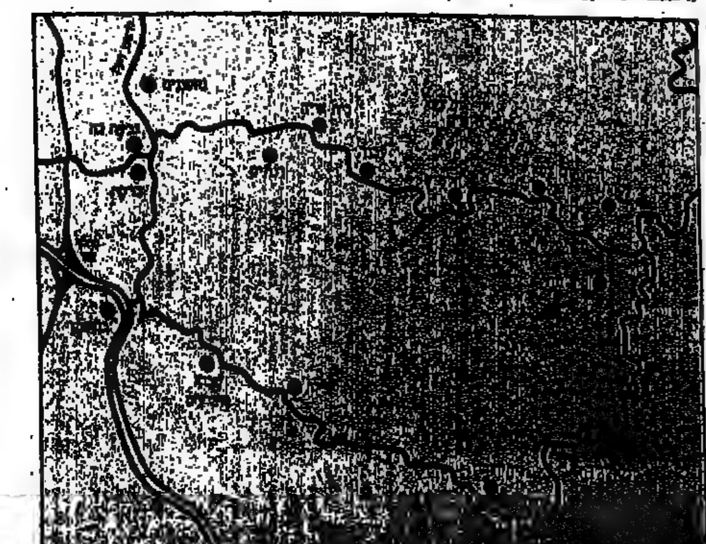
● **אקולוגיה:**
על 600 דונם ביער אום־צפא נפגשות מערכות אקולוגיות שונות, בדרגות שונות של מעבר ביניהן. חברת אורן ירושלים משולבת בחורש ים־תיכוני מפותח. יער טבעי משולב ביער נטוע. עצי היער משולבים בעצי הפרי.
רק במקומות מעטים בארץ, בעיקר בכר־מל, שרדו שטחים נרחבים של אורני ירושלים טבעיים. יש כאן אורנים שקוטר גזעם מגיע למטר. בעבר כיסה האורן אזו־רים רבים בארץ אך הושמד בקצב מהיר כי הוא נוח לעיבוד תעשייתי וגם נעקר ונשרף בקלות בגלל שורשיו הרדודים. אורנים שמצליחים להגיע לגיל 150־200 שנה מתים מוות טבעי. אורן ירושלים הוא עץ הייעור העיקרי בארץ, שנוטעת הקק"ל, כי הוא נקלט בקלות וצומח במ־הירות. האורנים בשער הגיא נפגעו מכנו־לות בשנים האחרונות, שפסחו על האורנים הטבעיים בשמורת המסרק.
תחת האורנים הגבוהים ביער אום־צפא צומח החורש הים־תיכוני. העץ הבולט בו הוא אלון מצוי שיש לו כושר חיים ועמי־דות עיקשת. שורשיו חודרים עמוק בסלע וגם אם ייכרת או יישרף, הוא יתחדש תמיד. הוא צומח לאט, ואם העיזים מכ־רסמות בו יותר מדי, לא יצמח לעץ מר־שים אלא לשיח סבוך וקוצני. כאן האלונים בינוניים בגודלם, ונחוצות שנים רבות כדי שיגיעו למימדי האלונים בשמו־רת עין־חמד או בחורשת הארבעים על הכרמל. בחורש הים־תיכוני של אום־צפא יש גם קטלבים עם גזעים אדומים, אלות מסטיק ואלות ארץ־ישראליות, אשחר ובר־זית.
קרני השמש חודרות ליער ולכן יש בו גם תת־יער: צמחי בצל ופקעת. עכשיו פור־חות כאן רקפות וחינניות ובסוף מארס־תחילת אפריל תהיה פה פריחה אדירה של דבורניות וסחלבים. הדבורנית הצהובה פורחת כבר בינואר־פברואר. כאשר תיגמר עונת הסחלבים יפרח כאן הגדול והמוזר שבהם – שוק־החורף.

● **פטריות יער:**
יש כאן מיגוון עצום של פטריות. לכך תורמים סוגי הקרקע השונים, האור שחו־דר במירווחים שבין העצים, הלחות ורמת הרקבוביות. יש עשרות סוגי פטריות: אורניות, ישעוריות, אחלמיות, פקועות (שמפיניון) וכטופות. למי שלא מכיר היטב את פטריות המאכל, מומלץ שלא להסת־כן באכילתן. אם תצאו אל היער אחרי הגשמים, בחברת "מדריך לפטריות הכר־בע" (של פרופ' ניסן בינימיני, הוצאת הקר־בוץ המאוחד) תוכלו ללמוד עליהן בעזרת התצלומים הצבעוניים. הפטריות הטובות למאכל: אורנית מצויה, פקועה יערית (דצמבר־ינואר), נטופה ערבה (דצמבר־ינו־אר, בקירבת אורנים צעירים) ושוב, לא לאכול פטריות שלא מכירים!

● **ציפורים – מסיביר לשומרון:**
בלילות החורף לנים כאן עשרות ניצים מצויים. בקיץ מקננים פה בזי העצים. גם דורסי יום גדולים, כמו עקב עיטי וחיוור־אי מקננים באיזור. יש כאן הרבה ציפורי שיר, מהן נדירות שחורפות כאן, כמו קיכ־לי שחור גרון שמגיע מסיביר לשומרון. באביב שומעים קולות קוקו של הקוקיה האירופית, שמטילה ביצים בקינים של צפרים אחרות.

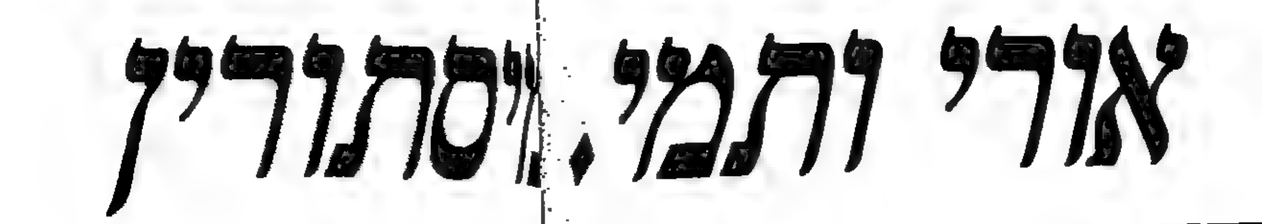
● **המשך הטיול:**
מכאן אפשר להמשיך מזרחה ולהיכנס לכ־ביש עוקף ביר־זית, על הגשר הכי גבוה בארץ ופנייה ימינה, דרומה לכיוון רמאל־לה. ולחזור לשפלה בכביש המהיר מגב־עת־זאב מבן־שמן ומודיעין. פונים שמאלה למחלף בן־שמן בכביש המהיר ירושלים־תל־אביב. ירושלמים חוזרים כמובן מכביש רמאללה הביתה.
לפני הגשר, קצת אחרי אום־צפא, יש משמאל לכביש סלע אדיר בדמות אריה. שמו הערבי "קלעת אל־אסד" – מצודת האריה. בדרך לרמאללה עוברים ליד ג'יפנה, נפנה של ימי בית שני, וביר־זית – איזורי הקרבות של המכבים.
את הסיור באום־צפא הכנו עם ומתלי כהן, פקח רשות שמורות הטבע באיזור.

● **בקשה:**
המטיילים מתבקשים לא להשאיר אשפה במגרש החנייה של היער.

באָרץ, ביחד עם מעצב האופנה עודד גרא,
מגישים לך עכשיו את השילוב הנדיר של
טיב ויופי במבחר עשיר של פרוות מכל
הסוגים.
אופנתי up-to-date
אלגנטית, ספורטיבית, דרמטית
נון־שלאנטית. בפרווה של שרף - התפקיד
הראשי כולו שלך
לנוחותך, פתחנו אולם תצוגה ומכירה בתל־אביב:
רחוב גורדון 27, טלפון 03-5448238, תל־אביב
רחוב רבקה 11, בקעה, טלפון 02-715121, ירושלים.
קרדו 1, העיר העתיקה, טלפון 02-272922, ירושלים.
פרוות שרף. מגע של מעצב.
בפרווה של שרף - התפקיד הראשי כולו שלך

מסתורין רע ומסתורין טוב דבקו במשפחת אליעז. מסתרי רצח אשתו של המשורר והמתרגם רפאל אליעז בידי מאהבת שלא היתה אהובה כלל. מסתרי אהבתו המתמשכת של בנו אורי לתמי, האשה המופלאה, רואה נסתרות. הפסלים של אורי אליעז, בתערוכת היחיד שנפתחה השבוע במוזיאון הרצליה, חשפו אמן נחבא אל הכלים, לא את האיש שגדל בצילו של אב נפלא ונורא. סיפורה של משפחה קרועה שנמצא שמור בתוך שתי מזוודות מתקלפות.

מאת שרית פוקס
צילומים: שמואל רחמני

אורי אליעז ופסליו, תמי אשתו (משמאל) והאב רפאל אליעז ז"ל: "האהבה היא גורם מכשיל, מין אבן הנתלית לך בגרון, כשאתה מנסה להביע".

ן קרבן לתליינו אני מחכה לך, אומר אמן ...יור והפיסול אורי אליעז. הוא עומד כפתח ...תו, חציו נסתר על־ידי סבכי הצמחיה שהעמידה שם תמי אשתו, תרדת־מוות בפניו ...ני ...וק עצמו. והודה בכלל מפני 56 שנותיו ...ם כלי אומן להכרין על קיומו, כלי אמנן רב ...ת שהופיעה תמי, לפני 13 שנה.

...ין המשורר המתרגם רפאל אליעז – בן דורם ...ל נתן אלתרמן, אברהם שלונסקי, לאה ...יעקב אורלנד חבורתם – הוא שהבחין בתמי ...ש העתיקה אשה חייתית, אשה שהיא נס: ... התרשת. היא חרשת אבל שומעת. אין ... זולת עזרתה של תמי: פלאי־פלאים, ...שת מושי. יש השומעים טוב ממני אבל אינם ...ואני, דרגת שמיעתי אפס – ואני שומעת ...הנשמה.

...רפאל אליעז – מתרגמו של המשורר ...שהוד־היצרים, הדם והכישוף – היתה תמי ...יפה", כפי שכתב לה בהקדשה של אחד ...אחר־כך כתב עליה בשיר, על "תמר, השוכבה מטריפולי, רוכבת ואוספת". בין סימטאות יפו הגשומות והנחליליות", תמי עתידה לפרוץ בצעקת־יצרים ותוסר כושה אל מעגל חייו הסגור, שתחיים אוולים מתוכו, של אורי אליעז.

תמי פורצת אל תוך ראשית הכתבה שנתכוונה לספר על תערוכת פסלים־דחלילים־אלילים של אורי אליעז, שנפתחה השבוע במוזיאון הרצליה. "ממני שתמי היא חלק ממני ואי־אפשר לדבר עלי בלי לספר עליה". תמי היא השורש. אורי הוא הגבעול.

הגשם הזורד בסימטאות של יפו
לפתו ובחלילי.
פנס מפיל פנינים אל שלוליות
תמר, השוכבת מטריפולי רוכבת ואוספת.
עוד רגע היא אלי תקרב
את כף ידי אני אפרוש לה –

כך כתב רפאל אליעז, שלא בן ליסלתה של תמי לראות מעבר לנסתר מעל פני הכל, במשקע הקפה שבספל, אל תוך הנפש.

באצבעות מהורהרות תגע עליה בפרטה:
אתה שבוי – תאמר לי
אתה נודד ואשנבך נודד איתך.
בין פיתולי התריצים של זו הכף
אין סוף.
לכן חלומותיך ישנים ואתה ער.
סח על גב ידך אבדו עצה השבילים.
לכן ורידיך משתתקים לפתע,
בתב העתידות מתוויר
נבואתי שלי בוזה נחלש.
אורח זר מושך במרסקי.

תמי, בהמשכו של אותו שיר, תקרא את אישיותו של רפאל אליעז מתוך הורת שלו, תשכח את עיינות נפשו, ותודיע לו כי הוא ברנש חופשי, עכר נרצע לחופש. האם יש בקביעתה של תמי כרי לחבר כתב־הגנה, או לפחות כתב־הכנה לאישיותו של המשורר, שאשתו הורעלה בשנת 1960 על־ידי המאהבת שלו המאהכת, עליזה פאנו, סופרת מתחילה ואשת רופא, התידדה עם האשה פולה, ובאחר הביקורים בביתה ניגשה אל המיקסר והכינה מיץ גזר. בסתר נמסך לתוכו רעל (טוקסין בתוך פרוריגול), ובתערוכת השקתה את האשה המיותרת. האשה לא חשדה ואף אינה תמהה על היומה. בבית־החולים אין יודעים מה גרם להתקף־הלב של פולה אליעז. רק עוזרת־הבית מבהירה את הדברים. אורי ואחיו אמנון (שנפל מאוחר יותר בלבנון) כבר היו בעת ההיא גברים, אבות לילדים.

"הוא נתן אמון רב מדי בבני־אדם. לאחר רצח אמא אמר לו אלתרמן: אילו הייתי יודע שיש לך עניין עם עליזה, הייתי מזהיר אותך".

הרבה מתוך שיחתנו מוקרש לאב הנפלא והנורא, רפאל אליעז. אבל מאחורי גב האב מציצה בכות, האשה המוחמצת, המושמדת. פולה הבורגנית מפולניה, שהשתעכרה בנפשה לרפאל הבלקני, רומנטיקן מקסים. אלוף מילות הגעגועים. הרוצחת, עליזה פאנו, מחוץ לתמונה. היום גם מחוץ לארץ. במשפט התווכחו פסיכיאטרים על חומרת מצבה הנפשי. השופטים דנו אותה למאסר עולם. בפועל היתה מאושפזת שבע שנים בבית־חולים ירושלמי לחולי נפש, וכתבה שם ספר. אחר־כך שוחררה. בעלה התגרש ממנה. גם רפאל אליעז נטשה. לפני מותו נשא אשה אחרת.

בבית הקימרונות של תמי ואורי אליעז ביפו העתיקה, מתחת למגדלור הגמל, עומדים להם דחלילי העץ שאורי הרכיב במשך שלוש שנים מאסופות של חלקי ריהוט, מכונות, חפצים שימושיים. פסולת שנזרקה ונפלטה אל שפת־הים, נשחקה שם בים או בשמש. "הטבע טיפל בהם עד סף הרקבון, ואני עצרתי את ההתפוררות, ונתתי להם עוד אורך חיים". הפסלים כמעט שאינם מגולפים. הם מעשה־מרכבה. עץ, מנגנון שעון חלוד, קופסאות שימורים פתוסות, רגל של שולחן, בובה שבורה, פרח פלסטיק, תריס ישן, מסרק, סלסלת נצרים. נשמת הדחלילים הללו תלויה על פניהם. קרמוניות של טוטמים, הומור של פסולת ששבה לחיים, שריות של רוחדפאים. אורי אומר: "זוהי שירת היחיד שלי. תפילתי שהיא גשר לטבע. כשחילצתי את חלקי העץ מן העזובה, הם היו כבר בדרכם מן השימושי, האנושי, אל האורגני, האוניברסלי". כשאורי מדבר על עצירת ההתכלות נדמה לי שהוא מדבר גם על עצמו.

אז מה, במי את מתעניינת, בי או באביו? שואל אורי ששקע בעשר השנים האחרונות באלמוניות, מצייר, מפסל בקרמיקה, מרחלל. השאלה מכילה עלבון ותמימות. תערוכת האופיינית גם ליחסו אל אביו: אורי

(המשך בעמוד 38)

אני טיפוס אופטימי, אבל זה מתחיל להיות יותר ויותר קשה

אברהם שוחט ("ביגה"): "לפעמים אני מתקנא ברזים שיכולים להיכנס לחנות ולקנות מכנסיים בלי בעיות".

ל הביא להחלטות וסיכומים בעניין כלשהו – סלילת כביש, הקמת קונסרבטוריון, פתיחת מפעל – ללחוץ, להיאבק, לדאוג לביצוע וללוות אותו עד שהוא קם ומתפקד כמו שצריך – זה נותן לי אדרנלין. כי מה התמורה לעבודה? ההרגשה שאתה עושה משהו, תורם, שהחלטה שנאבקת על קבלתה יוצאת מגדר דיבורים ומתממשת. אין טוב מזה.

אני לא אוסף שום דבר ואין לי הובי. ערד בשבילי זה יותר מהובי. חצי מחיי אני שם. יש לי יחס אישי לעיר, עמוק לא פחות מאשר לילדי. איכפתיות עצומה, מעורבות בתכנון העיר ובהקמתה ובכל מה שקורה בה. אני יודע כמה יחידות דיור יש בכל בית ואיפה מונח כל צינור ראשי. אני מכיר אישית הרבה מתושבים, וזכר רגעים יפים וקשים, יום או מעורב בהחלטות החשובות.

נחמד לבוא לפעמים לתל־אביב, להסתובב בטיילת, לשבת בבית־קפה. אבל זה לא דבר שיש לי רצון לחיות איתו ביומיום. אני אוהב את השקט, המשפחתיות והנקיון של ערד, את האקלים היבש, את הימים הנהדרים בחורף, אחרי גשם, כשהשמיים כחולים והקור יבש, לראות את הרי מואב מצד אחד והרי חברון מצד שני. ואת לילות הקיץ – קרירים, נעימים ויבשים.

בשנים הראשונות לא היתה הפרדה בין הבית לעבודה. זה היה מעורב לגמרי. היום פחות. נכון, לפעמים מקיימים ישיבה בבית ויש טלפונים ועניינים, אבל עכשיו יש לי גם הזמן הפרטי שלי.

אני מאוד אוהב את הבית. אחרי יום עבודה, טוב לי לחזור הביתה, להחליף למכנסיים קצרים, לנוח. בבית יש שקט ויש עם מי לדבר. בלילות הקיץ מרבים

שטח פרטי

אברהם שוחט ("ביגה")

ראש מועצת ערד

נולד וגדל בתל־אביב. היה חניך ומדריך בתנועה המאוחדת. אחרי הצבא הצטרף לקיבוץ נחל־עוז. למד הנדסת בניין בטכניון והגיע לערד ב־1962. על תרומתו לעיר קיבל את "פרס אלון". 9 שנים היה יו"ר ועדת ערי פיתוח ומ־1979 + סגן יו"ר מרכז השלטון המקומי. בן 51, נשוי, אב לשלושה.

לשבת על המרפסת. בסוף השבוע, כשבאים הילדים בהרכבים שונים, אני אוהב לשבת איתם בצפיפות של המטבח ולדבר. כשבאים שלושתם, זו בכלל חגיגה. יש לנו קשר טוב עם הילדים, אנחנו מרבים לשוחח, בפתיחות, על הכל. מדי פעם, בחורף, אני מכין טשולנט. לפעמים סלטים וחביתות או ביציות. זה נחמד.

אני יודע גם לנוח, לא מוכרח כל הזמן פעילות. פעם או פעמיים בשבוע אני חוזר הביתה מוקדם,

כסביבות חמש. כשאין ברירה אני עובד בגינה, אבל לא אוהב את זה. לא אוהב להתעסק בחשמל ולהחליף גומיות לברזים שנוזלים. אני אוהב לסדר דברים בארון. כלים יפים, כוסות לפי הגובה, שלא יהיה ברדק, ספרים, ניירות, תעודות, צילומים. כשמערבבים לי את הצילומים זה מכניס אותי לקריזה. אני שונא אי־סדר. בשלב מסוים נכנעתי לילדים בחדרים שלהם, אבל לא בשטחים המשותפים. אנחנו פחות מסודרים בעניין התקציב המשפחתי. לא יושבים ודנים איך לחלק את ההכנסה החודשית. בעניין הזה יש ברדק מוחלט. אנחנו מסתדרים עם מה שיש לנו ודנים רק על ההוצאות הגדולות.

"לפני כעשר שנים התחלתי ללמוד לנגן בפסנתר אבל לא הצלחתי. אולי לא השקעתי מספיק זמן. חבל, זה כלי נהדר. למרות שאני קצת מזייף אני אוהב לשיר, אוהב לעשות שמח, לרקוד במסיבות".

אני לא אוהב להסתובב בחנויות, זה משעמם ומעצבן אותי, ואחרי חמש דקות אני ממש מקבל פריחה. ביחוד בחנויות בגדים. בכלל, עניין הבגדים לא תופס אצלי מקום. חליפה אני לובש רק כשצריך בחו"ל. אני קונה בגדים בצבעים סולידיים ובדוגמאות סולידיות, ואל תשכחי שיש לי גם בעיה של מידה. נדמה לי שאני שם לב מה נשים מסביבי לובשות ואני

מה מדאיג אותך? שבעיות היסוד של המדינה הולכות וגדלות, והפתרונות הולכים ומתרחקים.

מה מקומם אותך? דיבורים שאפילו בשעה שאומרים אותם אין כוונה לממשם.

מה מעצבן אותך? ההתבטאות של אביו של הש.ג.

מה גורם לך לנדודי שינה? לפעמים התרגשות ממשהו טוב, גדול ויפה.

מה מביך אותך? מסיבת קוקטייל עם אנשים שאני לא מכיר.

מה החולשות שלך? עישון, וזה נגמר. נשאר התיאבון.

אתה אדם חזק? בסך הכל כן, אבל פחות ממה שאני נחשב.

איזו תכונה מציינת אותך? אני חושב שאני ישר, חרוץ ואוהב אנשים.

במי אתה מתקנא? לפעמים – ברזים שיכולים להיכנס לחנות ולקנות מכנסיים בלי בעיות.

בחברת איזה אנשים אתה מרגיש נוח? אנשים פתוחים ולא נפוחים.

מתי התבגרת? אולי כשבתוקף תפקידי כמזכיר גרעין הייתי צריך ללכת להודיע להורים שבנם נהרג.

מה היו ההחלטות המשמעותיות בחייך? לעזוב את הקיבוץ וללכת ללמוד, ובגמר הלימודים, ההחלטה ללכת לערד.

על מה אתה מתחרט? שאולי כמה שנים לא הייתי בקשר מספיק הדוק עם ילדי, הקדשתי יותר מדי לעבודה ופחות מדי דיברתי איתם.

על איזה פרק בחייך היית רוצה לחזור? על כל הפרקים.

איך אתה מפנק את עצמך? בגט מהטוסטר אובן, לשבת לדבר עם הילדים או עם חברים.

באיזה מצב אתה אוהב להימצא? רעב, בדרך לארוחה טובה. אני אוהב אוכל בסיסי, טוב והרבה.

במה היית רוצה לעבור על החוק? בנסיעה של 150 קמ"ש.

ממה אתה מאוכזב? שפעמיים כמעט נכנסתי לכנסת ובסוף זה לא קרה.

מה רצית להיות בילדותך? חבר קיבוץ.

מי היו גיבורי ילדותך? הגנרלים הרוסיים של מלחמת העולם השנייה.

מה ההבדל בינך לבין אביך? בעיניו, הכל היה בסדר. אני לא חושב שהכל בסדר.

מה קיבלת מהבית? את הידיעה שצריך להיות חרוץ, ישר ובסדר.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? מלחמת העולם השניה. הדוד נותן לי גלויה, סימן חיים ראשון מדודי בצרפת, ואני רץ לתת אותה לאמא.

מה אתה רוצה שיקרה ב־1988? שהמערך ינצח בבחירות, אחרת לא נוכל לפתור את הבעיה היסודית שלנו, יחסינו עם הערבים, ואם לא יהיה שינוי, לא יהיה פתרון ולא תהיה מדינה.

מה אתה רוצה להיות כשתגדל? חבר כנסת, שר בממשלה בתפקיד ביצועי בתחומי שיכון, קליטה, עבודה או פנים, ואח"כ כבאי במקום שאין בו שרפות, לשבת בתחנה, לשחק ש־בש ולקרוא עתון.

מה שמוצא חן בעיני כשנשים מתלבשות בצורה אופנתית – אבל סולידית, לא בולטת מדי.

כשצריך לקנות משהו רציני לבית, רהיט, למשל, אני הולך עם אשתי. לא נראה לי שאצלנו בבית יכול להתאים רהיט עם ריפוד ירוק או תכלת. אני אוהב גוונים של חום, שחור, בורדו. אולי מפני שלזה הרגלתי ואולי אני שמרן בטעמי, לא אוהב רהיט מתכת, על רגל אחת וכל השטויות האלה. אוהב רהיטים יותר כבדים, סולידיים, מרובעים. גם הדוגמה של הספה שקנינו לפני כמה שנים היא קלאסית, כמו בסלון פרסי. אפילו לא הסתכלתי על הדוגמאות המודרניות.

חלק מהתמונות שתלויות בבית הן של חברים שעיטרו את ערד בהקמתה, הנוף מסביב, בדואים וכו'. יש ציור של לישוניבסקי שקיבלנו במתנה לחתונה, וכמה תמונות שקנינו בתערוכות, יוסי שטרן, נחלושת, עוקשי. רוב התמונות הן פיגורטיביות, מדויקות. זה כפי הנראה הטעם שלי. עם זה נעים לי לחיות, לדעתי, והדבר הכי טוב בשמרנות הוא שקל לחיות איתה.

בשבת אחרי הצהרים אני מסוגל לישון שלוש שעות בלי בעיה. אבל לא מנתק את הטלפון, אפילו

"יש לנו קשר טוב עם הילדים, אנחנו מרבים לשוחח, בפתיחות, על הכל. מדי פעם, בחורף, אני מכין טשולנט. לפעמים סלטים וחביתות או ביציות. זה נחמד".

אם אני עייף מאוד, תמיד אני חושש שאולי קרה משהו ויצטרכו אותי. זה נראה לי חוסר אחריות לנתק טלפון. בשבת אני גם עובד על חומר שקשור לעבודה, דברים שלא הספקתי להגיע אליהם במשך השבוע. אני קורא הרבה מאוד עתונים ומעט ספרים. עובר על ארבעה עתונים ביום. קורא בעיון את החדשות, הפובליציסטיקה, הספורט, החלק הכלכלי, ומרפרף על עניני תרבות ובמדורים. מדי פעם אני נתפס לספר, לפעמים ספר ביוגרפי, לפעמים ספר פוליטי העוסק בפרשיות כמו פרשת לבון, למשל, או ספר היסטורי מרתק כמו "עלייתו ונפילתו של הרייך השלישי". עכשיו אני קורא את ספרו החדש של עמוס עוז, "מוריה הלבנה" וזה מאוד מעניין.

בנסיעות אני מרבה לשמוע רדיו, מאזין לכל יומני החדשות ואחר־כך מחפש שירים עבריים, לא בהכרח שירים ישנים. אני אוהב גם חלק מהזמרים והשירים החדשים. מאוד אוהב זמרים כמו יהודית רביץ ואריק איינשטיין. לפני כעשר שנים התחלתי ללמוד לנגן בפסנתר אבל לא הצלחתי. אולי לא השקעתי מספיק זמן. חבל, זה כלי נהדר. למרות שאני קצת מזייף אני אוהב לשיר, אוהב לעשות שמח, לרקוד במסיבות.

"אני אוהב לסדר דברים בארון. כלים יפים, כוסות לפי הגובה, שלא יהיה ברדק, ספרים, ניירות, תעודות, צילומים. כשמערבבים לי את הצילומים זה מכניס אותי לקריזה. אני שונא אי־סדר".

אני אוהב לראות סרט מתח או סרט פעולה טוב וגם סרטים אחרים. הסרט האחרון שראיתי בתל־אביב היה "בלוז לחופש הגדול", ומאוד נהנתי. בדרך כלל אנחנו הולכים לקולנוע ולתיאטרון בערד. כשיוצא, אני צופה בטלוויזיה, אבל חוץ מ"מבט" אין תוכנית שמכתיבה לי זמנים. אני לא אוהב קשקושים כמו "שושלת" וסדרות כאלה. נהנה לפעמים מ"זה הזמן" וצופה בתוכניות הספורט. אם משדרים משחק של מכבי תל־אביב, אעשה הכל כדי להתאים את עצמי ולהישאר בבית. בצעירותי שיחקתי כדורגל, הייתי אפילו בנבחרת הנח"ל, ואחר־כך שיחקתי כדורסל בערד. עכשיו אני לא עושה ספורט אבל אני אוהד משוגע של הפועל ת"א וכשיש דרבי, אני משתדל לנסוע למשחק.

"עניין הבגדים לא תופס אצלי מקום. חליפה אני לובש רק כשצריך, אני קונה בגדים בצבעים סולידיים ובדוגמאות סולידיות, ויש לי גם בעייה של מידה".

אנחנו ממעטים ללכת לאירועים רשמיים ומרבים להיפגש עם חברים. יש לנו חברים טובים בערד, אבל ההכרות הקשה, הוותיקה, זה חברים מתנועת הנוער, מהקיבוץ, מתקופת הלימודים. חלקם בירושלים, חלקם בתל־אביב. חברים שהם יותר מקרובי משפחה, כאלה שאתה עושה איתם את הענינים והתענוגות, חברות שהיא עולם ומלואו, הילדים גדלו יחד, הם איתך ואתה איתם בשמחות – וחלילה באסונות.

עד לפני שנתיים היינו יוצאים פעמיים בשנה לשבוע בסיני ולפעמים לכינרת. קמפינג. לא בתי מלון ולא בסיה, ותמיד עם חברים. הכל מאורגן, יש אוהל, סככת צל, מטבח וכמובן בגדי־ים ושנורקל וספר ומשחקים. בונים משחקים ששבש, מטקות, לפעמים קלפים. עושים יחד ארוחות, שותים יין, נהנים מהשקט המיוחד של סיני, מהחוף היפהפה, הים והאלמוגים, מהלילות הארוכים, הנפלאים, ומדברים.

אני אוהב לדבר עם אנשים ומעניין אותי לשמוע אותם. לא רק חברים, סתם אנשים שאני נפגש איתם בעבודה, ומוצא לנו עם חברים מדברים קצת רכילות, קצת עבודה והרבה על מה שקורה בארץ. יהודים־ערבים, שמאל, דתיים, פוליטיקה, מתרגזים מהמרחק העצום בין הדיבורים לבין המעשים. באופן בסיסי אני טיפוס אופטימי, אבל באשר לאופטימיות נעשה יותר ויותר קשה לרקוד באופטימיות.

ראיינה: נורית ברצקי

צילום: בני גלזר

אורי ותמי. מיסתורין

(המשך מעמוד 35)
נעלב על שעדיין אינו עומד עוד בזכות עצמו כנושא לכתבה. אורי חמים בזכות ההזדמנות לספר בנפלאותו של אביו. אני צריך ממך אהבה, הוא אומר לי, לא ככה בהתנפלות. אני לא שלם עם שיטת השיווק הזו של עצמי.

ונפתחת שיחה על משפחת אליעז. לא עלילות מופלאות, גם לא אומללות. משפחה נשחקת, חלומותיה מתפרקים, אנשיה מנסים לגעת זה בזה אבל אך נאלצים להסתפק במכתבי געגועים.

"אחרי שנפל אחי אמנון במלחמת לבנון, הרגשתי יתמות מוגדלת. היתה משפחה קטנה ונעלמה לה. ואין לה זכר חוץ ממני שנפל בגורלי להמשיך לחיות, לספר קורותיה של משפחה קטנה ועלובה. זו היתה משפחה. זו היתה עליבות. אך זה מה שיש.

"אמא למדה אגרונומיה בפולין, בתו של סוחר אמיד, ובאה כחלוצה לנהל עבודה בפרדסים. אני זוכר אותה בודדה, יושבת לה בשקט ובוכה. היא אמרה כי היא בוכה על אחיה ואחיותיה שנשארו באירופה ונספו שם. אך היא בכתה על בדידותה ועל גורלה. אבא איננו כל היום בבית. הוא עובד בבנק ארץ־ישראל־פלשתינה, יש לו חבורה משלו בכסית. אמא לבדה עם הילדים, עצבנית, אינה יודעת כיצד לבווט ביניהם. אמא חרדה מאוד, נוטעת בנו את פחדיה. אבא מגיע בערב הביתה. אנחנו מטפסים על גבו, על כתפיו, אנחנו מנענעים אותו ולא מוציאים אותו מן הריכוז. הוא כותב. אבל בעצם לא. אבא שפע תמיד רוך, חום ואהבה, תמיד, כלומר כשהיה איתנו. בחיבוק, בליטוף, בנשיכות, בבדיחות. בסיפור בהמשכים אצל שולחן האוכל".

אורי מתפעל מן האב וסותר את ההתפעלות בבלי־דעת. "אבא פשוט לא חש שהעדרו מכאיב. כמעט ולא שמעתי אותו מדבר על נפשם של אחרים וגם לא על נפשו. הוא היה עדין כל־כך. כשהיתה לי תאונה קשה, בשנת 1968, הוא לא יכול היה להיות איתי. לא יכול היה להכיל מצב כזה. לא יכול לראות את הצער, את בנו התלוי והמגובס במיטה". אורי מחפה על אהבת עצמו של האב, אבל הוא גם זה שמסגיר אותה. "יום אחד התחיל אבא לאסוף בולים. אנחנו עוזרנו לו. זה היה עיסוק נהדר של שלושתנו. יחד היינו ממיינים, מטבילים במים, מייבשים, מדביקים. עד שיום אחד בא ארון רייכר, האספן המקצועי, ואבי מכר לו את כל האוסף בשש־עשרה לירות. אני זוכר שאנחנו בכינו. הוא לא הבין שהוא פוגע בנו כל־כך. אבל אנחנו בכינו בכינו ובכינו.

"אבא חשב שכולם יכולים לגדול כמוהו. לגדול מעצמם ברחוב. אך הוא נולד ענק. אין הרבה אנשים כמוהו. רק פה ושם נולדים".

"אמא אהבה אותו אהבה ללא מצרים. היא קיבלה אותו תמיד בשמחה עד דמעות. לא, מעולם לא ראינו אותו ברגע של גילוי חיבה אליה. הם לא נפגשו ממש מעולם. אבא, הפרולטר מהארץ הבלקנית החמה; אמא, הבורגנית המתפשת בטחונות. אנחנו כאבנו את כאבם. לא פעם דיברו על גירושין, אבל אבא לא רצה. אבא איש חוץ, איש העבודה והחברותא. אהבנו אותו נורא. איש נפלא, איש מגנטי".

אני שואלת את אורי: אולי אתה מתכוון לומר איש פלאי, שהרי האיש כנה את עוצמת הרגשות כלפיו מתוך העדרו?

אורי מסכים ולא מסכים: "אולי את צודקת, אבל הוא היה גם אדם מעתיר אהבה. אבא חשב שכולם יכולים לגדול כמוהו. לגדול מעצמם ברחוב. אך הוא נולד ענק. אין הרבה אנשים כמוהו. רק פה ושם נולדים. לא לא, שלא תביני שאני מעריץ אותו סתם,

אלא לאחר בדיקה וניתוח. אבל בבית אמא היתה הדומיננטית, כי היא שהיתה איתנו רוב הזמן. אילו אבא היה יותר בבית, היה מיטיב איתנו. החרדות של אמא לא היו נכנסות בי כל־כך. מאז פירפרתי בין החיים והמוות בגיל שנה, כששלוש מחלות דבקו בי ביחד, היא היתה חרדה לי ללא הרף. והדברים השפיעו ועירערו. פחדתי, כל הזמן פחדתי, מן המורים, מן הבחינות. מדוע אני צריך לפחד? למה? ומדוע אבא לא היה שם לאזן את הפחד?"

אורי אליעז הוא הילד אורי בספרה של לאה גולדברג "ידידי מרחוב ארנון". הילד אומר שהוא רוצה להיות עגלון בכפר, אבל לאה גולדברג אומרת שהוא יהי כנראה צייר. מסופר שם כיצד הוא רוכב על חמור ומדמה בליבו שהחמור מכושף ושייך לחבורת שודדים החוטפת אותו. יש להם סכין גדולה. הוריו מתבקשים לשלם כופר. הילד אורי בוכה מפחד: "הוא ריחם על עצמו, על אבא ועל אמא".

והאיש אורי אומר: "אי־אפשר היה שלא לאהוב את אבא. הוא היה איש נהדר, איש נחמד. הוא למשל לא היכה אותי אף־פעם. מאמא הייתי חוטף. אבל אני מבין אותה. משכורת דלה, אי־בטחון, בדידות בשכונת הלל המנותקת בלב פרדסים".

אבא אליעז, אבא לוקסוס. אמא נותנת מכות, אבא קוטף את הפירות. זה לא אורי שאומר זאת.

"אחד הדברים עליהם אני תוהה כשאני חושב על אבא, כיצד איש אינטליגנטי כל־כך, איש אשכולות, בעל זכרון אדיר ורוחב תפיסה ענק, ניתן בתמימות כזאת באשר לנפש האדם. הוא נתן אמון רב מדי בבני־אדם. לאחר רצח אמא אמר לו אלתרמן: אילו הייתי יודע שיש לך עניין עם עליון, הייתי מזהיר אותך. הוא מעולם לא השתתף באינטריגות, וכשעבר במקום ציבורי מכובד אחד, משהו כמו עיתון – לא אגיד לך אם ב'על המשמר' או ב'ספרית הפועלים', לא רוצה לפרט, אל תלחצי – הם הדיחו אותו והוא לא ביקש פיצויים ומשפט. חברים שבאילו היו תבריו, דרכו עליו. אבל הוא, שסלד מדרכים עקלקלות, פשוט ניתק מהם. הם הציעו לו איזו הטבה, למשל דירה, וכשאחר־כך הסתבר לו במה זה כרוך, הוא החזיר את ההצעה כלעומת שבאה. אחרי מותו אפילו רחוב לא קראו על שמו. מדוע? קטני רוח ממנו זכו לכך. קוראי ספרדית אומרים כי כשקוראים את תרגומו ללורקה קשה להבחין בין שני המשוררים".

אורי מביא מן החדר הסמוך שתי מזוודות מתקלפות. מתוך החפצים עולים חיים שלמים: לא כתב־אשמה, לא כתב־הגנה. חיים. מפת התקדמות הרוסים במלחמת העולם השניה, שהופיעה בעיתון "המשמר" כשרפאל אליעז עבד שם. צילום של בן־גוריון באו"ם. תמונה של צ'ארלי צ'פלין. מחזה של אליעז שלא התפרסם, "החתן השמיני", על אשה שאיבדה שמונה חתנים. ועוד מחזה: "שולמית". ועוד מחזה לילדים, "הנסיכה ליאור". ומכתבים ארוכי־מילים ורגש מתפייט לכל בני המשפחה. לא ניתן למצוא כאן מפתח להבנת מות אשתו בתרעלה.

המכתבים, אומר אורי, היו דם המשפחה. המכתבים היו נסיונות חיבור של החוטים הפרומים. מכתבי אהבה של רפאל אליעז אל פולה אשתו, בימי התהוות אהבתם בשנת 1928, כמין בריחה תפלה על חשבון מותה בידי המאהבת. שלו כעבור 30 שנה: "פולה, רוח שלי. רוח אשר מרחפת על כל הפנים שלי, אשר חודרת בכל מקום נסתר". או "ילדה טובה שלי... אם מחרתיים לא אקבל מכתב אני אתייאש. לא פולה, אל תתני אותי לידי היאוש", ובזמן פרידה של חודש: "כמו אסיר הסופר את ימיו לפני שיחרורו... נכנסת לתוך נפשי כאחות עדינה כאורחת פלאית. ונשארו שם עקבות אשר מעולם לא יימחקו. כל זה אשר מקשרני אליך קדוש הוא". מדוע נראים מכתבי אהבה שנגמרה כביטוי של מחלה? מפני שהאוהב־חושב שהוא נביא של נצח אהבתו.

כעבור שש שנים החל הקשר בין פולה לרפאל להיבקע. פולה לקחה את אורי, שכבר היה בן שלוש, ונסה לפולין. רפאל שלח לה ולאורי מכתבי געגועים: "פולה יקירת נפשי, ידעתי כי אגרום סבל רב. ידעתי

רפאל, פולה והילד אורי אליעז (משמאל) ועלינה פאנו: מדוע נראים מכתבי אהבה שנגמרה כביטוי של מחלה?

כי קשה עד מאוד לנתק קשרי בשר ודם, ואומנם ידעתי גם כן עוד דבר: אין אני מסוגל להמשיך ככה בשום אופן... רק אורי מלא את מחשבותי... וקול רק פנימה לוחש לי: לא מאוחר ואפשר לתקן את המעוות". ומכתב אחר: "הלילה חלמתי על אורי. שיחקתי בכפתורים שלו. הוא היה כל־כך שקט. חבל שהחלום היה קצר... בכל אופן, יש לי רצון אחד ויחיד, להגיד לכם: חיזרו הביתה".

אורי היה בן 16 כשעזב את הבית, ללכת ללמוד ב"בצלאל" בירושלים ואחר־כך להכשרה כאילוף לפני ההצטרפות לקיבוץ משמר העמק. אהבת אביו אליו גואה מרחוק: "אורי יקיר לי, מבחינה מסויימת האהבה היא גורם מכשיל, מין אבן הנתלית לך בגרון, כשאתה מנסה להביע. אילמלא אהבתי אותך, יכולתי לכתוב לך יותר וביתר קלות – האמן לי. יש לי המון דין־ודברים חשאי ביני ובינך... ביחוד מאז נפרדנו. אל תתבייש שאתה לי כאמנון [האח], מקור של אושר, ואושר מתחדד עד להכאיב כשהמרחק ניצב בינינו".

מרחוק ניסה האב ללמד את בנו איפלקית כדי שהבן ילמד אמנויות באיטליה: קי א קאסטו סניורה? כלומר: מי האדון הזה. ואכן, מיהו האדון הזה רפאל אליעז. "אבא רצה שאהיה תלוי בו, זה היה נוח לו, נעים לו. הוא ניהל איתי דיאלוג בלתי פוסק". פעם שלח לו אורי שיר על סביונים בשדות. האב לא עודד את הבן להמשיך לכתוב. לילה אחד התעורר האב מרחוק, ונזכר בסביונים. הוא כתב לבנו מלא תרשה "דמעות של אהבה היו לי בגרון... אתה אשם שהתרגשתי"... את הסביונים כתב משורר, והגדול רצה שמשורר זה יהיה בני. אני זוכר שמחה ששטפה אותי כשקראת לי לראשונה משיריך. ואני מצטער שלא אמרתי לך את זה אף פעם... לא אמרתי לך מלה של עידוד ואתה נאלמת דום".

"מעולם לא ראינו את אבא ברגע של גילוי חיבה אל אמא. הם לא נפגשו ממש מעולם. לא פעם דיברו על גירושין, אבל אבא לא רצה"

מפעם לפעם, אורי עוד כותב שירים, אבל הוא משוכנע שהם בושה שאין כדוגמתה, וזר לא יצפה בהם. "אורי, אהבתיך מאוד. זה מעשיר את עולמי ואני מאושר". אושר במעגל סגור. "אבא ואני לא היינו ממש חברים אף פעם. הוא אהב אותי יותר מדי". והחמצה דומה גם ביחסיו עם אמנון, האח השני. "למה אמנון רחוק כל כך ממני", הביע רפאל אליעז את צערו.

גם אורי חש כי החמיץ את אחיו אמנון שבילדותם נהג להכות אותו, ובבגרותו לא יצר איתו את המגע הנכון, המתוק: "לא ידענו לבטא עצמנו כאמן רגשי. יכולתי לעזור לו. יכולתי להוציא אותו משתיקתו הסגפנית, לתת לו משהו שלא נתתי. הוא היה ביצועיסט מופלא, לא קנה לו אויבים גם כשחיסל במשק ענפים לא רווחיים. הוא הוציא את 'כימאוויר' מן הבוץ. הוא ידע להזיז דברים בעדינות, בלי קשיחות מתנשאת. הערצתי אותו. במלחמת לבנון, הגיס שבו נסע עם מפקד המסיבה שלו עלה על מוקש. מאז אני אדם לא שלם. קטוע איבר. לפני מותו שלח לי מכתב: מה נגשים את היותנו אחים לפני שיהיה מאוחר מדי. לו יכולתי, ואני מקוה שזה לא נשמע נורא, הייתי רוצה למות במקומו".

קרעים על גבי קרעים, זהו אורי. ומאז התאונה שאירעה לו בעת שירות מילואים ב־1968, נקטעה תנועתו. הוא הספיק ליצור תפאורות לבמה הצגות בתיאטרון חיפה, ואחר־כך נפלה עליו עייפות גדולה. שבהן גוף ונפש. הוא נפגע בכל גופו, הוא אומר על עצמו שהוא עץ שנכרת ושתולך ומורכב מחדש. כבר לא יהיה זריז וחזק כמו פעם. שמונה שנים לפניכן נרצחה אמו. "אני לא עקבתי אחר המשפט ולא קראתי עיתונים. לא רציתי להכנס לדם הזה. אבי נראה לי זך ונקי. הוא לא שיער בנפשו שקיים סירוף כזה. היצירות שתידבם, על טירופים, התאבדויות, הרעלות, היו תלושות מחייו. זו היתה נפשו האמנותית כלבבך שעסקה באלה. עלינה פאנו שיחקה דרמה מתחילתה ועד סופה. אומרים שהיא שאבה השראה להרעלה מפרידריך דירנמאט. מישהו גם הזכיר את דוסטוייבסקי. לא, לא מפריע לי לחשוב שהיה לו רומן עם אורח, אבי ואמי לא התאימו זה לזה. זה נראה לי טבעי. אבל מצד שני, אילמלא אותה אשה אמי היתה עוד בחיים. למה היתה צריכה למות כך? מה הגיע לה? היתה חפה מכל פשע. זה נורא. אמרתי לך, אבא לא

העמיק מספיק בנפש האדם. הוא לא ראה צדדים מסויימים באישיותה. הוא לא קרא סימנים".

אורי מתבונן במזוודה, פירורי משפחה, שבה גם מכתבי אמו אליו המתעניינים תמיד אם לא קר לו. הוא אומר: "ישנם סוחרים הקונים ירושות אחרי שמישהו נפטר. הם בוררים משם חפצים בעלי־ערך, ולכל היתר נותנים בעיטה לתוך תעלת הכיוב הזורמת ליד המדרכה. זה מה שיקרה לכל אלה. האם ילדי יתעניינו, ישמרו? אינני יודע. הם לא כמוני. יש להם סנטימנטים אחרים".

תמי קראה את אישיותו של רפאל אליעז מתוך הורה שלו, שיבחה את עדינות נפשו, והודיע לו כי הוא ברנש חופשי, עבד נרצע לחופש.

אורי אינו מדבר על ילדיו מנישואיו הקודמים. יחסיו עם ילדיו הם אולי חוליה בשרשרת חניתוק בין הורים לבנים במשפחת אליעז. פעם כתב לאביו על ילדיו: "מגדלים ילדים, ולפעמים אני חושב, מה יצא ממנו? הוא יכיר אותי, יותר מאשר אני אותו? הוא יהיה במידה רבה אדם זר לי".

אורי ותמי מצטלמים בצבע לכבוד הכתבה הזאת. הם לא מגלמים אהבה סינטטית לקראת הצילום, להיפך. הצילום יהיה רק צל של עוצמה אמיתית. תמי מביטה ואומרת: "הוא לא רק אהוב, הוא גם נערץ". אורי אומר: "אני הרחימאי שלה". תמי אומרת: "הוא הילד שלי". אורי אומר: "אל תחזיקי אותי כך מאחור בכתף, זה סמכותי מדי". תמי אומרת: "אבל אני רוצה לחבק אותך". אורי: "תעשי את זה בחיים, לא בתמונה". כמה מגוחכים, ולא אכפת להם.

מאז התרחשה תמי בעקבות מחלת החורת בגיל 8, התייחסה אליה הסביבה כאל מפגרת. משפחתה, ספק לא יודעת ספק מכחישה, לא הודיעה ברבים כי הילדה אינה שומעת. עוד. תמי הקפידה לשבת בשורה הראשונה בכיתה, מתרחשת בהורגת, אבל אינה מודעת לתהליך. היא אינה יודעת כי היא מעריפה את השורה הראשונה כדי לראות את השפתיים מקרוב. משפחתה

"אילו אבא היה יותר בבית, היה מיטיב איתנו. מאז פירפרתי בין החיים והמוות בגיל שנה, אמא היתה חרדה לי ללא הרף. והדברים השפיעו ועירערו".

הגיעה מטריפולי. אביה מורה. תמי אומרת סיבולת במקום שיבולת. סלום במקום שלום. היתה תמי בת כמה שהיתה, ולא ידעה אהבה עד שפגשה את אורי בסימטאות יפו. אבא רפאל אליעז הבחין מייד בתכונותיה הלורקאיות. למה התכוון כשהקדיש לה ספר וכתב בזכוה: "לתמי שהיא שיר לורקאי יפה"? לדעת תמי הוא התכוון ל"תום, פשטות, אמת, טבע, אמיתיות". אמיתיות היא מלת המפתח. יצירותיו של לורקה מהללות את היחיד הגובר על חוק החברה השותקת את ייחודו.

אמי, שכל השכלתה באה לה מספרים שקראה, כתבה לאורי אליעז: "מרה היא האמת, אך ככל מרירותה טובה היא מן ההויה... להיות ראוי לאמון במובן העמוק של המלה מתבטא באמיתיות. כלומר, אמון = אמת". ובמכתב אחר: "שונה אני ומובדלת מרוב רובן של הנשים, שכן דרכי בחיים אילצני להגיד תמיד את האמת בפנים. חושבים אותי למטורפת בגלל אי־יכולתי להגיד אחד בפה ואחד בלב... לא לכחד את האמת תחת לשוני".

בשם האמיתיות, ובשם שלילת הסתמיות והשרירותיות, נאבקה תמי על אורי שהיה נשוי, שידע תלאוכות גם בחייו המשפחתיים, איש שאבד לו אמון. היא כתבה לו: "כלום עלי למשוך ידי ממרץ יד של אמת מושטת לך, התרצה להושיט לי ידך? אכזרי יהיה לברוח מאהבה לאחר שנתרחש נס יקיצתי... היה זה כאילו בצעתי רצח". ועוד מכתב: "נסה להבינני... החיים צברו לי מלוא כפם מן המכאוב... ימים של צער וסבל בקשתי להמיר בנחת מעט... רציתיך ברמותך המוחשית והרוחנית כאחת".

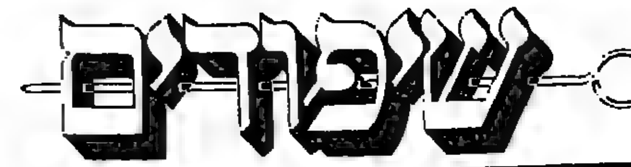
שפתה של תמי, כמו גם תיקשורתה עם העולם, ניחנה במין כיפוף מוזר. היא מצרפת מלים, לא מתוך למידה בבתי־ספר. ובין המכתבים, באחת המזוודות האינסופיות, זכר התרגשותו של אורי על דף שנקרע לשניים. הוא מתאר יום אחד בשהלך לכרו בסימטה וגילה לפתע כי תמי מהלכת לפניו: "ירדה לה ונעמדה לפתע בכבודה השמחה. בכיתי למראך. חזיון כה נדיר באנושיותו. כן, באמת, אני אדם שתוי, הולך לו לכרו. ופתאום את מאחורי... מאז הייתי מופתע מן השמחה שהציפה בשסף כה חזק את פניך המתורדים".

תמי הוסיפה לחיי אורי פראיות ללא תשבונאות העתיד. יצירתו של אורי לא הושפעה מהחירדה החייתית, נטולת המעצור. עדיין ציוריו אווריריים. בתים ואנשים, חיות ותפצים, ניתקים מכוח־הכובד שלהם. משהו עקור משורש, חומק. יצר בלי יצריות, אולי, קשה לדייק. עבודות רבות מרגשות. תערוכת ציוריו האחרונה נערכה לפני עשר שנים, ובה עוד כינו אותו עוד צייר צעיר. שרה ברייטברג, אוצרת מוזיאון תל־אביב שהיתה אז מבקרת אמנות, שיבחה את התערוכה על שום העצב והכאב מעורבבים בהומור ודימיון, סיוט ותום, חלום וקסם. וכל המלים לא הביאו אותה אליו בזמן שחלם להכנס למוזיאון.

לא, אין כאן שום תלונה מצידו. אורי מאמין כי רק הוא אחראי להשכחת עצמו. הוא חש כלתי משתלב בזרם מוגדר ומשום־כך זנוח על־ידי מבקרים ואוצרים. מכיוון שלא ידע להלחם, הלך והסתגר. לא יצר משא־ומתן עם גלריות, הוא אומר, בגלל מסתוריותו. אבל אני מנחשת כי היה מבליג על־כך אילו נקרא לבוא למקום שנראה בעיניו מכובד. יש בו יחסנות כלשהי, כמו באביו. לא יוזיל את עצמו בשיווקים זולים. כשאהיה ארבע אמות באדמה, הוא אומר, האם יהיה לי איזה אגף נפרד במוזיאון?

מתי החוט המחבר את אורי אליעז אל תמי וקשר את שניהם לחיים משמעותיים? "פלאי פלאים, אלוהים אוהב אותי", אומרת תמי על הגבול שבין טירוף לבין תעוזה, בין יאוש לבין אמונה. וכשהיא מנסה לנחש את אופיי – תמי היא פסיכולוגית טבעית, כמו שאומר אורי – היא לא נכשלת כלל. יש מסתורין טוב, ויש מסתורין רע, ושניהם דבקו במשפחת אליעז. מסתרי רצח בידי מאהבת שלא היתה אהובה כלל. מסתרי אהבתם המתמשכת של אורי ותמי.

שרית פוקס

משהו:

יש רק מדינה אחת בכל העולם שאם שר החוץ שלה יחזור מביקור דיפלומטי ובידו הזמנה לראש־הממשלה שלו לבוא לפגישה ממלכתית – הוא יראה בזה כשלון.

סידרה כל יום

לא הייתי מעז לכתוב את הקטע הזה כל עוד שביתת הטלוויזיה בארץ נמשכה.

בטלוויזיה האיטלקית יש 39 ערוצים. פירוש הדבר שבכל רגע נתון משודרים שלושה סרטים חדשים בבת אחת, שלושה משחקי טלוויזיה גם יחד, שני משחקי גמר של מכבי על אליפות אירופה בשידור ישיר, ארבעה אירוויזיונים ו־25 תוכניות אחרות שאי־אפשר להחמיץ. הפתרון הוא להעביר במהירות את כל 39 הערוצים ולראות הכל בבת־אחת, דבר שאיננו כל־כך קשה כשמתרגלים אליו בדלית ברירה, כיוון שהילדים מרגילים אותך.

אלא שהכל עוצר והכל ננעל על ערוץ אחד כשמגיעים לסידרה.

לסידרה, אמרתי, ולא יספתי. נכון שיש שבע או שמונה סדרות בערוצים השונים, כהן "דאלאס" ו"שושלת", אבל אני מדבר על הסידרה. בנתם?

זו סידרה אמריקנית, בדיבור (אני מסרב להשתמש במלה ריבוב, שמזכירה לי דביבון) איטלקי. שמה: "כאשר אוהבים". שם די דבילי, כמו הסידרה. אלא שהדבר העיקרי כה הוא לא האינטליגנציה אלא העובדה שהיא מוקרנת כל יום.

כל יום! שמעתם טוב? בעת כתיבת שורות אלה אנחנו בפרק 259. הסיפור – גם בקיצור – ימלא בלי בעיות 30 גליונות כמו "סופשבוע". מרוכר בחברת ענק לייצור תכשירי יופי. יש ראש משפחה, אם, בן, בת, גכל, בת בלתי־חוקית, חברים של הבנות, מהם טובים ומהם רעים, עסקים, נכלים, נקמות גדולות, דילמה אחת לפחות ליום, יש אפילו כומר שמתאהב שם, ובקיצור סיפור שאסור לו לשעמם אפילו לרגע אחד במשך כל 259 הפרקים, כיוון שלא עשו אותם להקרנה במוזיאון תל־אביב.

הסידרה משודרת, בחוכמה רבה, בשעה אחת בצהריים. לכן אל נא תתפלאו אם אינני רואה את כל פרקיה. בכל זאת אני מתמצא. אין ישראלי ברומא שאיננו מתמצא. כל שיחת טלפון מאשה לחברתה כוללת רבע שעה של דיון במהלך העניינים. נו, מה תגידי על הבנזונה, איך הוא עושה תיכנונים על הכסף שלהם? ראית איך אשתו לא מבינה מהחיים שלה? וכו' וכו' וכולי.

עכשיו תארו לכם מה קורה כשמישהי לא ראתה את הסידרה יומיים. נפגשים עם הישראלים בערב כדי לחוש משהו מן הבית בניכר, או נוסעים לטייל לקאררה – כישראלים עלינו לוודא שהם חוצבים טוב את השיש למטבחה של גברת שמש מראשל"צ – והשיחה ברקע היא כזו:

– ספרי לי מה הולך שם, יומים הפסדתי.

– מה את רוצה לדעת? התינוק של אווה מת לה בבטן.

– או, יופי.

– אבל היא לא מגלה, היא רוצה להמשיך להחזיק את בעלה; מה חשבת? את יודעת מה היא עשתה? היא הלכה לאחותה, שגם היא בהריון, ואמרה לה שתיתן לה את התינוק שלה.

– אוי, לא.

– מה שאת שומעת, ככה במלים אלה.

– מה עוד חדש?

– ג'ק וטרייסי מה זה אוהבים. סאמאטוכה. ואת יודעת מי פתאום חזר?

לא אספר לכם מי פתאום חזר, כי אין גבול ואין סוף לסיפורים. כל יום קורה להם משהו מסעיר. לא פלא, כי אם שמתם לב – אנשים שחיים בסדרות לא מכובנים אף פעם את חייהם בצפייה בטלוויזיה. שעה כל יום. איך העזתי לזרוק בתחילת קטע זה הערה עוקצנית בדבר דביליות הסידרה. מתאים למתנשא חסר בטחון עצמי שפוחד להתענג על משהו בלי פתק מהאליטה. אני בוש בעצמי. כולי מלא הערכה למי שכותב דבר כזה שמסוגל לשחק כל יום. זה לא פשוט כמו הסידרה החדגונית על ירדנה ארזי ואבא שלה.

סידרה כל יום היא פלא הראוי לכל הערכתנו. היא גם מקום ללמוד בו מוסר השכל. שלעשירים יש חיים קשים ומרים. שסוף הנוכלים להיתפס, בפרק ה־607 לכל המאוחר. שלא חשוב היופי, העיקר האופי, אבל מי שלא יפה לא מקבלת תפקיד בסידרה. שאשה יראת ה' היא תתהלל. ועיקר העיקרים: שלכל אחד יש תחליף.

את הלקח האחרון החשוב הנ"ל גיליתי כשראיתי איך אין שום בעייה להחליף שם שחקן באמצע הסידרה. הדמות נשארת, אבל השחקן כבר אחר. זה לא קל ברגעים הראשונים, כי התרגלת לנערתו הפרחית של הבן הטוב של הנוכל, שאינו יודע מי אביו, עד הרגע בו מתגלה לו האמת, שמרוכר באוייב הגדול ביותר של סבו, מייסד המפעל, שגידל אותו, ואז פתאום הנערה היא נערה אחרת, בקושי דומה, אבל באותו שם. חילופין כאלה הם בלתי־נמנעים. תהליך ההחלפה הוא חלק מסידרה כזו, והוא מתבצע בערך ככה:

– שלום, המפיק, באתי לדבר איתך.

– בבקשה, יקירתי, שבי, אני תמיד שמח לשוחח איתך, את מגלמת בצורה נפלאה את טרייסי, כולנו גאים בך.

– על זה בדיוק רציתי לדבר איתך, בסקרים מתברר שאני מאוד פופולארית.

– כן, באמת כך הוא הדבר, הצופים אוהבים אותך.

– אני חושבת שלאור זה מגיעה לי תוספת.

– מה? יש לנו חוזה, לא?

– טוב, אף אחד לא ידע שאחרי חמישים פרקים הסידרה תהייה בנוייה עלי. רוצה לראות מכתבי מעריצים?

– החוזה הוא ל־300 פרקים.

– מה אתה אומר? אני רוצה לראות מה תעשו אם אלך עכשיו מהסידרה.

– מה נעשה? יש לנו כבר מחליפה להיום, מותק. הי, תכניסו אותה בבקשה. ביי, נישאר ידידים, מה? תעשי לי טובה, תני לעבור עכשיו, אני צריך לצלם.

ואל תכעסו על המפיק חסר הלב, כיוון שאם הוא יכוא בתביעה דומה להנהלה, גם לו כבר יש מחליף שמתחיל מחר בבוקר, וגם להנהלה, והסידרה לעולם תרוצה.

חג אורים
עתיר בריאות

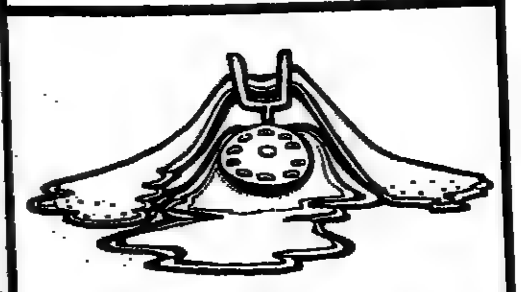
אפשר לחסוך בנרות אם מתכננים היטב. למשל, שיום הולדת שמונה של הילד יצא בנר שמיני של חנוכה. אבל חיסכון הוא לא העיקר. חשובה גם הבריאות. מדורנו טרח הפעם לבנות בעבורכם חג חנוכה טבעי ובריא.

האם ידעת שהנרות המקובלים מכילים פתיל עשוי מצמחים שהונו בכוח בדשן כימי? אנשים בעלי תודעה בארצות־הברית מקפידים מאוד לא להשתמש בנרות כאלה בכריסטמאס ובלוויות בריאות. היום המלה האחרונה היא פתיל סובין. זהו פתיל המוכן בתהליך ייצור ביתי כפי שהוכנו נרות חנוכה בכורמה במשך מאות שנים. הפתיל איננו בוער באופן אחיד, ולפעמים מתרחשות התפוצציות קטנות ופססטס אינך, אבל זה הוא בדיוק הסימן שהפתיל לא מכיל ספלון או חמרים מסרטנים אחרים.

ועתה לנר עצמו. ברור שאין להשתמש בחלב שאין אנו יודעים את הרכבו. גם הצבעים צריכים להיות עשויים ממיץ ירוקת התמור בלבד. בעולם המערבי נוהגים לקנות נרות שעל אריזתם מצויין שהוכנו מעיזים שאכלו גינסאנג. בארץ עדיין מעט קשה למצוא נרות אלה, בעיקר לפני החג. לא פחות בריא להכין נרות בבית, מדונג צרעות שנגדל במרפסת ונקפיד לרחוץ אותן בחלב לא מפוסטר לפני השינה כדי לטהר את גופן מפסולת גרעינית.

בנרות כאלה אין כל נזק, וגם אחרי חנוכיה מלאה נוכל לעבור את כל התורף בתולצה קלה בלי לחשוש משפעת.

חג אורים בריא. וזיכרו: סופגניות אינן חייבות להיות הרס למערכת הגופנית, אם מכינים אותן מקליפות של אורז.

רוויזיה של ההיסטוריה

במסורת העמים יש סיפורים חוזרים ונשנים על אהבות שהתרחשו כל הדורות, אבל אי־אפשר לקבל סיפורים אלה כעובדה. מחשבה רצינית בנושא מביאה מיד לשאלה האם תיתכן אהבה, או בכלל קשר חם ואמיתי בין אנשים, בלי טלפון?

מאיר עוזיאל

מישהו מטפל בך?

(המשך מעמוד 12)

...משרות על הוזלות הדלק לרכב. כתבנו לשר ...לו שבמקום להמשיך ולהוזיל את מחירי הדלק ...יבצע הוזלות גדולות יותר במחירי הדלק ...על ידי כך תקטן עלות הייצור, ישופר כושר ...של התעשייה שלנו, הייצוא יגדל והאבטלה ...בעלי הרכב הפרטי ימשיכו בינתיים לשאת ...עד שהמשק ישוב לאיתנו.

תשובה ארוכה ואפילו אישית הסביר לנו השר ...המדיניות העקרונית של משרדו לפיה מחירי הדלק ...לבטא את עלותו הריאלית. אבל, הודיע לנו, ...סוף פסוק, פורום ממשלתי יושב עכשיו על ...ובין שיקוליו גם ההיבטים שהצענו במכתבנו.

ראש הממשלה יצחק שמיר והשרים יצחק מודעי, חיים בר־לב ומשה שחל: השותק, הזועם הענייני והאישי.

אברהם שריר: תשובה ביורוקרטית

...שהייתי כתב העתון לענייני משפט נוכחתי ...פושעים קשוחים וותיקים כמו גם עבריינים ..."מתחילים" מתקשים להתמודד עם התביעה ...המשפט כשמדובר בכללי הפרוצדורה הרגילים. ...הם חסרי אמצעים אלימים משלהם להקשות ...התובעים. למשל: הטלת אימה על עדי ...תביעה. וכיצד יודעים הנאשמים מי יהיו עדי ...תביעה, שמותיהם, אפילו כתובותיהם המדוייקות? ...מאוד: התביעה מספקת להם מידע זה. לכל כתב ...שהעתקו נמסר לנאשם מצורפים כל הפרטים ...על ידי התביעה, כולל כתובות. התוצאה: לא ...נתקלת התביעה בעדים שנעלמו ו/או ש"שיתוק" ...התיק אבוד. בעייה.

במכתבנו לשר המשפטים, אברהם שריר, שאלנו מדוע לא יפעל לשינוי נוהל זה, שגורם לעתים קרובות מדי לבעיות רציניות לעדים, לפורענויות אישיות ולשיבוש מערכת הצדק. "אולי ניתן להסתפק בציון שמות העדים בלבד, ללא הכתובת?" – שאלנו.

השר שריר (שני משרדי ממשלה) היה עסוק מכדי להשיב אישית, אבל יועצו, עו"ד אלישע צירון, הסביר לנו: "לפי החוק, אין אפשרות שלא לציין את הפרטים הללו בכתב האישום". תשובה ביורוקרטית טיפוסית. הרי קיווינו ששר המשפטים, שהוא הסמכות לעניין, יפעל בדרך המקובלת לשינוי שיטה שגורמת לעתים להרתעה, פגיעות בגוף, ברכוש ובנפש והרתעת עדים. אבל ליועץ היתה עצה אחרת: "במקרה של הפחדת עדים – צריכים להתלונן במשטרה".

איך לא חשבנו על כך בעצמנו?

חיים בר־לב: מהר, אלגנטי, אופטימי

בפני שר המשטרה חיים בר־לב קבלנו על התופעה הכואבת של מעצרי־שווא: מדי שנה עוצרת המשטרה רבבות אנשים כחשודים בעבירות שונות ומשונות, וכעבור זמן מתברר שהחשדות נגד מספר רב של עצורים היו מופרכים (מבקר המדינה מדבר על כתשעים אחוזים של מעצרי־שווא). בינתיים מוכפש שמם של העצורים ונגרם להם נזק עצום. שאלנו האם זוכה סוגייה זו לטיפול השר, והאם יש סיכוי שהמשטרה קודם תחקור ורק אח"כ תעצור – ולא להפך.

תשובת השר בר־לב מיהרה להגיע (10 ימים), והיתה אישית, עניינית, מנומקת:

"במהלך 1986", כתב השר, "נפתחו 230,000 תיקים פליליים, מהם פוענחו במהלך אותה שנה 60,050 תיקים. מספר העצורים היה 34,905". אמנם לשאלה המטרידה – כמה כתבי אישום הוגשו נגד האנשים שנעצרו בפועל – לא היתה לשר תשובה: "אין נתונים מדוייקים לגבי כמה עצורים הובאו בפני בית משפט והורשעו. המשטרה נערכת לקבל נתון זה, ויקח עוד שנה־שנתיים עד שגם נתון זה יהיה מוסמך וידוע". אך הוא מותיר אותנו אופטימיים: "נתונים אחרונים מצביעים על שיפור ניכר בכל הנוגע לעבודת המשטרה ביחס למעצרים".

יצחק מודעי: משיב אבל כועס

לשר ללא־תיק יצחק מודעי היפנינו הערה שנלקחה מהאקטואליה דאז. לאחר שהזכרנו את תרומתו להדברת האינפלציה, כתבנו: "והנה, מה צר לראות שלאחר פרישתך מתפקיד שר האוצר, בתום תקופה ממושכת של שתיקה, הופעת בציבור כמי שמחרף בפומבי שלושה שרים אחרים בישראל, חברי מפלגתך, ומכנה אותם 'שפנים, כלבים ושפלים'. אלה הם דברים שקוראים ילדים, מהם אנו תובעים סובלנות ולשון נקייה". הציטטה מדברי השר נלקטה מכותרת

(המשך בעמוד הבא)

(מאת יחזקאל דרור*)

עדות חותכת לחולשה כוללת במימשל

כדי לעמוד על משמעות תוצאות הניסוי החשוב והמעניין שעשה "מעריב", יש להשוותן לדגם מומלץ לטיפול שר במכתב של אזרח. עקרונית, חייב כל מכתב ענייני לשר לקבל תוך 48 שעות מענה ראשוני, בו מודים לכותב ומבטיחים תשובה לעניין בתוך ארבעה שבועות לכל היותר.

תחת למיחשוב מודרני, מן הראוי שתשובה זו תהיה בצורת מכתב אישי, גם אם הנוסח יהיה סטנדרטי. לאחר מכן, תנותב הפנייה לגורם מתאים לטיפול, תוך מעקב צמוד של לשכת השר ותקפדה במתן תשובה מספקת, תוך ארבעה שבועות לכל היותר. במידה שהפנייה כוללת רעיון טוב, יש לפעול לקבלתו.

אין זה דרוש שהשר אישית יחתום על כל התשובות, במיוחד במשרד גדול המוצף במכתבים. אבל השר אחראי לטיפול מהיר וענייני בכל פנייה של אזרח על ידי קביעת נוהל מתאים והקפדה על ביצועו. כמו־כן, כדי לשמור על קשר עם הקהל, על השר אישית לענות לפחות על חלק מן הפניות – אלה המעלות שאלות חשובות – כמו הפניות שהופנו לשרים על ידי "מעריב".

התשובות שניתנו או לא ניתנו ל"מעריב" במסגרת התחקיר מוכיחות שברוב לשכות השרים לא קיים נוהל נכון לטפל בפניות אזרחים, או שאין מתנים לפיו. זהו ממצא חמור.

לעצם העניין, תובה פוליטית ודמוקרטית מוטלת על השרים אישית להבטיח התייחסות נאותה לפניות אזרחים. מעבר לכך, היעדר טיפול נכון בפניות אלה הוא סימן המעיד על מחלה עמוקה יותר. במידה שאין לשכת השר מקפידה על טיפול נאות בפניות, רב החשש שהיא לוקה בכלל משימותיה, כגון: הבטחת עבודת מטה בבסיס להחלטות השר ומעקב אחד ביצוע הוראותיו. שר שאינו מקפיד על לשכה המועלת כראוי, בודאי אינו מיטיב לנהל את המשרד בכללותו.

פרופ' יחזקאל דרור: אי כושר מדאיג.

העובדה ששרים ב"חיות פוליטיות" בוודאי אינם מפגינים בכוונה זילזול באזרח, עוד מגבירה את החשש שאי טיפול נאות במכתבי אזרחים מצביע על אי כושר מדאיג.

אולם האמת היא שהבעייה אינה נובעת בעיקרה ממאפיינים אישיים של שר זה או אחר, אלא מחולשה כוללת של המימשל בישראל, הסובל בין השאר מהיעדר משמעת־שיגרה. אי־התייחסות נכונה למכתב של אזרח דומה לסוג התופעות בצה"ל שגרמו ל"ליל הגילשונים". זהו זילזול בשיגרה ואי־הקפדה על קביעת נוהלים וביצועם. בכך מוסיף הניסוי של סופר "מעריב", דוד זהר, שנעשה ברמה עתונאית גבוהה העולה על הממוצע, ומוכיח את ההכרח לבדק בית יסודי במימשל הישראלי.

*) פרופ' יחזקאל דרור מהאוניברסיטה העברית, הוא מומחה ויועץ בינלאומי למינהל ציבורי.

מישהו מטפל בך?

(המשך מהעמוד הקודם)
מאמר מאת בינה ברזל ב"ידיעות אחרונות" ביום 9.1.87.

השר מודעי השיב במכתב אישי וזעם למרי. לולא הוזכר עניין הילדים, הוא מסביר לנו, "לא הייתי טורח להשיב על מכתבך, כמו שאתה לא טרחת לוודא שאכן אמרתי את הביטויים שאתה מייחס לי. ואם כלי התקשורת הם האסמכתא שלך, אני מצטער. מן הדין הוא שבטרם תטיח דברים ציניים, תעשה מאמץ מינימלי – אפילו על ידי הרמת טלפון אל ה'מחרף' עצמו – לברר את הנושא".

אכן, מודים באשמה. לא נהגנו כשורה כאשר לא טרחנו תחילה לשאול את השר אם אמנם השמיע ביטויים אלה כלפי עמיתיו.

אמנון רובינשטיין: שני עמודים

עמוס בן־גוריון נוצר בליבו זה 23 שנים זעם עצור כלפי השר (שבינתיים פרש) פרופ' אמנון רובינשטיין. אין הוא סולח לו את עמדתו כלפי אביו בפרשת "עסק הביש". החלטנו, איפוא, לנסות "לסגור" ביניהם חשבון ישן. כתבנו לשר רובינשטיין מכתב בו ציטטנו את דברים קשים של עמוס בן־גוריון שנאמרו בראיון עם דב גולדשטיין שפורסם ב"מעריב" במלאת 100 שנה להולדת דוד בן־גוריון:

"והצדקן הזה, למשל, פרופ' אמנון רובינשטיין, נאבק בגבורה בעד חקירה בלתי־תלויה של אירועי אוטובוס 300 ופרשת השב"כ והטיית הדין ובידוי עדויות וזועק מרה שאסור שהדרג המדיני יהיה הדרג השופט. יפה, מהז אבל מה היתה עמדתו בתקופת פרשת לבון? אז הוא הצדיק בלהט שהפוליטיקאים יפסקו מי אשם ומי זכאי". וכתום הציטוט כתבנו: "כבוד השר, בעיני הציבור אתה מצטייר כאחד האנשים הישרים והמצפוניים ביותר – ואיני סבור ששתיקה היא התגובה ההולמת לדברים אלה הנוגעים לאישיותך ולמה שאתה מייצג, כאיש משפט וכשר בישראל. זוהי גם שאלה של אמינות לגבי בוחריך".

האתגר נשא פרי. השר רובינשטיין השיב לנו בפירוט, במכתב בן שני עמודים. סיכום הסברו: המוסד של ועדת חקירה ממלכתית כפי שהוא מוכר ביום לא היה קיים ב־1964. חוק ועדת החקירה נחקק ב־1968, ונכללו בו הוראות חשובות (הרכב חברי הועדה נקבע על ידי נשיא בית המשפט העליון. הועדה רשאית לצרף המלצות למימצאים העובדתיים), שהפכו את ועדת החקירה למוסד מעין שיפוטי. כל זה לא היה קיים כאשר עמדה על הפרק דרישת בן־גוריון להקים "ועדת חקירה משפטית". הצעת פרופ' אמנון רובינשטיין אז היתה להקים "ועדת חקירה מוסמכת", עפ"י פקודת ועדות החקירה המנדטורית, שהרכבה נקבע על ידי הממשלה. ועדה זו לא היתה חייבת לכלול שופטים ותפקידה היחיד היה לקבוע מימצאים עובדתיים.

בפרשת השב"כ, לעומת זאת, נתבקשה הקמת ועדת חקירה כדי להכריע במחלוקת העובדתית שבין מר שמיר לבין ראש השב"כ, ולא פחות מכך – כדי לקבוע נורמות של התנהגות שלטונית, משימה שרק ועדת חקירה ממלכתית במתכונת הקיימת היום יכולה לקחת על עצמה.

יצחק שמיר, דוד לוי, גדעון פת: למה לבזבז עלינו זמן

ראש הממשלה ושני השרים הנכבדים הנ"ל לא זיכו אותנו בתשובה עד עצם היום הזה, לא ישירות, ולא על ידי שליח או עוזר. הם גם לא טרחו לאשר פורמלית את קבלת מכתבנו. וכי מי אנחנו, אזרחים קטנים, שהם ישחיתו עלינו את זמנם?

דוד זוהר

אהבה בצהריים

(המשך מעמוד 21)
סתבקית מרי". אנשים מחבבים אותו בתוספת של כבוד. יש גם איזו תהייה קטנה סביבו, בנקודות מסויימות הוא נשאר חידתי. האמביציה היא חלק כמעט לא קיים באישיותו. הוא הגיע לפני שנה וכבר מצליח כל־כך. הוא נחמד, אבל חסר חיספוס מסויים הנחוץ כדי להיות אחד מהחבר'ה. אם רוחשת קינאה על המדרכות הקצרות־צרות בהלגי המלכה, מתחת לרגליים הצעירות שלו, היא אינה ניכרת.

הסיפור שלו נדמה כלקוח מאחד המכתבים הממוענים אליי. "אני לא זוכר ילדות. רק תמונה אחת, חורבה גדולה שבה גרנו ברחוב שיכת ציון בוואדי סאליב. אני זוכר את עצמי מגיל שבע שמונה".

אבא שלו סבל בנמל חיפה. "סבל מצטיין אפילו". איש סלוניקאי, שסיאס לא ראה כבר שנתיים. "אם אני רוצה לראות אותו, אני צריך ללכת מבית־קפה לבית־קפה ולשאול עליו. אין לי בית ללכת לחפש אותו. עד היום הוא מצטער על אובדן אמא שלי. זאת היתה אהבה גדולה ולא ממומשת. הם התגרשו כשהייתי בן שנה. הוא שתה ובגד בה. אני אוהב את שניהם. הם היו זוג יפה. היא, מרוקנית כואת, עם שיער שחור ועיניים כחולות. יותר מאוחר התחתנה עם אלמן שהיו לו שני ילדים. היינו שישה ילדים בבית ברמלה. אותי ואני, שני הילדים שלו, ועוד שני ילדים שנולדו להם. הייתי חסר מנוחה. עברתי מבית־ספר לבית־ספר ביוזמתי. חיפשתי זהות. רציתי להתגבש. אמא שלי לא ידעה מה לעשות אתי".

אחר־כך הלך ללהקה צבאית. "כולם שם היו בנים של מישהו. אני הייתי יוסי סיאס מרמלה". הוא מגניב משפטים כאלה בלי תחושת עלבון או קיפוח. הבחור הזה מתייחס לחיים בפרופורציות בריאות. "כל הזמן אני זוכר את התחנה הסופית. כולנו נגיע לשם. זה בראש שלי כל הזמן. בגלל זה אני לא רב, לא צועק, לא כועס. אני יכול להעלב, אבל אני לא מתעכב על זה".

אחרי הצבא נסע לניו־יורק. סיאס, לבוש חולצת פלאנל משובצת, מסודר ומנומס, נתון בקונטרסול מעודן ללא הפוגה, עשה בעולם הגדול דברים נועזים. הוא גר בהארלם. הוא התחפש ליהודי חרדי בברוקלין במשך כמה חודשים. הוא נסע עם אשה משונה לחווה כפרית מבודדת לסופשבוע ביזארי. היא השמיעה לו מוסיקה מפחידה וסיפרה עלילת אימים על בנה.

הוא נסע לדרום־אפריקה, ניהל משמרת בוקר במסעדה גדולה, 40 שחורים היו כפופים לו. הוא אכל איתם תירס בבוקר, בצהריים ובערב. הוא התחפש לשחור ונסע איתם לכפרים המרוחקים שלהם. מנהל המסעדה פחד שהמשטרה תעשה צרות בשל עירוב התחומים, ופיטר אותו. לפני שהלך, אירגן סיאס מסיבה גדולה לשחורים. לכל אחד מהם העניק מתנה קטנה שהתאימה לצרכיו.

לפני שנתיים שב לישראל. "בכל מדינה השארתי אהבה", הוא אומר בלי עצב. בארץ גילה שאימו ומשפחתה חזרו בתשובה. הוא מכבד את זה, אבל המרחק ביניהם גדל מעתה. מתמיד היה עצמאי, מפלס לו בשקט דרכים לא מקובלות. במשך כשנה גר בווילה במזכרת בתיה ודיכז את זכרונותיו הכתובים ממסעותיו. עכשיו הוא מתענג במגוריו בירושלים. מאוהב בדירו וחש זכות לשבת באולפן שידור, אבל סובל מן השלווה הפלאקאטית של הבירה.

זהו. כל השאר ידוע למאזינים. על דבר הכלבה האהובה שלו, סביננבה, על החלום שנקטע לו הבוקר, וכל היום הוא מחפש את סופו. המרחק האנונימי של גלי קול שאין למוש אותם מאפשר לכולם העזות מעולם הפנטזיה. באמצע השידור מקבל סיאס מברק כחול. הוא משדר אותו: "לדורית, הגוזנת הגדולה, את האשה. בואי נבנה בית. אני כל־כך אוהב אותך. אנוש".

אצלך במטבח תלוי מכתב ברכה ובו קריאה טרחונית: תחי הרומנטיקה! אתה רומנטי?

"אני יותר רגיש מאשר רומנטי. זאת יכולה להיות רגישות לאנשים, לאו דווקא במובן המקובל של רומנטיקה. אני אוהב צבעים של תמונת נוף אביבית. היתה תקופה שגרתי במקום שהייתי צריך לחצות שדה בדרך לעבודה. ראיתי לטאה מכסה עצמה באבנים, השילוב של הצבעים. באותה אהבה יומיומית אני מכניס לא רק מה שביטו לבינה אלא גם סיפורים על מראות שקלטתי והקפאתי. אשה שראיתי בוכה במדרחוב בבוקר, ואני מקדיש לה שיר. יש בעניין הזה כל מיני צבעים. אני אוהב לראות מה קורה לאדום ולשחור כשנוסף להם הירוק".

מן הקירות באולפן אורבים לו מייקל ג'קסון, ויטני יוסטון, משינה, ברוס ספרינגסטין, אילנית, ירדנה, עפרה.

את מי אתה אוהב, יוסי, יותר מכולם?

"את כולם".

ומה עם האהבה שלך, האשה שלך? אולי אתה בכלל לא צריך אשה, כל כך עטוף ועסוק באהבה?

"ודאי שאני צריך אשה. לא מצאתי אשה שתלהיב אותי. מצאתי עד עכשיו חלקים. זה לא מתיש אותי, או מעציב. אבל יש צורך. עם זאת, הבטיס שלי טוב. אם אני מתעורר וטוב לי, ושום דבר לא כואב לי, השמש זורחת ואני שומע ציוץ של ציפור, זה מספיק טוב בשבילי בינתיים.

"יש משהו כזה קבוע, שאנשים אוהבים להשלים איתו: שהחיים לא כל־כך יפים, האנשים לא כל־כך טובים, אז לא כדאי להשקיע ביחסים. אבל אפילו שהמכונית שלי נתקעה באמצע הדרך והמנוע נפל ממנה, אחרי שקניתי אותה בהמלצה של ידיד, אני לא מתייאש. אני מגייס את האמינות מחדש".

כמעט כך הוא גם מדבר בתוכנית. אתה לא מבין מיד איך האהבה מתקשרת לכל קפיצות המחשבה האישיות האלה, אבל בסוף התוכנית יש תחושה של שלמות נעימה שאינה דורשת מחשבה יתרה.

האגו, האגו לא מאיים להתפוצץ מכמות הליטופים הכתובים והטלפוניים?

"אצל כל אחד מאיתנו נמצא בפנים השטן והוא תמיד מוכן להתחבר לאגו ולהשתולל. כשאני מרגיש שהאגו שלי מתנפח יותר מדי, אני נכנס לאמבטיה מלאה מים, וכל האגו המיותר הזה יורד לביוב".

"יש לי רק משאלה אחת", אמר באחד הבקרים ברדיו, "להיות ולהישאר בחיים. אני מבקש שתאמיני לי". לפי הפידבק שהוא מקבל, היו כמה רבבות שהאמינו.

בעת השביתה כתב כל הלילות. הוא אוהב לכתוב עד אור בוקר, ללכת לישון בשש, עם השמש העולה. כותב מחזות. שניים כבר בתהליך של עבודה בתיאטראות, ועוד אחד, חדש, נכתב בשביתה. הוא התגעגע אנושות למיקרופון, למגע עם המאזינים, לשירי האהבה, אבל לא נע כארי שאין לכותרתו מוצא. "אין דבר כזה שחלום ילדות לא מוגשם. כשהייתי ילד שלחתי גלויות לדליה הלר למצעד הפזמונים. יותר מאוחר הייתי בא ויושב ומביט במנחם פרי כשהוא מגיש תוכניות. עכשיו אני רוצה להקים תיאטרון בירושלים. מוסד תוסס, יצירתי, שלא ניתן מהעשייה בתל־אביב. אני עובד על זה יחד עם חבר שלי, גיל אלון, שחקן".

עד שיוכל לקרוא שירים בקול המוסיקה, משאת נפש שלו, הוא יודע שיחלוף עוד זמן. "אני לא מספיק בשל בשביל זה", הוא אומר. יש בו הרבה משמעת של ילד מחונך. בינתיים הוא נשמע מספיק מקצועי כדיסק ג'וקי. המוסיקה נוגעת בחושיו באורח בלתי־אמצעי. הוא יודע להלהיב בהגשת תוכנית פזמונים קצביים עכשוויים ("על בשח" כשבת בבוקר), ריקודי עם (הוא מדריך מוסמך), או מזרחיים: כמה הוא אוהב מוסיקה מזרחית. שורש משורשיו קופץ לחיים כשהוא שומע זוהר ארגוב, "איש יקר שהלך מאיתנו". הוא מצטרף לשירה ומגלה את יכולת הסלסול המאנפפת הדרושה למקרה הזה. "יאסה" הוא קורא בקול צרוד, ברגע לא מאופק אחר, כש"זינגרלה, זינגרלה, היא רוקדת הוא קורא לה", בוקע מן הרמקולים.

הוא נאנח כשהשעה אחת קרבה. שעת האהבה שלו חולפת. למיקרופון הוא אומר: "כאן באולפן יוסי סיאס. אהבתי להיות כאן. למה צריך ללכת הביתה?"

תלמה אדמון

סלאבה זייצב, לא רק ראיסה

סלאבה זייצב (בצילום השמאלי־קרוב) ומעילים בעיצובו (מימין). בשנה הבאה גם בארה"ב, כמו הגברת הרוסית הראשונה שמתלבשת אצלו, ראיסה גורבאצ'וב, הנראית בצילומים משמאל בעת מסע בחו"ל.

שיחה עם סלאבה זייצב, מעצב האופנה העילית היחידי ברוסיה ומלבישה הרשמי של ראיסה גורבאצ'וב. באביב הקרוב הוא יפתח בוטיקים בניו־יורק ובסאן־פרנציסקו. מה יכול זייצב להציע לאמריקניות שמעצבי המערב אינם יכולים לספק? יתכן שמה שיקסום להן יהיו דווקא חוסר התחכום והנאיוויות המסויימת המאפיינים את גישתו לאופנה, ואולי תוויות הבגדים, באותיות קיריליות, הן שתהיינה אטרקציה.

מאת יהודית חנוך

לא רק בבריה"מ, גם ליד דניאל מיטראן, מרגרט תאצ'ר ונגסי ריגן היא נראית טוב, הגברת הסובייטית הראשונה שזכתה בעת הפיסגה לכותרות מחמיאות על הופעתה המרשימה ועל מלתחתה שמתחרה כזו של רבות מנשות החברה הנוצצות של וושינגטון.

סלאבה זייצב, מעצב האופנה העילית היחידי ברוסיה ומלבישה הרשמי של ראיסה גורבאצ'וב, מצטרף עתה לשורה הראשונה של מעצבי האופנה הבינלאומיים. באביב יפתח בוטיקים בניו־יורק ובסאן־פרנציסקו. יימכרו בהם בגדים שזייצב יעצב במוסקווה, אך הם יוצרו בארה"ב. אנשי עסקים אמריקנים באו לא מכבר למוסקווה וחתמו איתו על חוזה בלעדי. עכשיו ישקיעו בו כמה מליוני דולרים טובים.

מעצבים מעטים היו יכולים לחלום על מסע קידום מכירות ויחסי־ציבור כמו זה שעשתה לזייצב הגברת גורבאצ'וב במסעה האחרון, למרות שהכל יודעים שמאז התחילה לטייל במערב היא עשתה שם גם קצת "שופינג" וגיוונה את מלתחתה בתוצרת מערבית.

מה יכול זייצב להציע לאמריקניות שקאלווין קליין, אוסקאר דה לה רנטה וראלף לוראן אינם יכולים לספק? קשה לומר, גם אחרי שראיתי את בגדיו ושוחחתי עם האיש עצמו בעת תצוגת אופנה שערך לא מכבר במינכן, גרמניה, התצוגה הראשונה שלו במערב. יתכן שמה שיקסום לאמריקניות יהיו דווקא חוסר התחכום והנאיוויות המסויימת המאפיינים את גישתו לאופנה, ואולי תוויות הבגדים, באותיות קיריליות, הן שתהיינה אטרקציה.

שעתיים לפני מועד התצוגה במינכן פגשתי את זייצב בחצר היריד, פניתי אליו באנגלית והצגתי עצמי כעתונאית ישראלית. הוא חייך חיוך גדול, הסביר שהוא מבין רק "נמיושקו נשמיוקי" – מעט־מעט – אנגלית, והציע בתנועת־יד שאלך אחריו. בחדר פנימי המתין לו צוות שלם להתייעצות – אילו אביזרים יתאימו לאילו מן הבגדים המיועדים לתצוגה. שליו וחייכני הוא השתלט על המהומה, אירגן את העניינים עם כמה "ניצ'בו" ו"חרושו" והציע שניפגש לשיחה אחרי התצוגה.

באיחור של רבע שעה נכנסו לאולם הגדוש מפה לפה זייצב, גוצ'נקו – תת־מיניסטר לאופנה וללבוש בבריה"מ וד"ר רמיש, מנהל יריד מינכן. זייצב, במקטורן אדום ופפיון שחור, נראה עכשיו נרגש, נושא נאום שנמשך עשר דקות. לא מקובל כפתיחה לתצוגת־אופנה במערב, אולי שגרתי במוסקווה. מתורגמנית העבירה את דבריו לאנגלית וגרמנית.

בזייצב (49), הנראה צעיר מגילו, יש חן והתמימות, ומה שאמר – גם דברים שבבואם מפי אחרים היו אולי מעוררים חיוכים ציניים – נשמע אצלו כיוצא מהלב. אפילו התרגום המתמשך לא קטע את הדיאלוג שיצר עם הקהל באולם. כמה מעצבי אופנה מצטטים את פושקין ודוסטוייבסקי לפני שהם מציגים את יצירותיהם?

"אני שמח להיות פה כשגריר של האופנה הרוסית", אמר, "יש לנו ברוסיה מסורת היסטורית של בגדים יפים, אבל האופנה המודרנית אצלנו עדיין בתחילתה, כי בעבר היו לנו עדיפויות אחרות. בתקופה האחרונה הפוליטיקה פותחת דלתות גם לאופנה. איך אמר דוסטוייבסקי? היופי מציל את העולם. זה עולם יפה ואני רוצה שהאופנה שלי תעזור לפתוח את הדלתות שמסתירים את ארצי, שרוסיה תהיה פתוחה לכל".

זייצב עבר למסלול, המיקרופון ביד, ואמר בהתנצלות: "תאמינו לי שאין לי מושג אפילו מי מהדוגמניות מלבישה איזה מבגדי, ואיזו מוסיקה ינגנו". ואז החל לתאר את יצירותיו כשהוא מעיר על הדוגמניות הגרמניות התמירות והיפות.

"צבע אני מאוד אוהב, זה צבע של אדמה עם פרחים. אצלנו הוא יקר מאוד, לכן אני מרבה לעצב מעילים גדולים עם צווארונים וכובעים מפרווה", אמר ליד דוגמנית. "ברוסיה כובעים הם דבר חשוב מאוד, ובמיוחד אוהבים אצלנו כובעים כמו של הקוזאקים. וזה הלהיט שלנו – מעיל שחור ארוך שמדגיש את המותניים".

זייצב סיפר בהתרגשות על יופיים של "לילות מוסקווה", בשמם קרא לאחת משמלות הערב המפוארות שלו, הזמין את הדוגמניות לחזור למסלול ב"ספאסיווה" (בבקשה) רחב, וכשהופיעה ב"פינאלה" דוגמנית בשמלת כלה לבנה רקומת תרוזים, אחז במותני הצעירה המופתעת וסיחרר אותה בוואלס קצר.

בגדי היום של זייצב ארוכים עד לקרסוליים, מעילים גדולים, מקטורנים גדולים אף הם עם כריות בכתפיים, חצאיות רחבות. בגדים נשיים ורכים בצבעים יפים, עשויים היטב, אבל אף לא חצאית קצרה אחת וגם לא שמלה צמודה לגוף, אופנה שבמערב לבשו בעשור האחרון ושנחשבת כבר למיושנת. זייצב לא מאמין במיני ומתעלם מהמאמץ הקולקטיבי של המעצבים המערביים להשחיל נשים לתוך שפופרות צמודות.

בגדי הערב שלו הם יצירות יפהפיות מקטיפה ומשי עם רקמות עשירות וכבדות, מזכירות את שמלות הערב של תקופת הצארים ואת השמלות שלבשו הגיבורות האליטוריות של "אנה קרנינה" ו"מלחמה ושלום".

אחרי התצוגה הסביר שאת הרקמות המקסימות רוקמים תלמידי פקולטות לאמנות שרוצים להיות מעצבי אופנה, והן משמשות להם כמעין מבחן כניסה לעולם האופנה. ההשראה לבגדים מקורה בעיקר באוצרות האמנות של העבר הרוסי. אגב, חלק מהבגדים שעיצב הוא עצמו לפני 10 ו־15 שנים כבר נמצאים במוזיאון, והוא הוציא אותם משם כדי להציגם במערב.

יותר פופולרי מהאופרה

● מדוע אינך מעצב "מיני"?
כי אני מאמין שבגדים צריכים להחניף לנשים ולשפר את צורתן החיצונית. כמה נשים באמת נראות טוב בבגדים הצרים והצמודים? זה הביקור הראשון שלי במערב, אבל אני עוקב אחרי מה שקורה באופנה ולא כל־כך מבין את המעצבים המערביים. יש רושם כאילו הם שוכחים שנשים צריכות ללבוש את הבגדים שהם מעצבים, ומתחרים ביניהם מי יעשה בגדים יותר מוזרים ומקוריים. לדעתי, האופנה במערב חדלה ליפות את האשה.

● מהם מחירי הבגדים שלך, במוסקווה?
מחירי הבגדים שלי הם בעשירית ממחירי בגדים של איב סאן לוראן או דיור – 260 רובל לחליפת־צמר, 600 רובל לשמלת־ערב רקומה. מצער אותי שאנשים במערב חושבים שהבגדים שלי מיועדים לזרים עשירים. אני מוכר הרבה בגדים גם לרוסים. כל אחד יכול לבוא לראות תצוגה בבית־האופנה שלי, והם אכן באים, אפילו עומדים בתור וקונים כרטיסים כמה חודשים מראש. אנחנו יותר פופולריים מהאופרה.

● מי קונה את הבגדים?
כל העתונאים שואלים אותי אותה שאלה... לא, לא רק גברת גורבאצ'וב, והיא קונה גם במקומות אחרים. יש הרבה רוסיות מהאינטליגנציה הצעירה שיכולות להרשות לעצמן לשלם את המחירים, וגם דיפלומטים קונים.

● מי הם המעצבים המערביים שאתה מעריך את עבודותיהם?
קוקו שאנל, כריסטיאן דיור, פייר קארדן. מהצעירים אני אוהב את ג'יאני ורסאצ'ה, קלווין קליין וג'ורג'יו ארמאני.

● האם תבוא להציג בישראל?
זייצב שותק לרגע ומפנה מבט למנהל העסקים שלו. זה מסביר שהתוכנית לשנה הקרובה מלאה מאוד, שזייצב אמור לנסוע לארגן את עסקיו בארה"ב ויציג בהודו, באוסטרליה ובטורקיה. אולי בשנה הבאה זה יהיה יותר קל. יש לו הרבה חברים יהודים, כמה מהם חיים בישראל. אם רוצים שיבוא, שישלחו לו הזמנה.

הנרות הללו, עסק הם

דני ואופליה רודיק. סיפור חיובי. היו יכולים להרוויח יותר ולחיות טוב מעסקים אחרים באמריקה. העדיפו נס חנוכה כל השנה בהוד־השרון. לא רק מפני שהעסק שלהם זה ייצור נרות. העובדה שהעסק בכלל מתקיים הוא בגדר מעשה נסים. הנרות שלהם אמנותיים. משהו מיוחד שאפשר לשמור בתור קישוט אחרי שגמרו לדלוק.

מאת אורית הראל
צילום: שמואל רחמני

אמא של אופליה לא פראיירית של פידל קסטרו. היא לא השאירה לו את האוצרות המשפחתיים. אשה עם תושיה, הלכה לשירותים בביתו של אחיה בהוואנה העתיקה, חצבה חור בקיר, טמנה שם את כל התכשיטים, סגרה בבטון וכיסתה בארון. אחר־כך לקחה את הילדים ועם חמישה דולר בכיס, בערך, ברחה לניו־יורק, שם חיכה לה הבעל. האח נשאר עם הקיר והאוצר, ולימים גם עם מטפל הומו.

נכון לעכשיו, יותר מ־30 שנה אחרי, האח כבר לא בחיים, המטפל ההומו נעלם, ולא רק פידל קסטרו לא יודע איפה האוצר. גם לא אמא של אופליה, גם לא אופליה, אפילו לא דני. אבל מה אפשר לצפות ממנו, הוא הרי יושב כל היום בין העצים של הוד־השרון, עושה נרות ורוצה ללמד אותנו להביא אותם כמתנה במקום פרחים. ככה זה, כשאיש מחשבים מתחיל לשחק בשעווה. במקום נר־לילה־דקיק יוצאים לו כל מיני דברים שונים ומשונים.

נוסעים בהוד־השרון, בין כל הדוכנים למימכר פרחים והעצים שנראים כמו לקוחים מ"שנות־טובות" של פעם. בפתח מה שנראה כמו אסם גדול, מחכה דני רודיק. איש באמצע החיים, בתחילת־הדרך. הגשים חלום כמוס של הרבה אנשים שרוצים אבל פוחדים – הוא התחיל הכל מהתחלה בגיל מבוגר. קריירה שניה, יש מי שקוראים לזה. אומץ־לב, מבנים זאת מי שרוצים, אבל חוששים מה יהיה עם המשכנתא, הדירה, המצב־רוח של האשה, וכל היתר. טרוף מסויים, קוראים לזה מי שאוהבים את המסלולים הבטוחים של החיים.

הוא התחיל כמו כולם, רק עם קצת יותר אמביציה. "בגיל 17, כשאבי מת, הבנתי שאם אין אני לי – מי לי. אין לי אבא, אין בטיח, ומאז, אני חושב, נכנס לי מין פלפל". כשהוא מסתכל היום סביבו, הוא עדיין רואה בין חבריו כאלה שנאחזים בחלום שהיה גם שלו אז: "להיות משולם ריקליס – מיליונר עם אשה יפה, שמשחק אותה כמו בסרטים".

מהחלום הוא נשארה האשה היפה. אופליה. זאת עם האמא שהטמינה אוצר בקיר בהוואנה, קובה. הילדה שהגיעה עם אמה לניו־יורק בגיל שמונה, במעמד של פליטה, וראתה איך בין־לילה אבא שלה הופך מסוחר תכשיטים מכובד לשען שעובד בבית קרוכים, בקיטון שמשמש גם ארון. הילדה, שבתוך שנתיים הפכה לאמריקנית לכל דבר, שעברה יחד עם משפחתה את כל תהליך הביסוס מחדש, גדלה ונעשתה ציונית. כשהיא מדברת על ישראל, מנצנצים לה כוכבים קטנים בעיניים, והיא מתרגשת שוב. כפעם המי־יודע־כמה.

היא ביקרה בארץ פעם ופעמיים, למדה בניו־יורק ובצרפת והלכה לעבוד בארגון האו"ם למען הילד. ברקע, לחצו ההורים כל הזמן שתתיישב לידם, בניו־יורק. אבל היא פשוט קמה ועלתה לארץ. "ראיתי כל־כך הרבה אנטישמיות ואנטי־ישראליות בסביבה, ובעיקר באו"ם, שהחלטתי לעלות. זה היה מאוד מנוגד לעמדה של הורי. עד היום אני לפעמים לא מאמינה שאני פה. תמיד הרגשתי שישראל היא ביתי, שזה הבית לכל היהודים", היא אומרת ודומעת מעל בקבוק החלב של בת־הזקונים, שני ("ראשי תיבות של שוב נולדה בת", הכריזה הבת הגדולה כשאבא הודיע שנולדה עוד אחות). "אויש, זה נורא רכרוכי וסנטימנטלי, תיכף אני אתחיל לבכות", היא נבוכה. "אף פעם לא הבנתי את המשפחות כמו הורי, שכל־כך לא התגאו בישראל אחרי השואה. אני עדיין מנסה לשכנע את הורי לעלות". ציונות, בלי צירים וקונגרס. מותר להגיד לידה.

וכאן בארץ־הקודש, הלכה למסור ד"ש ופגשה בחור צעיר ונמרץ, תואר ראשון בניהול עם ראש מלא נוסחאות, שהתפעל נורא מהעובדה שהיא מנגנת בפסנתר וגם כותבת מוסיקה. חתן־כלה, תסע לאמריקה. "אנחנו נוסעים כדי שאעשה תואר שני, אצבור נסיון בניהול וכדי להתבסס כלכלית", אמר לאשה הקטנה.

אחרי שש שנים, תואר שני, ניהול חברה לציוד מחשבים ובטחון כלכלי, "הגעתי למצב שאם הייתי לוקח את הג'וב שהציעו לי בקליפורניה בניהול, לא הייתי מסוגל לחזור. הודעתי שאני עוזב, ארזנו הכל ותוך חודשיים חזרנו לארץ". כשהוא נזכר בעצמו אז, דני צוחק על האיש שהוא נזכר. "חשבתי שאני גאון, שאני מגיע ומיד אקבל תפקיד מנהל באיזושהי חברה גדולה. כתבתי מכתבים לכל מיני חברות, אבל זה לא הסתדר. ניסיתי לשכנע את החברה שלי, שעבדתי בה באמריקה, לפתוח סניף בארץ, אבל גם זה לא הצליח. ניסיתי להיכנס לבורסה – אז היא נפלה. חשבתי לפתוח חברת מחשבים משל עצמי, אבל ראיתי שהשוק מפוצץ והחלטתי שלא כדאי. הרגשתי שאני צריך לפתוח חברה משלי בתחום חדש וחיפשתי מה לעשות".

אז הוא התפטר מחברת המחשבים בה היה שכיר, והלך הביתה לחשוב. ובדרך גם מכר את הדירה. והאשה, ושתי הילדות, אחת מהן אז תינוקת, חייבו אליו כשלוחה, ראש אמריקני, הוא קורא לזה. "באתי עם הרגשה כל־כך חזקה עם עצמי, שגם אם אני נשאר בלי גרוש, אני תמיד יכול לחזור לארה"ב ולקבל בתוך שבוע ג'וב ב־60 אלף דולר בשנה. החלטתי להמר וגם למכור את הדירה. ועם הכסף בכיס חיפשתי מה לעשות".

חיפש חיפש, ובינתיים, ברגעי מנוחה מהמחשבת, ראה קצת סרטים בוידאו. ושם, בספריית הוידאו, פגש דרום־אפריקני אחד, "גאון עם תואר בהנדסת מכונות", שפה ארז. בין עיסוקיו השונים, היה לו גם מפעל כושל לייצור נרות. הוא סיפר שהיה רוצה למכור את המפעל. הדרום־אפריקני עם הסיפורים המוזרים הצית את דמיונו, והוא הלך לראות את המפעל הכושל של הנרות. "משך אותי לקחת עסק מת ולהפוך אותו לחי. וזה גם מה שגרם לעקשנות". ביום שני בא לראות את המפעל, ביום רביעי קנה אותו.

היום הוא יודע ש"אולי זה היה קצת פזיז", כי בהתלהבותו לא שם לב שהספק האמריקני של חומר הגלם עומד בפני פשיטת רגל, וזה בלי להביא בחשבון את כל שאר התלאים. הוא פשט את חליפת העסקים, ויתמן את מנורת הביימס כבגד, נתן לילדות לשחק במחשב, והלך "להדריך דרך", כמו שהוא קורא לזה.

כי הנרות הללו שדני עושה, אינם נרות כמו נרות. מדובר בנרות שמעוצבים בצורות מיוחדות, מעין פסלים קטנים, שכולם עשויים ביד והכי־חשוב – מצויירים ביד, ובוערים רק מבפנים. החלק החיצוני, המצוייר והדקורטיבי, נשאר לשימוש חוזר. פתאום מצא את עצמו עומד ימים שלמים ליד המכשירים המוזרים והתנורים שנראים כמו ארגזים שתיכף מתפרקים, מתפלל שלא תהיה הפסקת חשמל, ועושה עוד ועוד ניסויים בשעווה, בשילובי צבעים, בציורים. "בתהליכי הפיתוח הדרקתי (כך נקרא תהליך עיבוד השעווה) 10 טון שעווה, שהם עשרת אלפים דולר שנזרקו בעצם".

לא רק הקטע שהוא פתאום בעצם אמן, היה לו קשה. גם בצד העסקי של הדברים אבל לא מעט הצץ. פעמיים כמעט נשבר. אחרי שנה וחצי של התעסקות בנרות, יצא לשתי תערוכות באירופה. באחת, שמו אותו יחד עם עוד מציגים ישראלים בביתן ששימש קפיטריה בתערוכות קודמות. "אנשים חשבו שזו עדיין קפיטריה ולא נכנסו". בתערוכה השניה היה הדולר שווה שני מרק. "המחירים היו מצץ ואי־אפשר היה למכור כלום. התערוכות התחילו את הספקות. אולי אני פסיכי, אולי אני לא מספיק טוב. אבל אני עקשן נורא והכרחתי את עצמי. אמרתי לעצמי ששנה־וחצי בעסק זה לא מספיק".

אחרי שנתיים־וחצי בעסק הגיע המשבר השני. "הגיע לארץ גרמני שנורא התלהב, והעלה את הרעיון למכור את הנרות במין 'קיט' לשוק הגרמני, עשה זאת בעצמך. הרעיון היה למכור את לוחות הציפוי עם הוראות איך לעשות את הנרות לבד. הרעיון תפס במהירות, התחיל לזוף בכמויות. ככה הנרות שלי הגיעו גם לכווית, לערב־הסעודית ולאיראן. הייתי בטוח שהנה הגעתי בצורה בלתי צפויה למנוחה ולנחלה. זה הלך בערך שנה והתחיל לרדת. האנשים פשוט התקשו לעשות את הנרות. ופתאום, אחרי שלוש־וחצי שנים בעסק, לא היו הזמנות והיו הרבה חובות. היה קשה, אבל מה שהחזיק אותי היה הפחד שידעתי שאם אני נופל, אני חוזר לארה"ב – ואת זה לא רציתי".

תגדיר את הפחד, אני מבקשת. הצהרה מחורה, למי שהחזיק את אמריקה כל הזמן איי־שם בשולי המחשבה, במין ברית בטחון. זה קשה לו. "אדם לא עושה כל יום חשבון נפש באמריקה, כיוון שהשפע והנוחות שם כל כך מטמטמים. ההורי מהות באים פעם בחצי־שנה שנה, וככה עוברות 10־15 שנים עד שקולטים מה קורה, שחיים בסרט הזה. הייתי עם אשה ושתי בנות. הילדות כבר היו בבית־ספר וידעתי שהחינוך האמריקני הוא לא החינוך שאני מעוניין בו. זו הנקודה העיקרית, הבעייתית. פחדתי לפתוח שם עסק ולהשתרש. פחדתי שהילדות שלי ילכו שם לבית־ספר ויגדלו ויהיו שונות מאיתנו". ובין המילים, וההיסוס ששובר את שטף הדיבור, אפשר אולי לשמוע נימה של קצת פחד מעצמו.

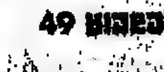
התעקש. על המהות, על העיקרון ועל הנרות. "אני קפיטליסט, מאמין שאדם נולד עם עשר אצבעות כדי לעבוד. אין לי סימפטיה לאף דרק, אפילו אם הוא בא ממעברה ואומר מה שאומר. אמרתי לעצמי, קום ותעבור קיפינימט". והוא עבר. וגם האשה עבדה איתו. אפילו היום, בשאחת העובדות – כי במקום הזה אי־אפשר להגדיר אף אחד כפועל, כולם נראים שם כמו אמנים צעירים בסצינה מסרט של שנות ה־60' – קמה לטלפון, היא מתיישבת בקלות במקומה, נוטלת את גוש השעווה החמימה בידיים ומתחילה ללחוץ וללוש, כאילו זה כל מה שהיא עושה כל היום.

היום הם לא רק רואים את האור בקצה המינהרה, הם מרגישים שהם כבר עם הראש בחוץ. עם הפנים קדימה. דני כבר חושב על מה שהוא מכנה, "הדור החדש" של המוצרים. על השולחן בחדרון המשרד של המפעל יש כבר עגילים מהשעווה המצויירת הזו, ומתקני זכוכית למנורות ועוד כל מיני פיתוחים סודיים. הוא כבר מדבר במונחים של תכנית ניהולית ושיווק אגרסיבי יותר, אפילו מתכנן את החזרה למחשב – הפעם בתחומי המפעל. ויש לו תכנית לטווח קצר ולטווח בינוני ולטווח ארוך, ומרץ שמספיק לכל הטווחים האלה גם לעוד עשרה אנשים. נר תמיד.

"יש משהו בארץ, בעסק, שאני לא יכול להגדיר מה הוא. מין ראשוניות, יצירה של משהו, לא יודע מה", הוא מתפתל בין ההגדרות. "בארה"ב יש הכל, אבל כאן יש את תחושת הראשוניות ולכן יש גם יותר הערכה למה שאנחנו עושים", אומרת אופליה. "הכל נעשה כאן, בעבודת־יד. זה תוצרת־הארץ וזה גורם גאווה".

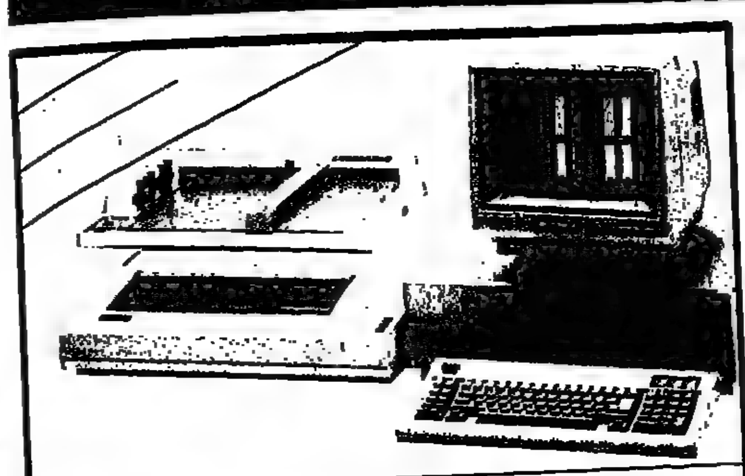
העיניים מטיילות מסביב. מסתכלות שוב ושוב בהשתאות בלוחות השעווה הצבעוניים שמגולגלים לגלילים אדירי־ממדים ונדחסים לתוך מכונה שמצידה השני הם יוצאים מושות צרים וארוכים; בגלגוד – כמו שמרסקים בו פירות לילד – שבו מעורבבים הצבעים; בעשרות המוסות שהופכים אחר־כך ללוחיות קטנות שנמתחות על פני גושי השעווה, ובאנשים השלווים שיושבים ולשים במתינות את גושי החומר לנרות מופלאים, לצלילי מוסיקה רוגעת. והכל נראה כמעט לא־אמיתי. כמעט כמו האוצר בקיר בקובה. ■

אופליה ודני רודיק והנרות: "אני קפיטליסט. מאמין שאדם נולד עם עשר אצבעות כדי לעבוד".

למה השמין הנרי השמיני

הכתבה הזו מוקדשת ל"משוגעים" למנות ראשונות. יש גזע כזה. הם לא שונאים מנות אחרונות ואין להם שום התקוממה נגד מנות עיקריות. אבל את הגורניזות הגסטרונומיות שלהם הם מקדישים במנות ראשונות. לפני זמן מה הלכנו בחברתם להרצליה־פיתוח, להילולה של מנות ראשונות במסעדת "הנרי השמיני" שתפריטה מציע למעלה מעשרים כאלה, וכל זאת למעט ארבעה מיני מרקים ועוד כמה מנות פתיחה שאינן רשומות בתפריט.

"הנרי השמיני" (כיכר דה־שליט, מול מלון השרון) ניצבת בשורה הראשונה של מסעדות היוקרה בישראל. פעם היא מחירה בשמיים. היום הם הונמכו מעט מבלי שרמתה נפגעה. היא מנהלת מסעדת תפנוקים ואבזר שואבת לאניניתך. פאזי, הטבח הראשי ואחד השותפים, הוא תושב בקהאל־עזבייק, אב לעשרה ילדים, המתגורר בכפר הולדתו בבית מודרני ורחב־ידיים. את הקריירה המסעדנית שלו החל לפני שנים רבות בתל־אביב כנער שוטף כלים. שותף שני הוא אלי מלכה, לשעבר איש צבא־קבע.

ובכן, למסעדה הזו בהרצליה הגענו מתיישבנו מול רמות דיוקנו המפוטמת והחידות הקלוריות של הנרי השמיני, עם על משכבו בשלום. ויקטור, המלצר הראשי, הביא לנו ערימת תפריטים. קיבלנו מבט של סקרנות בלבד לעבר חלקת המנות העיקריות כדי לדעת מה לא נבחר ומה לא נבקש בביקורנו הנוכחי והמבחר עשיר. עשרים מיני מנות בשר והמישה סוגי דגים – שלא לדבר על מיני מנות של פירות.

לגבי המנות הראשונות הנחנו לויקטור שיביא את המלצותיו, וזה מה שהוא הביא: שזיפים שחורים אפויים מנוגד, ממולאים אגוזים, צימוקים מנוטל, ברוטב של מיץ ענבניות, חומץ יין ארום. ככדי עוף עטופים בפיסות של אותו מעושן, מתובלים בסלוויה, צנוניים בתבור ברמיי־גלאס. חסילונים גדולים משוסעים שמולאו בסלמון, מנגו, ארטישוק, קלאמארי ופיסות שילונים אחרים, עטופים בפרורי לחם מטוגנים בשמן עמוק. חסילונים שטוגנו בשמן צמחי. קוקי־סדז'ק (מילוי של שילונים, פיסות דג, פטריות וצלפים).

פטריות ממולאות (בקציץ גבעולי פטריות, שקדים מרוסקים, תבלינים וחמאה) שנאפו בתנור. קנלוני ממולא בתרד וכנ"ל בבשר. מוח עגל מאורה, שרוי בתחמיץ של בצל, מלפפונים וזיתים. ביצי שליו טובלות ברוטב של צ'טני מנגו ושמנת. וכל אלה, גבירותי ורבותי, עם לחמניות משגעות אפויות במטבח המקומי, עם בקבוק יין קברנה ועם מיצמוצי לשון, גניחות הנאה ולסתות טוחנות בשקיקה.

המנות האחרונות אינן מביישות שם את הראשונות. קינחנו במיקפא שוקולד ובסופלה טיהמרית. איזה צ'ופר לקקניז הצצנו הצצה אחרונה בתפריט כדי לזכור שבביקורנו הבא, שיוקדש למנות עיקריות, לא נחמיץ. את ה"פיקטהזולאסטנה" (נתחי עגל מטוגנים בחמאה ומוגשים ברוטב עגבניות וגבינת פרמזן) וגם לא את העגל מסקוטה (נתחי בשר מטוגנים בחמאה, טבולים בציר של ארטישוק, לימון, יין וזיתים).

הנה כי כן, אם תבואו ותזמינו במסעדת היוקרה הזו מנות ראשונות בלבד, לא תעוררו כל תמיהה ומורת־רוח. מחיר כל מנה כזו (למעט פרי ים) נע בין 10 ל־12 שקלים. לסעודת מנות ראשונות מומלץ להגיע בחבורה גדולה, עובדה שתבטיח לכם טעימה ממיגוון רחב בלא שהחשבון יתנפח למחירים מראיגים.

מידגם של מנות ראשונות ב"הנרי". דיאטה: מחר (צילום: שמואל רחמני).

יש חיים אחרי הצלויה

מי שמכיר את "קפה דה־קלוס" באמסטרדם – באר ומסעדה המתמחה בסוגי בשר מסויימים – ימצא הרבה קווים משותפים בינו לבין הפאב־מסעדה שברחוב ירמיהו (פינת הירקון) בתל־אביב שקורא לעצמו "שלייקס". ומי שאוהב את ה"קלוס" ההולנדי (אתה פוגש שם לא מעט ישראלים היודעים לאמץ לעצמם מקומות מיוחדים), יאהב גם את "שלייקס" התל־אביבי.

מי שלא מכיר את המקום הנ"ל באמסטרדם אבל אוהב בשרים טובים ויודע להבחין בין אלה שמקבלים טיפול נכון לבין אלה שזוכים לטיפול "קוסמטי", כמו הורקות וכימיקלים, יאהב גם את המנות המוגשות במוסד התל־אביבי. הקטועים של "שלייקס" סיפרו לנו כי אחד מבעלי המקום הוא איש־בשר לשעבר ומכאן, אולי, טיב הבשר העוכר את טיפולו הצמוד. שותף שני בעסק, סיפרו לנו, הוא איש צוות אוויר לשעבר, ששנימנה על האורחים הקבועים בקפה דה־קלוס ההולנדי, התיידד שם עם הבעלים והם הפקידו בידו כמה מן המתכונים, בעיקר אלה המרכיבים את רטבי הבשר.

לפני הבשרים קיבלנו כוס בירה צוננת וקצפת, ומיד אחריה מנט סלמון מעולה, חמצמץ־פיקנטי, עם פרוסות בגט מרוממות. מנת־הביניים – מומלצת לכל חובב חסילונים לא שיגרתיים – היתה חסילונים קלופים ונקיים, נעוצים על גבי שיפוד עץ, עטופים ב"לבן" מעושן. התוצאה ריחנית, רכה־נימוחה, מלטפת חיך.

אחר־כך, על גבי צלחות עץ, הגיעו הבשרים: אומצות פילה ואנטריקוט וספאר־ריבס. שלושתן מבשר משובח שעבר טיפול בסיסי נכון. הספאר־ריבס היו גדולי מידה ועתירי בשר, ללא שרכי־שומן. שתי המנות האחרות הוגשו רכוכות על גבי טוסטים, מתברר שאחרי הצלייה על גריל־הפחמים נטבל נתח הבשר ברוטב (שיש בו גם אגווי פקן) והוא נספג הן בבשר והן במצע הלחם. כל הצירוף הזה יוצר תוצאה מרנינת־חיך. אל המנות העיקריות נילוו סלט חסה עם גבינת רוקפור מנוררת ותפוד אפוי בנייר כסף. המנות האחרונות אינן מביישות את קדמותיהן. אנחנו קיבלנו, ליקקנו ונהנינו מבוואריה משופרת ו"מפרפה" שוקולד עדין וטוב.

מחיר מנת בשר רגילה ב"שלייקס" נע בין 18 ל־22 שקלים. זולל בשרים שיזמין אומצת טיבון בת 750 גרם יתבקש לשלם 44 שקלים, אבל כצ'ופר יעניקו לו כוס בירה חינם. מחירה של מנת קינוח – 4 שקלים. המקום פתוח בכל ימות השבוע, מ־12 בצהריים ועד 2 בלילה.

מאוריל

ח"כ עובדיה עלי: "אתה לא שווה ויכוח בכלל". ת"נ עד אליהאב דראושה: "אתה לא כתובת לדיבורים".

קומנדו שילנסקי

(המשך מעמוד 8)

...לך שמירה. אמרתי להם שאני רוצה שיתייחסו אלי כמו אל כל יהודי רגיל שמגיע לשם לעשות קניות.

גם שילנסקי הגיש תלונה ליו"ר הכנסת.

לאחר רצח תלמיד הישיבה ברובע המוסלמי, יצא ...ח שילנסקי למקום למרות שיו"ר הכנסת אסר עליו ...את הביקור. "לא הפרתי את האיסור. למחרת היום ...אותי לבד".

עוד תלונה נגד הסיור של שילנסקי.

...לת הבוררת שלו הם סיוריו בהר־הבית. שלוש ...פעמים ביקר שם. "קיבלתי ידיעות שהוואקף תופסים ...שטחים בהר־הבית ובונים מבנים ללא היתר. בפעם ...הראשונה שביקרנו שם הם לא נתנו לנו להיכנס ...לעזרת שלמה. בביקור השני שוב היו מהומות. ...בביקור השלישי הגעתי לשם ומצאתי את עצמי ...מעמד מסוף יום העצמאות. שמונה־מאות שוטרים ...שם לי כדי לאבטח את הסיור. אני יודע שזו היתה ...התגובה של המשטרה כדי למצוא חן בעיני השמאל. ...המשטרה עשתה את זה בכוונה. אני לא רציתי ...שמונה־מאות שוטרים שם. אחר־כך אומרים ששילנסקי ...מעורר את משאבי המדינה".

שוב הוגשה נגדו תלונה.

מה עושים עם התלונות נגדו?

"כלום", הוא אומר.

שילנסקי גם החליט לקפוץ לבקר בדהיישה בזמן ...מהומות שם. "נכנסתי לשם בלי אף שוטר וקיבלו ...אותי יפה מאוד. נכנסתי ממש לתוך העומק".

מה יש לך לחפש בעומק הזה?

"אני מאמין שדהיישה זו ארץ־ישראל, ואני ...רגיל כשוק של דהיישה כמו בשוק הכרמל. אני צריך ...לראות ודגמה".

היו בעיות?

"שם בעיות לא עשו לי".

כאשר הסיורים ברמת הגולן דווקא כן היו בעיות. ...שם, החליפו אותי בכתגא. זו היתה טעות. כשאני ...לאיזה צנוף של ערבים שונאי ישראל, אני יודע ...שם יקבלו אותי בפרחים. ח"כ צריך ללכת רק איפה ...שמרחיבים?"

...ם כמה שערים לא התקבלת בסבר פנים יפה ...לק.

"מה פתאום? היו שם איזה שני קיצונים שקראו ...קריאות גנאי כמו 'ציונים־פושעים', אבל חוץ ...מזה הכל היה בסדר גמור. אני אגיד לך, איזה עיתונאי ...ירושלים כאילו התקיפו אותי. בסך הכל ניסו לסתוף ...אותי למעגל הריקוד, ויצא כאילו התקיפו אותי".

...חיפוש כותרות

וירשובסקי: "הוועדה מבזבזת זמן על חלק גדול ...מסיורים שהוא מיותר לחלוטין. אפילו הקרובים אל ...שילנסקי בדעותיהם הפוליטיות אינם מתייחסים ...ברצינות לכל הסיורים האלה ב'שטחי מולדת', וכל ...הפגנות הכוח הללו גם יכולות להזיק. זה אינו מוסיף בריאות".

דראושה: "היושב־ראש מכניס את האף שלו לתחומים שכלל אינם נוגעים לוועדה. כל הביקורים הללו בהר הבית, בדהיישה, ובמקומות שקרו בהם אירועים בטחוניים אינם קשורים כלל לעבודת הוועדה, ופוגעים בפעילותה התקינה. לשילנסקי יש בעייה, שהוא מחפש כותרות. חשוב לו יותר ללכת לכבוש את הר־הבית מחדש או לסייר ברהיישה כדי לתפוש כותרת בטלוויזיה, מאשר להתעסק בענייני פנים".

בני שליטא: "ישנם סיורים חשובים, ויחד עם זאת יש גם מקרים בהם הציפיות של האנשים גבוהות ולנו בעצם אין שום פתרונות להציע להם. בעיני אלה שאנו מבקרים אותם, חבר־כנסת הוא כל־יכול, ועלול להיווצר הרושם שבזכות הביקור מהר יסתדר הכל. זה יוצר אכזבה מבית־הנבחרים ומגמד את רמת חברי הכנסת".

עוד פרטים הכרחיים

"אני חסיד של מתן שיניים לוועדות", אומר בני שליטא, "למשל, אפשרות חוקית לחייב כל אחד להופיע בפני הוועדה – לרבות שרים. כיום המצב אינו כזה".

מרדכי וירשובסקי: "יש זלזול מצד חברי הממשלה בהופעה בפני ועדות הכנסת, זלזול שהתגבר בצורה בלתי־רגילה בכנסת הזו. אני רואה בזה תהליך מסוכן מאוד: אתמול הזמנו אנשים לדיון, והם לא באו. המון פעמים נדחות ישיבות בגלל שהמוזמנים לא מגיעים. זה מעיד על ירידת ערך הכנסת".

> **"במליאה לא מדברים רק לעניין, אלא גם לעיתונות. ח"כ יודע שאם לא יכניס לדבריו במליאה פיקנטריה – הם לא יפורסמו".**

"המצב בכל הוועדות די דומה", אומר בני שליטא, "אני חבר גם בוועדת חוץ ובטחון ומרגיז חשוב נורא כשאני שומע את כל סודות האומה שהתפרסמו יום לפני זה בעיתון; בסך־הכל אין השפעה על המאורעות. בוועדת הפנים יש תחושה של קוצר יד".

עלי ודראושה, ברוגז ברוגז

בציבי הרשויות המקומיות הערביות שוב מגיעים לוועדת הפנים. הבטיחו להם כסף, והכסף איננו. כששאלו מדוע, אמרו להם – תקלה במחשב. כששאלו עוד פעם, אמרו להם – חכו קצת, הפקידה בהריון.

"גם לנו יש פקידה בהריון", מכריז כבוד היושב־ראש.

את מה שהתרחש בישיבה ההיא – אוי לבושה – אפשר לסכם במשפט שאמר שילנסקי בהזדמנות אחרת: "לערבים מגיע שוויון זכויות, אבל לאט־לאט. לא בבת־אחת. אחרת זה יבוא על חשבון היהודים".

באמצע הפרברת שמעיקה על עפעפי העיניים, התרחש הארוע הבא: בני שליטא, ראש מועצת מנחמיה בשלושים השנים האחרונות, החליט לכרוך את בעיית המועצות הערביות עם המועצות המקומיות היהודיות הקטנות.

דראושה: "מה זה קשור בכלל?"

עובדיה עלי: "אתה לא מבין. אתה לא מבין. אתה לא מבין. אתה לא מבין".

דראושה: "אתה סתום. תמיד אתה מתבטא ככה".

עלי: "אתה לא מבין כלום".

דראושה: "תמיד ההערות שלך גזעניות".

עלי: "אתה לא מבין".

דראושה: "אתה שרוף. אין לי כבר ציפיות ממך. אתה מקרה אבוד".

עלי: "אתה לא שווה ויכוח בכלל".

דראושה: "אתה לא כתובת לדיבורים".

שילנסקי: "רבותי, רבותי, אני מבקש, נאמרו פה כמה ביטויים לא יפים".

עלי: "אל תתייחס אליו".

שילנסקי: "אני מנהל פה. אחרי שתרגע תלחץ לו את היד".

דראושה: "לא מדבר איתו".

שורה אחרונה. כולם חברים

שילנסקי: "אני רואה בוועדה את סוד עבודת הכנסת. אני יודע מנסיון שח"כים מתייחסים לדברים שנאמרים בוועדה יותר מאשר לדברים הנאמרים במליאה. כולנו יצורי אנוש, וח"כים הם יצורים פוליטיים. במליאה לא מדברים רק לעניין, אלא גם לעיתונות. ח"כ יודע שאם לא יכניס לדבריו במליאה פיקנטריה – הם לא יפורסמו. הוועדה יותר מצומצמת ובדרך כלל סגורה לתקשורת. ואז החברים מדברים יותר לעניין. ח"כ שיכול להגיד שטות במליאה, בגלל שהוא רוצה להיכנס לעיתון, יתבייש להגיד זאת בוועדה".

יש לך דוגמה?

"לא רוצה לתת דוגמה".

והשורה האחרונה –

"אנחנו שני קצוות פוליטיים בוועדה, אבל למרות שאנחנו מנהלים ויכוחים קשים ומרים אין אנו משמיצים אחד את השני. הכל נעשה מתוך חברות. היחסים האישיים בוועדה הם טובים מאוד".

מיכל קפרא

תיבת דואר / האיש הנחמד הזה

בנוגע למאמרך האחרון העוסק בחלוציות בלי מחאות של לובה אליאב, אני חייבת לומר שבכל פעם כשאני שומעת או קוראת על האיש הנחמד הזה הלב ממש מתחמם. גם העבודה הנפלאה שעשה בתחום החינוך במכללת תל־חי וגם אהבתו הבלתי־אמצעית לארץ ולאנושית – ממש נוגעים ללב. כמוהו אני חייבת לציין אדם נוסף שנאה דורש ונאה מקיים בנושא אהבת הארץ – סטף ורטהיימר, במעשיו ובמפעליו שקיים בגליל הוא מבצע הלכה למעשה את ייהוד הגליל (גם בכפר הוורדים) על מה שרבים אחרים מדברים אך לא עושים. נפלא שיש לנו עוד אנשים כאלה (ויש לבטח עוד כאלה שלא שמענו עליהם). עם דוגמאות כגון אלה אפשר לומר ש"עוד לא אבדה תקוותנו".

נעמי גדעון

בית פתוח

כולם יגיעו למסיבה שלנו, כולם מלבד הגולנ'ים הם חדלו להיות הגולנ'ים מאז היא התחילה לומר כי הצרה של עם ישראל היא השב"כ, השטחים, הטרנספר, הכובשים העבריים, האריק שרונ'יזם וגם זיהומי האוויר ממנועי הדיזל, והוא התחיל לומר שהצרה היא שאין די מגרשי טניס בארץ הזו, והשרימפס קטנים מדי, ככה ש...

כל אחד מגיע למסיבה שלנו מלבד הזמיר'ים שחדלו להיות הזמיר'ים מאז התחילו לומר שכאשר בעל ואשה חדלים לשמור על נאמנות מבחינה סקסואלית אין פירושו של דבר שאינם נאמנים מבחינה אמוציונלית, ככה ש...

כולם מגיעים למסיבה שלנו מלבד השגיב'ים שחדלו להיות השגיב'ים מאז היא החליטה שאין הוא מסוגל להבין אותה כשהיא אומרת לו משהו עמוק ורגיש, והוא החליט שאין היא מבינה כשהוא אומר לה משהו מצחיק, ככה ש...

כולם מגיעים למסיבה שלנו מלבד הבן־חור'ים שחדלו להיות הבן־חור'ים מאז היא התחילה ללמוד משפטים, והוא החל לומר כי הבית לעולם אינו נקי והיא החלה לומר אז למה אינך מנקה אותו בעצמך, והוא התחיל לומר שהנשים תנקינה והגברים יילכו ללמוד משפטים, ככה ש...

כולם באים למסיבה שלנו מלבד הרגיל'ים מאז היא יצאה לחפש משמעות וקירבה בין בנות מינה והוא יצא לחפש שלמות וטעם החיים באור־שמה, ככה ש...

כולם באים למסיבה שלנו מלבד האבידנ'ים שהפסיקו להיות האבידנ'ים מאז מכרו את דירת הפנטהאוז שלהם ויצאו למצוא את עצמם בבית קטן בכפר וגילו שאין ביניהם הסכמה בכל הנוגע לשימוש בשיחי קנבוס, או במה שנוגע לעמוס עוז, המוות האוליטי של רבין, הידע הספרותי של פרס, או פרשת אלטלנה, או מפיות בד בארוחת ערב, או הליכה לייעוץ משפחתי, וגם לא היתה להם תשובה לשאלה מתי עוצמת המוסיקה היא כה גבוהה עד שהיא מסכנת את עור התוף, ככה ש...

כל היתר באים למסיבה שלנו
אני מקווה שאנחנו נהיה בה אם עד אז נצליח להגיע לעמק השווה ביחס לצבע ארונות המטבח שלנו

(בהשפעת ג'ודית ויורסט)

המילון השימושי שלי

מה, בעצם, מסתתר מאחורי כל מיני אמירות שבעליהן אינם נוטים להגדיר את הדברים כמות שהם אלא הולכים סחור־סחור?

● מה אעשה לאחר סיום התפקיד/ פרישתי המוקדמת/ ההדחה הפוליטית/ התפטרותי?
א) כבר זורמות אלי כל מיני הצעות (אף הצעה עדיין לא הגיעה).
ב) אשלים את החוסר העצום שלי במנוחה, קריאה ואעשה הכרה מחודשת עם בני משפחתי, חה, חה,חה. (אני מודאג. מה אעשה?)

● התכנית המהפכנית שלי זכתה לתגובה לאחר שהתפרסמה? פנו אלי כל מיני אזרחים ופנתה אלי, בין השאר, ח"כ שולמית אלוני (רק ח"כ אלוני פנתה. אף אחד אחר לא פנה).

● איך היתה פתיחת התערוכה? צפוף, צפוף, צפוף. זה אמן מעניין מאוד בעל יכולת ביטוי נדירה (לא ראיתי בכלל את העבודות. הייתי עסוקה בסמול־טוק וכהתבוננות באופנת הסתיו).

● איך היה הסרט? אמנותי כזה. מתאים לסינמטק (משעמם. נרדמתי באמצע, התעוררתי בסוף).

● איך היה במלון ההוא באילת? היה כיף, אבל יעקב אמר שהוא יותר לא נוסע בחגים לשומקום (היה נורא. רצינו לחזור באמצע הביתה, אבל במלון סירבו להחזיר לנו את הכסף).

● למה לא ראו אותנו אצל הבן־יוסף'ים בליל הסילווסטר? אנחנו לא חוגגים את ראש השנה האזרחית. זה עקרון אצלנו. (לא הזמינו אותנו).

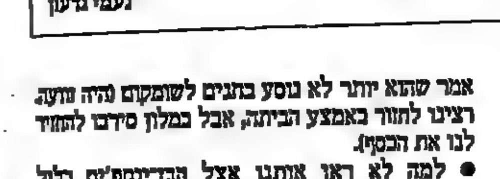
● כמה פעמים בשבוע אנחנו עושים סקס? זה תלוי במצב הרוח, במזג האוויר. כמה ששתינו קודם. אם אכלנו קודם. במקום בו אנו נמצאים. קשה להשיב על שאלה כזו, למרות שהסקס הוא אנטימי (פעם בחודש, לפעמים).

● מה היחסים שלי עם גרושתי? קורקטיים (לא טובים. כמעט ואין קשר).

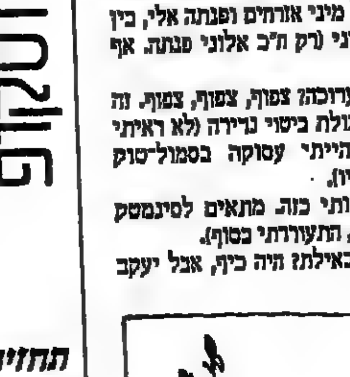
● אז איך הוא, כתור גבר? תרבותי מאוד. מעניין, אבל נורא מופנם. יותר מדי מסור לעבודה. יותר מדי קשור לאמו (כתור גבר הוא מחורבן).

● איך את נראית בשמלה החדשה? כסרד (את נראית בה כמו בלון).

● זה לא בגלל הכסף. אצלי זה פרינצים (זה עניין של כסף).

תחזית לשבוע שבין 18 ל־24 בדצמבר

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
בימים אלה מומלץ לשמור על פרופיל נמוך בתחום העסקים ולא לגלות לאחרים את הקלפים. השבוע יש לכם מצב רוח סוער, ואינכם מרוצים מחיי השיגרה אל תילחמו נגד הדחף שלכם להיות עצמאיים ולעשות דברים חדשים.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
בתחום החברתי אתם בתרכז העניינים, אך השבוע כדאי להקדיש זמן גם למתקד רציני בקשר לפרוייקט מסוים. הצעה שתקבלו בתחום הקריירה עדיין אינה מגובשת דיה, ועדיין לא מומלץ להיכנס להתחייבות.

[illegible]
([illegible] בינואר עד 18 בפברואר)
[illegible] מאחורי הקלעים יסייעו לכם השבוע בעסקים. [illegible] עתיד לגלות לכם סוד חשוב – כדאי לשדר פתיחות [illegible] אתן. בימים אלה אתם נוטים לגרב את שירותי [illegible] מטה מסוימת. צפויות קניות לבית.

[illegible]
([illegible] בפברואר עד 20 במארס)
[illegible] שוקלים עכשיו נסיעה לביקור חברים המתגוררים [illegible]. זה הזמן לקבל החלטה חשובה בתחום העסקים. [illegible] לעצות של אחרים, גם אם ניתנו מתוך כוונה טו[illegible] אם כי צפוי שינוי בתוכניות, הכל יסתדר יפה.

[illegible]
([illegible] במארס עד 19 באפריל)
[illegible] חברתיים יכולים לתרום להתקדמות הקריירה [illegible]. אתם מצטיינים עכשיו בכושר ריכוז, ותוכלו להגיע [illegible] בתחומים רבים. גם כושר הארגון שלכם והיכו[illegible] למלאות את התמונה כולה יסייעו לכם.

[illegible]
([illegible] באפריל עד 20 במאי)
[illegible] שלכם במיטבו בכל הנוגע לענייני כספים. בין [illegible] שררת הסכמה לגבי השימוש בכספים משות[illegible]. צפויים לכם עכשיו רגעים נעימים בתחום הרומנטי. [illegible] שתקבלו השבוע ממומחים יביאו לכם תועלת.

[illegible]
([illegible] במאי עד 20 ביוני)
[illegible] ימצאו ביומים אלה במוקד העניינים, ותהיו הרוח [illegible] בכל מסיבה. השבוע תוכלו להגיע לפתרון בעיה [illegible] הקשורה לשותפות. נסו לא לתניח לסובבים [illegible] קושיה את דעתכם מפרוייקט בעבודה.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
תזדקקו השבוע למידה רבה של ריכוז כדי להצליח בעבודה, אך יהיו לכם הרבה רעיונות טובים ותזכו בחישגים נאים. ייתכן עכשיו הזדמנות מסוימת שאין להחמיצה. כדאי לשים דגש על הכושר הגופני.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
שיחה בארבע עיניים עם ילד תניב תוצאות משביעות רצון. כדאי עכשיו להזמין חגיגת חברים מהעבודה, ואפשר לשלב עסקים עם בילויים. השבוע אפשר לצפות לפגישה בלתי־מתוכננת או לקשר רומנטי חדש.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
השבוע צפויה החלטה בעניין ביתי בלשהו. חדשות יגיעו אליכם דרך קרוב משפחה. בימים אלה יהיו גם בילויים רומנטיים נעימים, אך כדאי להשגיח על ההוצאות. אורחים בלתי־צפויים עשויים להפתיע אתכם.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
זה זמן טוב לעריכת קניות לבית ולביצוע שיפוצים. כן יהיו תוצאות טובות למלאכת חשיבה. דחף פתאומי לעשות דברים חדשים עשוי להוציא אתכם לטיולים. אתם נתונים מקשר מאוזן עם שותפים.

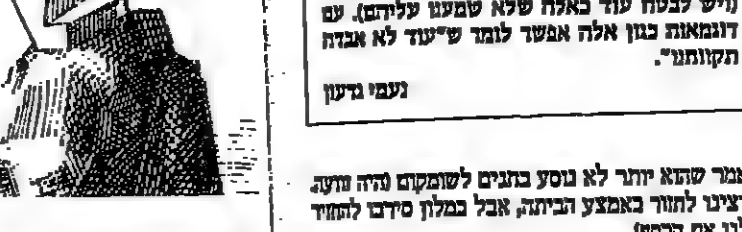
עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
הקסם האישי שלכם והחוש הליצני מקנים לכם עכשיו בנקודות שיכנוע רבים. השבוע אתם עתידים לקבל החלטות חשובות בתחום הפיננסי, והזדמנות טובה עשויה ליפול לידיכם. לא כדאי להחמיץ אותה.

קריקטורה של קלייר ברטשר הצרפתייה, מתוך mothers

פנטהאוז

יואל לב

שונא ילדים

הוא שונא ילדים. רינה לא יודעת איך לגשת אליו. סובבת סחור־סחור את האלמן הזקן והזה קודר, מבקשת להעניק לו מעט ממה שהטבע העניק לה: חום, צחוק, קלות רעת עליזה.

בחודשיים האחרונים היא עוסקת בפרוייקט משפחתי של טיפול בזקנים הזקוקים לעזרה. אורי ממליץ שתיקח על עצמה את התפקיד. גליה מבשלת ארוחות ושולחת אותן עם בתה לאיש "שלהן". זקן כבן [illegible] שלפני שנתיים נפטרה אשתו. שונא ילדים. יש לו אידאולוגיה שלמה על כך. כאשר רינה תוזרת מהמפגשים איתו היא מצטטת בפנים רציניים את משפט ששמעה מהישיש הזועם: "אדם ששונא ילדים, לא יכול להיות רע לחלוטין".

לעת זיקנה העולם יורד לחייו. לעת זיקנה, פגעו [illegible] בתוך המבאיבה ביותר. בן עצמו כבר אין היכולת להתמודד עם עלבון הבדידות. לרינה הוא אומר: "היא לא היתה בסדר. אסור היה לה ללכת. הרי הסכמנו שניזדקן יחד, שנעבור את השנים האחרונות צד בצד. היא שכחה, והלכה".

פגשה בו בקפה "הספריה" בת"א. הבית היה סגור. שכנים אמרו לה שבצהריים הוא אוכל תמיד ב"ספריה". ישב בפינה, מתחת למראה הגדולה, אינו מתכונן כבבואתו. שיער השיבה שלו נראה כרעמת ארי. הפנים חרושי קמטים. בגדיו מרושלים, לא מטופלים. חולצה פשוטה ועליה ז'אקט שנראה כצבאי. ביד כבדה אחז במזלג כאילו היה כלי עבודה, אוכל בלי לחוש בטעם המזון. לועס לאט לאט.

רינה ישבה לצידו. תחילה היה אדיש ואפילו לא טרח לדבר איתה. היא הסבירה לו שבאה מטעם ה"פרוייקט", לעזור לו, לטפל, לשוחח איתו. הוא לא מעוניין. לא אוהב בני־אדם בכלל וילדים בפרט.

יש לו חנות לכלי־בית שהוא עדיין עובד בה בבקרים. כשאשתו עדיין היתה בחיים, נהג לחזור הביתה לארוחת צהריים. עכשיו הוא אוכל בקפה. אפילו איננו מתענג על האוכל. אוכל כדי להתקיים.

רינה נכנסה לעולם שלא היה מוכר לה, עולם הזיקנה. הזיקנה תמיד נראתה לה כמחלה שצריך להתרחק ממנה, אם כי בגילה היא עדיין לא חששה שהמחלה מידבקת. הזיקנה נראתה לה משהו דוחה, עלוב, ומוחה שעסק בלימודים, פגישות עם חברים, מוסיקה, צחוק, חלומות ותקוות – מעולם לפני־כן לא הקדיש זמן למחשבה על הזקנים שנשארו לבד ואינם יודעים כיצד להתמודד עם הבדידות.

לא אוהב ילדים. בבית המשותף שבו הוא גר הם יורדים לחייו. מרעישים. תקופה ארוכה אסר עליהם מלחמה וזכה לתואר "המכשף הרע". הוא לא בדיוק התרגש. לרינה אמר "איזה בית משותף מעניין אם אין בו לפחות מכשפה אחת או שטן זקן שמשעשע את הילדים", יודע כי הוא מאתר את כל ילדי השכונה. הם מרעישים במתכוון מתחת לחלונו. זורקים כדורים למרפסת ואח"כ מצלצלים כדי לבקש אותם חזרה. משחקים בקלי קולות בשעה שהוא מתכוון לנוח. לא אוהב ילדים. הגזע הארור הזה, צריך לעבור מהר את התקופה המביכה והעלובה של ילדות רעשנית, ולהכנס לתקופה היציבה והכשלה של עולם הבגרות.

רק באוזני רינה הוא יכול להטיח את שנאתו לילדים, לעולם הצעיר שהוא חי בו ואיננו מוצא את עצמו "עולם שיצא מדעתו. אתה מסתכל ולא מכיר אותו. פעם אנשים התביישו להיות צעירים. גידלו כרס והרכיבו משקפיים. להיות צעיר ממש לא היה מכובד... היום זה הפוך. היום העולם שייך לצעירים. הבגדים, המוסיקה, הטלוויזיה, השקפת העולם, הפוליטיקאים – כולם מדברים אליהם. מנסים להתחנף אליהם, לחקות אותם. וכך הם נהפכים בעצמם למגוחכים בזה שהם מוותרים על הבגרות של אדם שהתרחק מהבלי ילדות. ובינתיים כאילו מחקו מיגזר שלם של אנשים – הזקנים – הורידו אותנו מהמגרש".

שונא את העולם שנהפך למגרש משחקים לילדים. עולם חסר אחריות. רעשני. וולגארי. הוא רואה את זה בטלוויזיה. הוא רואה את זה ברחוב. הכל משחק. "פעם חיינו את החיים. היום משחקים בלחיות. היום תמיד צריך לנצח, ואף פעם לא להפסיד. בזמני יכולת גם שלא להידחף, לא להיות הכוכב, ובכל זאת היתה שמורה לך זכות קיום. היום, אם אתה מפסיד – מטביעים על מצחך אות קלון. והצרה היא שהזיקנה היא הפסד".

רינה החליטה לנסות לשפר את יחסי הזקן עם שכניו. במשך שנים הוא החזיק בתואר "האיש הבלתי נסבל בבניין". היא עברה כדירות, מצאה עצמה מדברת לא כילדה בת 16 אלא כאשה בשלה, המבינה את משמעות היות האדם לבדו. את העלבון של הזיקנה. דיברה על כך שצריך בבוקר לצלצל בפעמון הדלת ולראות אם הישיש בכלל קם מהמיטה. לפעמים להיכנס בערב ולשאול אם הוא צריך שיכינו לו ארוחה. לעתים להזמין אותו לשתות קפה. לתת לו להרגיש שהוא לא לבדו. שהוא רצוי.

גליה חשה כי בתה מתבגרת, מבשילה תוך כדי הטיפול בישיש הכועס. יום אחד אמרה רינה: "אנשים מוכנים לטפל בילד. עוזב משום שילד מקרין תקווה שאם אתה מטפל בו אח"כ אתה יכול לראות פירות. אנשים אף פעם לא יטפלו בזקן משום שכל החיים מאחוריו". פתאום היא מדברת בבגרות כזו, מלווה חוכמת חיים.

רינה מצאה עצמה עוסקת במציאות שלפני־כן לא האמינה שתוכל להתמודד איתו. ביחסיה עם ידידיה, מצאה עצמה משקיפה על הנעורים כעל שלב מעבר. מעולם לא חשבה על נעוריה כעל תקופה קצרה המסתיימת במהירות, ואחריה רוחרת הבגרות והזיקנה. גליה היתה מודאגת מהעיסוק החדש של בתה בנושא המוות. בבדידות.

ולאט לאט משהו השתנה גם בזקן ששנא צעירים. רינה מצאה אותו מצפה לבואה. לפעמים היתה תופסת אותו מרוכז בספר, אבל ידעה כי רק כאשר נכנסה לדירה הוא נטל את הספר לידיו.

היה זה מעין משחק בין מבוגר וילד, אלא שהפעם ביכבה היא, הנערה, בתפקיד המבוגר. הילד משחק את הזקן הנרגז ששום דבר איננו קושר אותו. ואילו היא נותנת לו לשחק את משחקו, גם כשהיא יודעת שהיום הוא תלוי בה, תלוי בביקוריה ונאחז בנעוריה, למרות שהוא נוהג לומר בזעף: "גם לבדידות אדם מתרגל. את יודעת, עכשיו אני מבין את משמעות המשפט של קיפלינג – 'למטה לגיהנום או למעלה לכס מלכות הוא מהיר לכת כי הוא בגפו'. עכשיו אני למטה, בגיהנום".

המכה ה־11

(המשך מעמוד 17)

...את האפשרויות והמיגבלות של הגוף. אין זו ...התעמלות מכשירים, שבהרבה מקרים יכולה לגרום רק ...התעמלות כזאת מדובר בגישה אגרסיבית כלפי ...הגוף שדורשת ממנו ביצועים, לעתים מעבר ליכולתו, ...במאמץ שלא מוביל לשום מקום.

"יש הבדל משמעותי שבין הפיזיותרפיה להתעמלות המיוחדת: בפיזיותרפיה מתמקדים רק על מקור הכאב. בהתעמלות עובדים על הגוף כמכלול. ...שאדם אשר מתלונן על כאבי־גב, איזור הכאב ...אינו מוגבל רק בגב. הגוף פועל כיחידה אחת. ...שפורץ בנקודה מסויימת מתפשט ומוקרן ...לאיזורים אחרים. בכיוון זה פועלים התרגילים. הנעה ...של מפרק היד, למשל, משפיעה על מיפרקים ...בעמוד השדרה, עד לצוואר.

"אם פעילות גופנית מסייעת לגמישות השרירים ולפיתוחם, הרי בנוסף לסכנת הניוון שבחוסר התנועה קיימת גם הבעיה של הצטברות מתח בגוף. המתח גורם ...לקיצור השרירים. פגם זה גורם לעיוותים ...השדרה וללחץ במקומות מסויימים. מצד שני, ...לאינכונה והתמוטטות הגוף פנימה, מאריכים ...לצורך שרירים אחרים, מרופפים אותם ופוגעים ...לכן, חשובה כאן ההדרכה האישית. המעמל ...להכיר את גופו של כל מתעמל ומתעמל. אילו ...שרירים בעמוד השדרה צריך להאריך ואילו לקצר. ...לעבור על כל השרירים באותה צורה.

"ולא רק ההדרכה האישית המדוייקת והמבוקרת ...אלא בעיקר המודעות האישית של המתעמל. ...להסביר לו מה עושים ומדוע. רק כשהוא מבין ...את הדברים, הוא יכול אחר־כך לנצל וליישם ...בחיי היום־יום. אם, למשל, שולחים את החולה ...ולא מסבירים לו ששחיית חזה עם ראש מוטה ...מקצרת את שרירי הצוואר, הנזק הוא עצום. ...שיודע מדוע ואיך האריכו לו את שרירי הצוואר, ...יותר לשמוט אותו אלא יקפיד על יציבותו. ...גם יימנע מעמידה מרושלת המעקמת את ...שלאורך זמן גורמת לעיוותים ולכאבים".

שיטת אלכסנדר

חולי־גב רבים מצאו מרפא ופתרון בטכניקת אלכסנדר, אוסטרלי שהקדיש תשע שנים מחייו ללימוד ופיתוח שיטה שהיא תערובת של ריפוי, התעמלות וחינוך גופני. התוצאות, לפי דיווחי תלמידים רבים ומורים, הן מדהימות. מטרת השיטה ...כיצד לבצע פעילות־גופנית כלשהי בלי להוציא אנרגיה מיותרת, ובלי להכניס מתח מיותר לשרירים. באמצעות ידיו של המורה, שעוברות כל הזמן על גוף התלמיד, וכן באמצעות ההתנסות האישית, לומד המטופל כיצד לארגן מחדש את גופו ולשלוט במודע ובאופן מבוקר בכל תנועה ותנוחה.

...הדך הארגון מחדש, לומדים להפעיל את איברי הגוף בכוח מינימלי, ובקלות תנועה שמפחיתים את הלחץ על חוליות עמוד השדרה. כך נמנעים כאבי־גב, ...שמאפשר תיפקוד חופשי יותר של כל מערכות הגוף.

רינה הרודי, מורה לשיטת אלכסנדר: "אנחנו ...לתלמידים שלנו: תחיו כל הזמן עם עמוד ...מוארך. תעשו כל פעולה כשגבכם ישר ומוארך. ...של עמוד השדרה ייעשה רק כתירגול, כדי ...על גמישותו. התלמיד בקורס בסיסי לומד את ...השיטה, כיצד להפעיל נכון את גופו, ...לומד ליישם את זה בחיי היום־יום. אצל ...האנשים הטכניקה הפכה לטבע שני, והדבר ...ושיפר את חייהם בצורה שלא תאמן. השיטה ...למנוע את מרבית הבעיות שצצות בעמוד ...בשלב זה או אחר של החיים".

רפלקסולוגיה

...(מבקשת להשאר בעילום שם. מיגבלה של ...מקצועית) היא אמנם פיזיותרפיסטית, אולם ...כעשר שנים התמחתה גם בתורת הרפלקסולוגיה. ...תורה זו, כף הרגל היא תמונת הגוף כולו. מרכז עצבים מופלא. לרפלקסולוגים יש מיפוי מדוייק של הכף המחולקת למשבצות. כל משבצת מייצגת איבר בגוף וקשורה אליו בקשר עצבי. לחיצה ועיסוי של פיסת הכף במשבצת המתאימה משפיעה על מצבו של האיבר הקשור אליה. שיטת הטיפול הזאת טובה לשחרור מכאבים. י' למדה את התורה במשך שלוש שנים. עד היום שיחררה מאות אנשים מהגיהנום של כאבי־הגב, או כתוצאה מלחצים אחרים בעמוד השדרה.

י': "מעטים היום הרופאים שמפנים את חולי הגב אל פיזיותרפיסטים אשר משלבים את הרפלקסולוגיה בטיפוליהם, אפילו כשההצלחה היא כמעט מלאה. הבעיה היא שכולנו חונכנו על קו המחשבה הרציונאלית, לפיו חייב להיות הסבר מקובל לכל מעשה או תופעה. הרפלקסולוגיה, כמו האקופנקטורה – שתיהן מתחום הרפואה המסורתית העתיקה שמקורה במזרח הרחוק – אינן עומדות במבחן המחשבה המערבית, ועדיין לא מקובלות בכל החוגים. נכון שלא תמיד אפשר להסביר בדיוק איך זה עובד. אבל זה עובד, וזה בדוק".

> **עם כל ההצלחות בשטח, הרפלקסולוגיה, כמו האקופנקטורה, אינן עומדות במבחן המחשבה המערבית, ועדיין לא מקובלות בכל החוגים כפתרון לכאבי הגב.**

סיפור מייצג: אשה בת 34, אם לשלושה, היתה מרותקת רוב הזמן למיטה במשך שנתיים בגלל כאבים נוראים בגב העליון והצוואר. הלחץ בצוואר הוליד כאבי־ראש בלתי נסבלים וסחרחורות. האשה פחדה לצאת מן הבית. הסיפור הידוע של התרוצצות בין רופאים חזר על עצמו בתוספת חרדה גובלת בפאניקה מפני האפשרות שמתפתח גידול בראש. הרופאים המליצו על מנוחה, חימום איזורי הכאב, וכדורי הרגעה. אחרי 20 טיפולי רפלקסולוגיה משולבת עם פיזיותרפיה אצל י', נעלמו הכאבים ולא חזרו בארבע השנים שחלפו מאז.

י': "שתי כפות הרגליים מייצגות את כל הגוף, ועמוד השדרה נמצא במיפוי הזה על הקו המרכזי שבשני צידי כף הרגל. מדובר בדבר עקבי, לא מקרי, שקיים אצל כל בני האדם בדיוק, ושהוא פועל תמיד. הבעיה היא שגם אנחנו לא יכולים לזהות את מערכת הקומוניקציה בין האיברים או מערכות הגוף לבין איזורי הייצוג שלהם בכף הרגל. אבל העובדה היא שהשיטה תמיד עוברת. באמצעות לחיצה על הבוהן הקטנה בכף, אפשר להשפיע על מה שקורה באוזן, ובמקום אחר על מה שקורה בגב.

"אני משלבת גם טיפול בשיטת מייטלנד, שהיא היום הכי־מקובלת בפיזיותרפיה הקונבנציונאלית. מייטלנד, גם הוא אוסטרלי, מצא דרך לשחרר את הלחץ המופעל על העצבים בעמוד השדרה בעזרת עיסוי החוליות בתנועות קטנות בינן לבין עצמן. מה קורה בתוך אותו פרק פגוע של עמוד השדרה, אני לא יודעת. אבל ברור שהסימנים הפתולוגיים נסוגים, הכאב פוחת, וכושר התנועה משתפר. נסיון עם הרבה מאד אנשים מלמד שאין יותר חזרה אל המחלה. יכול להיות התקף נוסף של דיסקוס בנקודה אחרת בעמוד השדרה, ואז צריך לטפל בו בנפרד, כמו בקודם, אבל בלי קשר אל גורם הבעיה הקודמת.

"דבר אחר חשוב לזכור: כיוון שאין פתרון מוחלט לבעיית כאבי־הגב, נוצר בשדה הרפואי מעין חלל ריק אליו פורצים אינסוף מטפלים בשיטות שונות ומשונות, כולל אלה המתיימרים להיות מומחים ברפלקסולוגיה, אפילו שלא התמחו כראוי ולא הוסמכו. הם מנצלים את ריבוי הסובלים שמוכנים לשלם כל מחיר לכל מי שמציג עצמו בתור מושיע, ובלבד שישחרר אותם מהסיוט. חייבים, ממש חייבים, ללכת רק אל המוסמכים באמת, שלמדו באופן יסודי את השיטה, ולהבטיח שיש להם היידע 'הנדרש' בפיזיותרפיה או ברפואה, אלה שבאמת יודעים מה הם עושים. אחרת יכול להגרם נזק, לעתים בלתי־הפיך.

"טיפול מקצועי ברפלקסולוגיה אינו יכול להזיק, מכיוון שהוא רק מאיץ תהליכים טבעיים של ריפוי, שהגוף היה מגיע אליהם בעצמו, אבל במשך הרבה יותר זמן, שבמקרה שלנו זה תוספת של כאבים וסבל".

●

בשיטות הטיפול שמנינו אין הכוונה וגם לא המלצה. ויסלחו לנו כל מומחי הדיקור, הכירופרקטים, או המטפלים העממיים בעלי מגע הקסם וידי השכל, שלא נמצא להם כאן מקום, אף־על־פי שבוודאי יש בהם כאלה אשר מסוגלים להציג מקרים בהם פטרו חולים ממכאוביהם. ניתן להמליץ לכל סובל מכאבי־גב לפנות בראש וראשונה לרופא המשפחה או לרופא מומחה לדבר, לשם קבלת אבחנה בדוקה ומוסמכת של סיבת הכאב, ובעקבותיה לקבל את הטיפול הרפואי המתאים. בכלל, טוב לכל אדם המחפש לעצמו מושיעים המתמחים בשיטות מרפא שמחוץ לתחומי הרפואה המקובלת, שיעריך כאלה אשר ביקורס הם בעלי הסמכה רפואית.

יעל מזימלמד

אל תשברו את הגב בשעת השינה

לא נכון:
שכיבה שטוחה על הגב מחמירה את עיקום הגב.

נכון:
שכיבה על הצד כשהברכיים מכופפות כראוי מיישרת את הגב. אפשר להשתמש בכר שטוח לתמוך הצוואר, במיוחד כאשר יש כתפיים רחבות.

שימוש בכר גבוה גורם למתיחות בצוואר, בזרועות ובכתפיים.

השכיבה על הגב נכונה ומרפה כאשר הברכיים נתמכות בצורה נכונה.

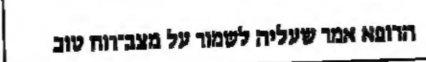
השינה עם הפנים כלפי מטה מגדילה מאוד את עיקום הגב ומותחת את שרירי הצוואר והכתפיים.

הרם את קצה במזרון בכעשרים סנטימטר כדי למנוע ככל האפשר שינה על הבטן.

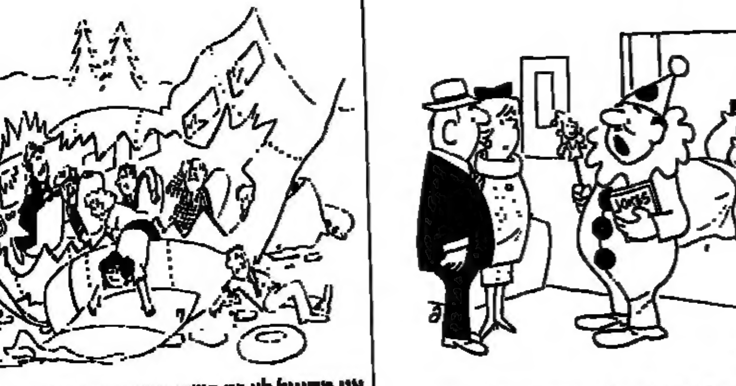
צוחק מי שצוחק אחרון

אכפת לך להחזיק לי את המסמר? את האצבעות שלי כבר גמרתי

הרופא אמר שעליה לשמור על מצב־רוח טוב

אני מתנצל לא רק בשמי ובשם חברי הצוות. גם בשם ההנהלה, ויו"ר מועצת המנהלים, והתעשייה כולה...

יאללה, קום כבר ותראה לדשא הזה מי הבוס!

אתה יודע, ד"ר, אתה האדם הנחמד ביותר שפגשתי בחיי מלאי התסביכים, המעצבנים, האומללים...

תגידי לי את האמת, דפנה, האם את אוהבת אותי או את דמי־הכיס שלי?

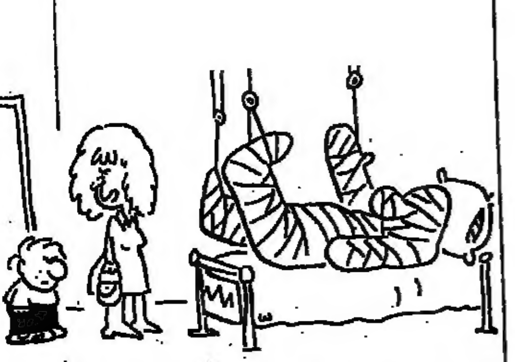
אנשים שצמחים אוהבים שמנגנים להם. למה שלא תצא לגינה ותתאמן על העצים?

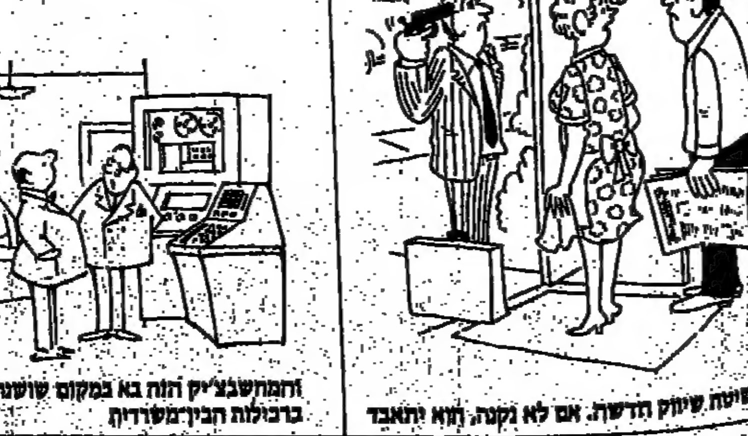
הבוס שלך אומר שטוב שצילצלתי, אחרת הם בכלל לא היו יודעים שלא הגעת היום לעבודה

עכשיו אולי כבר תגיד לאבא שאתה מצטער!

זו שיטת שיווק חדשה. אם לא נקנה, הוא יתאבד

והמחשב'ניק הזה בא במקום שושנה, הוא מטפל ברכילות הבין־משרדית

זו, מאחורי, היא אשתי, כמו שאתם יכולים לראות, היא לא טיפוס של מסיבות

מעריב
השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 11.12.52 – 18.12.52. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

אושר ההסכם מפא"י – הכלליים

ב־66 קולות נגד 18 ובהימנעותם של 10 אישר היום בשעה 4 לפנות בוקר הועד הפועל של מפלגת הציונים הכלליים את ההסכם עם מפא"י בדבר הקמת ממשלת קואליציה רחבה.

החלטה זו של הציונים הכלליים נתקבלה ארבע שעות לאחר שמרכז מפא"י בישיבה משותפת עם סיעת מפא"י בכנסת אישר אף הוא ברוב של 76 נגד 30 קולות את ההסכם והטיל על הועדה המדינית של מפא"י להמשיך במאמצים כדי לצרף אל הקואליציה גם את הפועל המזרחי והפרוגרסיבים ולהסכה על ידי כך לקואליציה מרובעת.

בראש מחייבי ההסכם בקרב הציונים הכלליים היו חברי הכנסת י. רוקח, פ. ברנשטיין, י. סרלין, ש. זיבמן וסגן ראש עירית ת"א ח. לבנון ובראש המתנגדים חברי הכנסת ש. פרמיץ, נחום חת, עזרא איכילוב וא. אלישר.

ד. בן גוריון ופ. ברנשטיין בשיחה – כראש הממשלה וכראש האופוזיציה. האם ישתנה מחר המצב וישותתו ביניהם כשני ראשי הקואליציה ?

לויץ נחקר בוורשה על יחסי ישראל – פולין

רפאל לויץ

רפאל לויץ, מי שהיה קונסול פולין בת"א וחרומי גוריקה, מי שהיה קונסול פולין בירושלים, הוזמנו ע"י משרד החוץ בוורשה לחקירה על שורת ענינים הקשורים ביחסים שבין ישראל ופולניה.

מר לויץ נחקר ארוכות בעניני יחסי המסחר שבין ישראל ופולניה וההסכם שהיה קיים בין שתי הארצות.

מר לויץ, שהוא עורך דין למקצועו, קיבל עם שובו מת"א משרה כיועץ משפטי במחלקת המזרח הקרוב של משרד החוץ. לפני כשנה חלתה הילדה שלו ושלטונות פולין הרשו לגב' סילומיאדלויץ לשבת זמן מה עם הילדה הנתלה בשוויץ, לשם ריפוי, אך למר לויץ לא הירשו את היציאה לשוויץ.

9 עולים הגיעו מסין העממית

מאת ח. לויטה, סופר "מעריב"

תשעת עולים שהצליחו לצאת משטחה של העממות הגיעו הבוקר בדרך האויר ללוד. בין התשעה שני נוצרים שאף הם הגיעו כעולים.

בתוך הקבוצה נמצאים שלושה שעלו מחרבין שבמנגוריה, שלושה וילד אחד שבאו משנגחאי ושני נוצרים שאף הם משנגחאי. כן הגיעו מרדכי ושרה ביגון, שניהם בגיל קרוב ל־60, ילידי כפר קטן באזור פינסק שיצאו מכפרם עוד בשנת 1914 ומאז גרו בחרבין.

גרבים בשפע

גרבי חורף מכל הסוגים יופיעו בימים הקרובים בכל חנויות הטקסטיל. בבתי החרושת הצטבר מלאי ניכר של גרבי גברים, גברות וילדים.

העליה בשכר החודש – 8 ל"י

שכר העובדים במדינה יעלה מה־15 בדצמבר ב־8 ל"י לחודש. תוספת זו תבוא עקב עלית האינדקס ב־4 נקודות בספטמבר, ב־4 נקודות באוקטובר וב־2 נקודות בנובמבר. לשכת הסטטיסטיקה שהודיעה הבוקר על עלית האינדקס ב־2 נקודות לנובמבר, מסבירה את העליה הקטנה ע"י הוזלות במחירי הנעליים, ספרי לימוד, כלי חשמל וירקות, שחלו בחודש זה.

דב שילנסקי נידון ל־21 חודש מאסר

ל־21 חודשי מאסר דן הבוקר בי"ד המחוזי בת"א את דב שילנסקי, בן 29 שנאשם בנשיאת פצצה בכשרד החוץ בקריה.

תקופת המאסר תחשב מן ה־5 באוקטובר, יום מעצרו, כלומר שהוא ישאר במאסר עוד 19 חודש.

שני עולים הגיעו מצ'כיה

זוג יהודי בא בימים, אלברט ופראנציסקה זאלצר, שהגיע ביום ו' לישראל, קיבל רשיון יציאה מצ'כוסלובקיה בעצם ימי משפט סלאנסקי. אשרת הזוג ניתנה ב־27 בנובמבר וב־29 בו יצאו מצ'כוסלובקיה.

הירדנים מאשימים את ישראל בנסיון להעלות נשק להר הצופים

בעיר העתיקה נתפרסמה אמש הודעה רשמית של הלגיון הערבי, הטוענת, כי "הלגיון הכשיל נסיון ישראל להבריח נשק לאיזור בית חולים האוניברסיטאי על הר הצופים לאחר חילופי ידיות שנמשכו שעות". דובר צה"ל הכחיש ידיעה זו ואמר שלא היה שום נסיון להבריח נשק להר הצופים.

פגישה בין בן־גוריון ויגאל אלון

אלוף יגאל אלון נפגש עם ראש הממשלה ד. בן־גוריון לשיחה ממושכת.

בחוגים שונים קשרו פגישה זו עם הודעת ד. בן־גוריון בישיבת מרכז מפא"י שלשום, כי הציע לאחד מראשי "לאחדות העבודה" להצטרף לממשלה החדשה והוא סירב באמרו "לא כעת, אולי זה עניין לחוד".

במשביר לצרכן
20.12-25.12.87
מעילי צמר
הלבשת עור
לנשים וגברים
מעילי צמר
ז'קטים צמר 3/4
ז'קטים עור
מכנסי עור לנשים
חצאיות עור
קניית השבוע
*) שמיכות פוך
St Michael
Marks & Spencer
יחיד 159.90 ש"ח
כפול 239.90 ש"ח
קינג סייז 299.90 ש"ח
*) בלעדי במשביר לצרכן
KRUPS
שואבי אבק
סירי טיגון
מעבדי מזון
פרקולטורים
קרפ סוזט
בלנדרים
על כל קניה מעל 100 ש"ח
שי מצית גז חינם
לילדים ותינוקות
צעצועים
משחקים
מוצרי ספורט
מכשירי כתיבה
תקליטים
מתנות
נעלי ספורט
פיז'מות וכותנות לילה
עד 20% הנחה
שבוע היצרן "דלתא"
20% הנחה
תחתונים•גופיות•חולצות•גרבים•וגם מגבות עוד
ספרית מעריב
ספרית מעריב
הופיע עכשיו
בעברית "הכאב"
מאת: מארגריט דיראס
"הכאב" חושף עוד פן בכשרונה של הסופרת הדגולה, המאפשרת לנו לחדור לתוך תוויתה האישית שהיא גם התוויה האנושית, ולחוש בעוצמה אדירה וחיה את האימה, התקווה, היאוש ובעיקר את הכאב.
"הכאב" נכתב מיד לאחר מלחמת העולם השנייה, ראה־אור ב־1986 וכבר נתפרסם ביותר מעשרים שפות.
מארגריט דיראס קיבלה את הפרסים היוקרתיים, "הגונקור" ו"המינגוי ריץ" – עבור ספרה "המאהב" שהיה לרב־מכר עולמי.
מארגריט דיראס
הכאב
בקשו בחנויות ובספריות מעריב:
תל־אביב, דרך פ"ת 72א', טל. 03־332211
חיפה, בן־יהודה 29, טל. 04־523689
באר־שבע, קק"ל 90, טל. 057־74850
ספרים מבית טוב – ספרית מעריב
מחפש מתנה מקורית לחנוכה?
יש!
מנוי שנתי על
השבועון לצעירים
מעריב לנוער
במיבצע שלושת היתרונות:
שי חינם – שעון־יד מהבהב.
הנחה משמעותית במחיר העתון.
הגרלת־פרסים יקרי־ערך.
חתום עוד היום!
גזור, מלא ושלח עוד היום
מעריב לנוער
תלוש חתימה
מנוי חדש
חידוש מנוי קיים
מספר המנוי במקרה של מנוי קיים
לכ' מחלקת המנויים,
"מעריב לנוער", ת.ד. 20020, תל־אביב מיקוד: 61200
הריני מעביר לכם צ'ק/המחאת דואר על סך 90 ש"ח כדמי מנוי לשנה אחת על "מעריב לנוער" כולל אריזה ודמי משלוח הפרס לביתי.
(המחיר כולל מע"מ)
שם המשפחה:
שם פרטי:
גיל:
כתובת:
מתנה המתחדשת 52 פעמים בשנה
– רעיון חכם –

מה יש לה שאין לך?
ווספור ספרינט
המצאה גאונית
בפשטותה.
עכשיו בישראל
לאחר 6 שנות הצלחה
באירופה.
מחברים לחשמל
ותוך דקה מקבלים קיטור
ששוטף ומנקה לא רק:
רצפה ושטיחים
אלא גם: חרסינה, קרמיקה,
פנלים, טפטים, תנורים,
ריפודים, ארונות, טמבורטקס.
חודר לכל פינה –
מגיע מתחת לארונות,
למיטות ולמדרגות.
בווספור־ספרינט הושקעו 4 שנות מחקר וניסוי. 20 פטנטים טכניים ואלקטרוניים יצרו מכשיר מתוחכם אך פשוט להפעלה
אורטופדים שהשתתפו בתיכנונו דאגו שמשקלו יהיה מינימלי (2.8 ק"ג) ושיציבתך בשעת הפעלתו תהיה אופטימלית ובו בזמן תוכלי להגיע לכל פינה.
מבצע
ב־10 תשלומים
לא צמודים של
39 ש"ח
VISA
אחריות לשנה.
10 תחנות שרות בכל הארץ.
ניתן לשלם באמצעות כרטיסי אשראי
שווק ע"י הום טק בע"מ
החברה הישראלית
לטכנולוגיה מתקדמת במשק הבית
רח' המיתר 14 רמת־גן טל' 03־781633
שד' ירושלים 52/12 באר־שבע
טל' 424291, 057־417850